

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜLTÜREL İNCELEMELER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

FEMİNİST MÜCADELE BAĞLAMINDA ALTERNATİF MEDYA ÖRNEĞİ OLARAK:
GAZETE ŞÜJİN

Zübeyde KARAGÖZ
114611042

Prof. Dr. Bülent BİLMEZ

İSTANBUL
2017

Feminist Mücadele Bağlamında Alternatif Medya Örneği Olarak: Gazete Şûjin
Gazete Şûjin: As An Alternative Media The Context Of Feminist Struggle

Zübeyde Karagöz

114611042

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bülent Bilmez

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Nazan Haydari Pakkan

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Barış Çoban

Tezin Onaylandığı Tarih : 24.08.2017

Toplam Sayfa Sayısı:106.....

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

- 1) Feminist Medya Çalışmaları
- 2) Gazete Şûjin
- 3) Jineoloji
- 4) Kadın Odaklı Habercilik
- 5) Kürt Kadın Medyası

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

- 1) Feminist Media Studies
- 2) Gazete Şûjin
- 3) Jineoloji
- 4) Women-Centred Journalism
- 5) Kurdish Women Media

Önsöz

Bu çalışmada 19 Aralık 2016'da yayına giren internet haber sitesi olarak Türkiye'de kadın odaklı haberciliği pratikleyen *Gazete Şûjin*, medya etnografisiyle ele alınmıştır.

Gazete Şûjin 25 Ağustos 2017'de yayınlanan 693 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kapatılmıştır. Bu tarih, tezin tamamlanmasından sonraki bir döneme denk geldiğinden bu süreç çalışmaya dâhil edilememiştir.

Kürt kadın gazeteciler tarafından pratik edilecek benzer kurumların ve yapıların yayına gireceğini kadın odaklı haberciliğin sürdürüleceğini umut ediyorum. Gazetenin kapatılmasıyla 8 aylık kısa bir yayın geçmişine sahip ve artık faaliyette olmayan yayını çalışmış olmakla özgün bir araştırma yapılmış oldu.

Gazete Şûjin çalışmasının temelleri lisans dönemindeyken (2010-2014) ilgi duymaya başladığım Kürt medyası konusunda çalışma isteğiyle atılmıştır. Oldukça geniş bir alan olan Kürt medyasında konuyu özelleştirip *Gazete Şûjin*'i araştırma konusu olarak belirmemde bana yardımcı olanlardan biri olarak Doç. Dr. Esra Arsan'a, feminist medya konusundaki önerileriyle destek olan Doç. Dr. Nazan Haydari Pakkan'a teşekkür ederim. Çalışma kapsamında; hem alternatif medya ve toplumsal hareketler konusunda yardım aldığım başta Prof. Dr. Barış Çoban olmak üzere Doç. Dr. Bora Ataman'a, hem de bu konunun seçilmesinde, tezi yazıp tamamlamamda bana danışmanlık yapan Prof. Dr. Bülent Bilmez'e teşekkür ederim.

Tez süresince yanımda olan birçok yakınım, arkadaşım oldu. Hepsine teşekkürü borç bilir, bunlardan her zaman yardım aldığım akademik deneyimini benimle paylaşan Dr. Bilal Görentaş'a, araştırma kapsamında gazetecilerle görüşmemi sağlayan gazeteciler; Barzan İso ve Nalin Öztekin'e ayrıca teşekkür ederim.

Şilan Aras özelinde Kürt Kadın Gazetecilere...

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
Şekiller	VI
Tablolar.....	VII
Abstract	VIII
Özet	IX
Giriş	1
A. KURAMSAL VE METODOLOJİK ÇERÇEVE TARİHSEL ARKA PLAN.....	5
1. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	5
Karşıt Kamusal Alan.....	5
1.1.1. Kamusal Alan	5
1.1.2. Karşıt Kamusal Alan	7
Alternatif Medya Tartışmaları	9
1.1.3. Toplumsal Hareketler ve Alternatif Medya	10
1.1.4. Alternatif Medyaya Kuramsal Yaklaşımlar.....	10
Feminist Alternatif Medya: Kadın Odaklı Habercilik ve Haber Anlatısı	15
1.1.5. Feminist Alternatif Medya.....	15
1.1.6. Kadın Odaklı Habercilik.....	17
1.1.7. Haber Anlatısı	19
Türkiye’de Alternatif Medya.....	20
2. METODOLOJİK ÇERÇEVE.....	25
Kavramsal Olarak Metodoloji	25
2.1.1. Feminist Metodoloji	25
2.1.2. Medya Etnografisi.....	27
2.1.3. Gözlemci Olarak Katılımcı Gözlemci Tekniği.....	28
2.1.4. Söylem Analizi.....	30
Veri Toplama ve Analiz: <i>Gazete Şûjin</i> Etnografisi	30
<i>Gazete Şûjin</i> Araştırmasının Sınırlılıkları:	36
3. TARİHSEL ARKA PLAN VE BAĞLAM.....	38
Türkiye’de Feminist Hareket ve Kürt Kadın Hareketi.....	38
3.1.1. Dünya’da Feminist Hareket ve Feminist Teoriler	38
3.1.2. Türkiye’de Feminist Hareket ve Feminist Alternatif Medya	40

3.1.3. Kürt Hareketi'nde Yeşeren Kürt Kadın Hareketi	42
3.1.4. Kürt Kadın Hareketi'nde Yeni Bir Kavram: Jineoloji	44
Jineoloji Merkezli Kürt Kadın Medyası	46
3.1.5. Kürt Medyası	46
3.1.6. Türkiye'de Kürt Kadın Medyası	49
3.1.7. Diğer Ülkelerde Kürt Kadın Medyası	51
B. JİNEOLOJİ MERKEZLİ FEMİNİST ALTERNATİF MEDYA ÖRNEĞİ OLARAK: GAZETE ŞÛJİN56	
1. GAZETE ŞÛJİN'İN GENEL ÖZELLİKLERİ	56
1.1. Kuruluşu	56
1.2. Gazetenin İsmi, Logosu ve Anlamı	58
1.3. İçerikle İlgili Genel Gözlemler ve Tespitler	60
1.3.1. Emek ve Kadın Hakları Haberleri	60
1.4. Söylem	62
2. KADIN VE DAYANIŞMA ODAĞINDA BİR PRATİK OLARAK GAZETE ŞÛJİN'İN BİÇİMSEL, ÖRGÜTSEL ÖZELLİKLERİ	66
2.1. Feminist Alternatif Medya Olarak <i>Gazete Şûjin'</i> in Biçimsel Özellikleri ve Örgütlenme Modeli	66
2.1.1. <i>Gazete Şûjin'</i> in Biçimsel Özellikleri	66
2.1.2. <i>Gazete Şûjin'</i> in Örgütlenme Modeli	75
2.2. Jineoloji Merkezli Pratik Olarak Kadın ve Dayanışma Odaklı <i>Gazete Şûjin</i> Haberciliği	79
2.2.1. Kadın Odaklı Habercilik	79
2.2.2. Dayanışma Odaklı Habercilik	90
Sonuç	96
KAYNAKLAR:	99

Şekiller

Şekil 1: Gazete Şujin Logosu.....	59
Şekil 2: Gazete Şujin web Sayfası	69
Şekil 3: Gazete Şujin Facebook Sayfası	70
Şekil 4: Gazete Şujin Twitter Sayfası	71
Şekil 5: Gazete Şujin Instagram Sayfası.....	71
Şekil 6: Gazete Şujin YouTube Sayfası.....	72
Şekil 7: Gazete Şujin Google+ Sayfası	72

Tablolar

Tablo 1: Alternatif Medyanın Özellikleri 12

Tablo 2: Katılımcı Gözlem Boyunca İzlenecekler..... 28

Abstract

Those places that are excluded from the dominant public sphere, those who cannot find a place in the dominant public sphere and form their own alternative discourse are located in counter-public sphere.

This study, being situated within the literatures on counter-public sphere, alternative media, feminist alternative media, women-centred journalism, feminist movement, jineoloji and Kurdish women media, examines an online feminist journal called 'Gazete Şûjin¹', which is run by Kurdish women journalists with a motto of 'medyanın diline çuvaldız niyetine' [packing needle for the media discourse]. The research focuses on how the journal practices a women-centred journalism and the dynamics that determine these practices.

The research explores the area in which Gazete Şûjin forms a counter-public sphere, its publishing policies and the ways it practices women-solidarity-centred journalism, through applying a media ethnographic technique from a feminist methodological perspective. It argues that Gazete Şûjin is a successful feminist alternative media.

Key Words: Feminist Media Studies, Gazete Şûjin, Jineoloji, Women-Centred Journalism, Kurdish Women Media.

¹ Şûjin means 'packing needle' in Kurdish

Özet

Hâkim kamusal alandan dışlanan, kendine yer bulamayan ve bunun karşısında kendi sesini, kendi dilinde ve bakışında dile getirmek üzere alternatif söylemler oluşturan mecralar karşıt kamusal alan içinde konumlanmaktadır.

Karşıt kamusalılık, alternatif medya, feminist alternatif medya, kadın odaklı habercilik, feminist hareket, jineoloji, Kürt kadın medyası literatüründen beslenen bu çalışma, 19 Aralık 2016'da "medyanın diline çuvaldız niyetine" mottosuyla yayına giren, feminist mücadele medyası pratiği olarak Kürt kadın gazetecileri tarafından pratik edilen internet haber sitesi Gazete Şûjin'in, kadın odaklı haberciliği "nasıl" gerçekleştirdiğini ve süreci belirleyen dinamikleri tartışmayı amaçlamaktadır.

Çalışma kapsamında, feminist metodoloji perspektifinde medya etnografisi yöntemiyle Gazete Şûjin'in hangi alanlarda karşıt kamusalılık oluşturduğu, yayın politikasının ne olduğu ve kadın, dayanışma odaklı haberciliğin nasıl deneyimlendiği araştırılmıştır. Gazete Şûjin'in Türkiye'de başarılı bir feminist alternatif medya deneyimi olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: Feminist Medya Çalışmaları, Gazete Şûjin, Jineoloji, Kadın Odaklı Habercilik, Kürt Kadın Medyası.

Giriş

Bu çalışma, tüm çalışanları kadın olan, hak odaklı habercilik üzerine temellenen kadın odaklı haberciliğin pratiği olarak 19 Aralık 2016'da "medyanın diline çuvaldız niyetine" mottosuyla yayına başlayan internet gazetesi *Gazete Şûjin*² üzerine yapılmış etnografik bir çalışmadır. Çalışmanın amacı, haber üretim sürecinin öznesi olan kadınların, kadın odaklı haberciliği "nasıl" gerçekleştirdiğini ve süreci belirleyen dinamikleri tartışmaktır.

Çalışma kapsamında *Gazete Şûjin*'da **üç soruya** cevap aranacaktır.

-Kürt kadın gazeteci kimliği üzerinden Türkiye medyası içerisinde nasıl bir karşıt kamusalılık oluşturuyor?

-Kürt feminist mücadele ve alternatif medya örneği olarak yayın politikasını neler oluşturuyor?

-Kadın ve dayanışma odağında gazeteciliği nasıl pratik ediyor?

Gazete Şûjin, Kürt hareketine özgü bir kavram olarak kadın bilimi jineolojiden beslenmekte, kendini jineoloji merkezli haber yapan bir medya olarak tanımlamaktadır. Feminizmi miras olarak gördüğünü belirten *Gazete Şûjin*, feminizmin batı merkezli olduğunu düşündüğünden Kürt toplumu olarak kendi özelinde genelin temsiliyetini üstlenmediğini belirtmektedir. Kürtçe Jin anlamında kadını, Jin ile de yaşamı ifade eden kadın-yaşam bilimi olarak jineoloji, 2012 'de Kürt kadınlarınca kurulan bir bilimdir (Jineoloji, 2015:13).

Gazete Şûjin internet üzerinden yayın yapsa da birçok ilde muhabirleri bulunan geniş çaplı bir pratiktir. Kürt kadın gazeteciler tarafından pratik edilen *Gazete Şûjin*, Kürt medyası ve Kürt kadın medyası içerisinde konumlanmakta, Türkiye'nin ilk ve tek kadın haber ajansı JİNHA³ geleneğinden beslenmektedir.

Kürt medyası ve Kürt kadın medyası akademide birkaç yayın ve çalışmaya konu olmak dışında (Issı, 2013; Tokdoğan, 2013; Aslan, 2013; Kaya & Yalçın & Çakmakçı, 2015), yeteri kadar çalışılmamıştır. *Gazete Şûjin* kadın odaklı haberciliği pratiklediğinden feminist medya içerisinde yer almakta ve medya literatüründe feminist medya çalışmaları da yeteri kadar

²Kürtçe bir kelime olan Şûjin, "çuvaldız" demektir. Okunuşu "Şujin"dir. Tez boyunca Kürtçe okunuşu esas alınacak, ekler Kürtçe okunuşuna göre getirilecektir. <https://www.gazetesujin.net/tr/>

³ 29 Ekim 2016'da 675 sayılı KHK ile kapatıldı.

bulunmamaktadır. Ayrıca medya literatüründe haber incelemeleri çalışmalarının temsil odağında yapıldığı ve haber üretim sürecinin nasıl olduğuna dair çalışmaların çok az olduğu görülmüştür. Literatürdeki eksikliğe ve özgün bir pratik olarak *Gazete Şûjin*'i kuramsal, tarihsel arka planıyla ele alarak akademiye kazandırmaya katkıda bulunmak **bu çalışmanın amacıdır.**

Gazete Şûjin'i araştırma konusu yapan bu çalışma; karşıt kamusal alan, kadın odaklı habercilik, alternatif medya yaklaşımları, kuramları ve toplumsal hareketler, feminizm, Kürt kadın hareketi, jincoloji ile Kürt kadın medyası literatüründen beslenecek. *Gazete Şûjin* gazetecileriyle görüşmeler yapılacak, haber merkezlerinde katılımcı gözlemci olarak bulunulacaktır.

Kamusal alanın ne anlama geldiği Habermas tarafından tanımlanan haliyle “liberal burjuva kamusal alan modeli” olarak neyi önceleyip dışladığı gösterilerek Habermas’ın kamusal alanına yönelik eleştirilere yer vererek ele alınacaktır.

Negt ve Kluge Habermas’ın kamusal alan kavramından yola çıkarak, onu revize ederler. “Burjuva kamusal alanın karşısında etkili olabilecek bir karşıt kamusal alan olabilir mi?” sorusunu soran yazarlar burjuvanın dışında kalan kişilerden oluşan bir kamusal alan kavramlaştırması yaparlar (Negt & Kluge, 2015:133) .

Habermas’ın kamusal alan kavramını eleştiren Nancy Fraser de, birbiriyle rekabet halinde olan kadınların kamusal alanı, işçilerin kamusal alanı, köylülerin kamusal alanı olmak üzere alt karşıt-kamusal alanlardan (çoklu kamusalılık) bahseder. Buna göre bu alt karşıt kamusalılıkların üyeleri baskı altına alınmış sosyal gruplar olarak kimlikleri, çıkarları ve ihtiyaçları üzerinden karşıt söylemler oluşturur (Fraser, 2015:110).

Kürt kadın hareketi ve onun da beslendiği 20.yüzyılın ikinci yarısından görünürlüğünü artırmaya başlayan 1970’ler ve sonrasında etkin olan Kürt hareketine değinilecektir. Kürt kadınları Türkiye’de farklı kimliklerle var olmaktadır. İlk “Gerilla” olarak gördüğümüz Kürt kadınları, 1990’larda Türkiye’nin Kürdistan’ında yaşanan (faili meçhul, zorla yerinden edilme, gözetim altında kaybedilme vb.) olaylarla “Anne” kimliğiyle ve siyasal partilerle birlikte parlamentoda-yerel siyasette aldıkları rollerle “Siyasetçi” kimliğiyle görünür olmaktadır (Çağlayan, 2007). Türkiye’de farklı kimliklerle özne olmuş Kürt kadınlarından bahsedilecek, “Kürt Kadın Gazeteci” kimliğinin pratiği *Gazete Şûjin* özelinde araştırılacaktır.

Çalışmanın kuramsal arka plan başlığında ele alınan karşıt kamusalılık ve tarihsel arka planda ele alınan Kürt kadın hareketi bölümlerinden hareketle çalışmanın ilk sorusu; “*Gazete Şûjin* Kürt kadın gazeteci kimliği üzerinden Türkiye medyası içerisinde nasıl bir karşıt kamusalılık oluşturuyor?”a **cevap** aranacaktır.

Gazete Şûjin, temel kaygısı ekonomik olan yaygın medyadan farklı konuları haber yapmakta ve oluşturdukları alternatif dille onlara karşıt bir kamusalılıkla gazeteciliği pratik ediyor görünmektedir. Bir toplumsal hareket olarak Kürt kadın hareketinin ortaya çıktığı coğrafyada faaliyet gösteren *Gazete Şûjin* gazeteciliğinin, yaygın medyanın yaptığı gazeteciliği eleştiren alternatif medya literatüründe nerede durduğu, alternatif medya toplumsal hareketler ilişkisi gösterilerek alternatif medyaya getirilen yaklaşımlarla birlikte ortaya konmaya çalışılacaktır. Alternatif medyaya dair yaklaşımlar, “Topluluğa Hizmet Etmek”, “Anaakım Medyaya Bir Alternatif Olarak Alternatif Medya”, “Alternatif Medyayı Sivil Toplum İçinde Düşünmek” ve son olarak “Rizom Olarak Alternatif Medya”dır (Bailey & Cammaerts & Carpentier, 2015:23-69).

Bir alternatif medya türü olarak feminist medya, alternatif medyalardan farklılaşan özellikler taşımaktadır. Bunlar; katılım, etkileşim, otoritenin sorgulanması, olumlu ayrımcılık’tır (Timisi, 1996). *Gazete Şûjin*, Diyarbakır merkezli kadın diliyle kadınlar tarafından yapılan bir habercilik ortaya koyma kaygısındadır. Kadınların haberde ve haberi yapmada özne olması feminizmi akla getirmektedir. Bu bağlamda, feminizmin Türkiye’deki seyri ve feminist medya yayıncılığı pratiklerine tarihsel arka plan bölümünde yer verilecektir (Çoban, & Yanıkkaya, 2014).

Alternatif medya, feminist alternatif medya ve Kürt kadın medyası, Türkiye’de feminist hareket medyası bölümleriyle, çalışmanın ikinci sorusu olarak; “*Gazete Şûjin*’ın, Kürt feminist mücadele ve alternatif medya örneği olarak yayın politikasını neler oluşturuyor?”a **cevap** vermeye çalışılacaktır.

Bu bağlamda kadın odaklı habercilik (Alankuş, 2007) ve haber anlatısı ile oluşturulan kuramsal temelden hareketle, dünyada ve diğer ülkelerde kadın odaklı habercilik pratiklerine yer vererek araştırmanın son sorusu, “*Gazete Şûjin*, haber ve dayanışma odağında gazeteciliği nasıl pratik ediyor?” a **cevap** arayacaktır.

Bu sorulara cevap vermek üzere feminist metodoloji perspektifinde *Gazete Şûjin*’ın Diyarbakır ve İstanbul çalışanları örneğinde medya etnografisi yöntemi kullanılacaktır.

Medya etnografisi kapsamında, *Gazete Şûjin*'in yapısı ve işleyişi için haber üretim sürecini ve yayın politikasının nasıl oluştuğunu ortaya koymak üzere, katılımcı gözlemci tekniği ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılacak. Ürünlerin yani haberlerin, anlatıların nasıl oluştuğunu göstermek amacıyla da eleştirel söylem analizi tekniği kullanılacaktır.

Sonuç olarak, *Gazete Şûjin* pratiğinde araştırılan sorulara cevap verilmeye çalışılacak, bu pratiğin özgünlükleri, motivasyonları, işleyişi, konumlandığı yer, medya literatüründen beslenerek ortaya konmaya çalışılacaktır.

A. KURAMSAL VE METODOLOJİK ÇERÇEVE TARİHSEL ARKA PLAN

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde; karşıt kamusal alan, alternatif medya, feminist alternatif medya, kadın odaklı habercilik ve Türkiye’de alternatif medya başlıklarıyla *Gazete Şûjin* pratiğini anlamaya dair kuramsal bir temel oluşturulmaya çalışılacaktır.

Karşıt Kamusal Alan

Kamusal alan, her şeyden önce toplumsal yaşamımızda kamuoyunun olduğu alandır (Özbek, 2015:33). Habermas kamuoyunun oluşabilmesini mümkün kılacak kamusal tartışmanın ancak, halkın eğitim ve iletişim yoluyla temellendirilmiş bir düşünceyi kavrayacak duruma getirilmesine bağlamaktadır (Habermas, 2015:174). Bu durumda kamusal tartışma; kamuoyunu, kamuoyu da kamusal alanı mümkün kılan koşulları oluşturmaktadır.

Kamusal topluluk, kendisini kitle iletişim araçları ile ifade etmekte ve bu araçlarla yapılan yayınlarda yer bulmaktadır. Kamusal tartışmaya aracılık etme ve onu güçlendirme tarzıyla basın, kamuların bir kurumudur (Habermas, 2015:99).

Karşıt Kamusal Alan’ı ele alacak bu bölümde ilk olarak *Kamusal Alan* başlığında Habermas’ın görüşleri referans alınarak kamusal alan ve kamusal alanın dönüşümüne, ardından Habermas’ın kamusal alan kavramsallaştırmasına yönelik eleştirilere yer vererek ikinci başlık olan *Karşıt Kamusal Alan*’ı Oskar Negt, Alexander Kluge ve Nancy Fraser görüşleri odağında işlenecektir.

1.1.1. Kamusal Alan

Habermas’ın liberal kamusal alanı, bir kamu oluşturmak için toplanan devlet görevlisi olmayan özel bireyler gövdesidir (Fraser, 2015:128). Bu gövdede sadece özel mülk sahipleri yer alarak aklın kamusal kullanımı yetkisine sahiptir ve özel mülkiyet edinmenin önünde bir engel yoktur (Habermas, 2012). Özel mülk sahipleri, dönemin tüccar ve zanaatkarlarını içine alan burjuvaziden oluşmaktadır. Habermas’ın, temelde burjuvanın devrimci dönemine ait olan kamusal alan tahayyülü, esasen bireysel hak ve özgürlüklere dayanan biraradalık ve uzlaşma karakteri taşımaktadır (Tokdoğan, 2013). Habermas’ın kamusal alanı burjuva üzerinden oluşturmasının sebebi, burjuva kamusunun mevcut iktidara devlet muamelelerinin kamusal kılması gerektiğini dayatan denetim ilkesiyle karşı koyuyor olmasındandır (Habermas, 2015:99).

Burjuva kamusal alanı, evrensel ilgi uyandıran meselceler üzerine açık kamusal tartışma ilkesini reddeden feodal sistemin içinden gelmektedir (Stevenson'dan akt. Algül, 2012:63).

Burjuva kesimleri, kahvehane, salon, akşam yemeği davetleri gibi ilk kurumların içinden doğarak gelişmiş ve basın, profesyonel eleştiri organları ile bir arada tutulan kamusal topluluğu oluşturmuşlardır. Bu Habermas'ın daha önce bahsedilen birbirini mümkün kılan kamusal alan-kamuoyu-kamusal tartışma açıklamalarına tekabül etmektedir.

Habermas kamusal alanın Antik Yunan'daki görünümüne de değinerek 13. yüzyıldan, 20. yüzyıla dek ele aldığı 'Kamusallığın Yapısal Dönüşümü' kitabında burjuva kamusunun dönüşümünü anlatmaktadır. Habermas'a göre zamanla burjuva kamusunu mümkün kılan koşullar değişmiş, burjuva olmayan tabakalar siyasal tabakaya nüfuz edip onun kurumlarını ele geçirdikçe ve basına parlamentoya iştirak ettikçe burjuvazinin meydana getirdiği kamusal anlamını yitirmiştir. Bu bireysel ilişkide bulunan özel şahısların oluşturduğu ve artık işlemeyen kamusal topluluğun yerini, örgütlü özel şahıslardan meydana gelen bir kamusal topluluğun aldığı ifade etmektedir (Habermas, 2015). Farklı tabanlara ve çıkarlara dayanan örgütlerin devletle anlaşmaları devletin toplumsallaşması, toplumun devletleşmesine bu da kamunun dışlandığı bir kamusal alana tekabül ettiği için liberal kamusal alanın sonunu getirmiştir.

Dönüşümün gazetelerdeki durumunu Karl Bücher şöyle belirtmektedir: "Gazeteler haber yapan müesseseler olmaktan çıkıp kamuoyunun taşıyıcıları ve önderleri, parti politikalarının silahları haline geldiler." (Habermas, 2015:99).

Habermas'ın ele aldığı dönem içinde burjuvazinin oluşturduğu kamusal alan yönetime katılıma katkıdır. Ancak burjuva kamusu, sınıf ve cinsiyet açısından önyargılar taşıyan bir oluşumdur ve bu haliyle burjuva kamusu olduğu andan itibaren potansiyel bir karşıt kamusalılığı kendi içinde taşımaktadır.

Habermas'ın kamusal alan tanımının dışarda bıraktığı kamusalıkları –toplumsal cinsiyet, cinsiyete ilişkin tartışmalar, ırk ve cinsiyet- ve sınırlılıklarına yönelik eleştirileri kapsayan yaklaşımlara *Karşıt Kamusal Alan* başlığında Negt ile Kluge'nin ve Nancy Fraser'in karşıt kamusal tanımlarına bu bölümde yer verilecektir.

1.1.2. Karşıt Kamusal Alan

Kluge'e göre kamusal alan mücadelelerin savaş dışı yollarla karara bağlandığı (sonuçlandığı) yerdir (Özbek, 2015:179). Negt ve Kluge, Habermas'ın kamusal alan kavramından yola çıkmakta ve onu revize etmektedir. "Burjuva kamusal alanın karşısında etkili olabilecek bir karşıt kamusal alan olabilir mi?" sorusunu sorarlar (Negt & Kluge, 2015:133).

Negt ve Kluge, böylesi bir burjuvazi karşıt kamusal alan potansiyelini proleter kamusu olarak adlandırdıkları toplumsal öznedeki görmektedir. Proleter kamusal alan, egemen bir alan olarak var olmadığından, ancak ve ancak çatlaklardan, marjinal durumlardan ve yalıtılmış inisiyatiflerden kalkarak yeniden kurulmak zorundadır. Onlara göre proleter kamusal alan, krizler, savaş, teslimiyet, devrim, karşı devrim gibi toplumda tarihsel çatlaklar oluşturan uğraklarda ortaya çıkmaktadır (Tokdoğan, 2013).

Negt ve Kluge çalışmalarında gelişmiş kapitalist toplumlarda ortaya çıkan çelişkilerin karşıt bir kamusal alan açısından taşıdığı potansiyeli irdelemeyi amaçlarlar (Negt & Kluge, 2015:133). Negt ve Kluge'nin burjuva kamusal alanına önerdikleri karşıt kamusal özne proleter kamusu özelinde olmuştur, diğer kamusalıkları içine alan karşıt kamusalılık kavramsallaştırmasını Nancy Fraser yapacaktır.

Habermas'ın burjuva kamusal alanına eleştirel yaklaşan Nancy Fraser, tarihçi Mary Ryan'ın 19. yüzyıl kadınları üzerine yazdıklarından yola çıkarak, kadınların ve burjuva olmayan sınıfların egemen durumdaki kamusal alandan nasıl ve niçin dışlanmış olduklarını ve bunun sonuçlarını açıklamaya çalışmaktadır. Dışlanmış toplulukların bir araya gelerek oluşturdukları alternatif karşıt kamusal gruplardan söz ederken, bunların amaçlarının siyasete katılmak için alternatif yollar yaratmak olduğunu anlatmaktadır (Fraser, 2015:109).

Fraser, burjuva kamusal alanla ilgili 4 sorunu saptar: Politik demokrasi için toplumsal eşitliği gerekli görmemesi, tek bir kamusal alanın çoklu kamusalığa tercih edilmesi, 'özel çıkarlar' ve 'özel meseleler'i sakıncalı bulması ve son olarak sivil toplumla devlet arasında keskin bir sınır çekilip, ayrılması gerekliliği görüşü.

Burjuva kamusunu eşitsiz bir şekilde güçlendiren ve onun dışındakileri bağımlı hale getiren bu durumun sonucunda burjuva kamusu, eşitsiz biçimde değer biçilen kültürel üsluplar geliştirmektedir. Sonuç olarak, bağımlı grupların üyelerinin katkılarını hem gündelik yaşam bağlamlarında hem de resmi kamusal alanlarda marjinalize eden güçlü enformel baskılar gelişmektedir (Fraser, 2015:114).

Bu kamusal alanda görüşlerin dolaşımı için maddi destek oluşturan medya, özel mülkiyettir ve kar amacıyla işletilmektedir. Toplumsal eşitsizlikle bağımlı gruplar, yalnızca tek ve kapsayıcı bir kamusal alanın bulunduğu yerde, 'kendi isteklerini geliştirmek için' daha fazla alıkonulmaktadır. Bağımlı olanların kendi çıkarlarını dile getirme ve savunma yetenekleri, kapsayıcı tek kamusal alan içinde azalmaktadır.

Fraser, kamusal alan üzerine en son gelişmeleri de kapsayarak bugüne dek geliştirilmiş revizyonist tarihin, bağımlı toplumsal grup üyelerinin, yani kadınlar, işçiler, derilerinin rengi farklı olanlar, geyler ve lezbiyenlerin, alternatif kamular oluşturmayı tekrar ve tekrar kendi yararlarına bulduklarını kaydettiğini ifade etmektedir. Bu alternatif kamuları, bağımlı toplumsal grup üyelerinin kendi kimlik, çıkar ve ihtiyaçları hakkında muhalif yorumlar formüle etmelerine izin veren karşıt söylemler türeterek yaydıkları, birbirine paralel söylemsel alanlara işaret ettiği için *madun karşıt kamular* olarak isimlendirmeyi uygun bulduğunu söylemektedir (Fraser, 2015:117).

Egemen kamular içindeki dışlamalara tepki olarak bu kamular, söylemsel alanın genişlemesini hızlandırmaktadır. Bu durum, ilke olarak önceleri tartışma dışı bırakılan ön kabulleri kamusal alanda tartışmayı mümkün kılmakta ve madun karşıt kamuların çoğalması söylemsel mücadele alanlarının genişlemesini sağlamaktadır.

Fraser, madun karşıt kamusal alanları yalnızca söylemsel fikirlerin oluşum alanları olarak görmez, bunları toplumsal kimliklerin oluşum ve gerçekleşme mekânları olarak da görmektedir. Bu alanın, 'kendi sesini konuşmayı' mümkün kılması kendi kültürel kimliğini, kendi deyiş ve üslubunu kullanarak aynı anda hem oluşturup hem de bunu ifade etmek anlamına geldiğini söyleyerek kamusal alanın kimliğe etkisine değinmektedir.

Sonuç olarak Fraser'e göre, demokratik-çoklu kamusal alan; azınlıklar için, geçmişte ortak ilgi nesnesi olmama anlamında hâkim kamusal alan tarafından özel sayılan, bastırılan, marjinalize edilen bir konuyu kamusal kılmak için başkalarını ikna etme fırsatlarının pozitif güvencelerin sağlanmasını talep etmektedir (Fraser, 2015:124).

Bağımlı grupların kendi sesleriyle konuşmalarını sağlayarak onların kendilerini gerçekleştirilmesine katkıda bulunan ortam olarak alternatif medyaya dair yaklaşımlara bakılarak, bunların pratiğinin hangi yaklaşım/lara denk geldiği alternatif medya tartışmaları başlığında ortaya konmaya çalışılacaktır.

Alternatif Medya Tartışmaları

Alternatif medya, yerleşik ve kurumsallaşmış siyaseti (toplumda değişimi savunma veya en azından geleneksel değerlerin eleştirisi anlamında) açıkça reddeden veya ona meydan okuyan kitle iletişim biçimleridir (Mutlu, 2008).

Alternatif medyanın tarihinin çok geçmişlere dayandığını söyleyen Mitzi Waltz, buna örnek kralların yaptığı resmi açıklamalara karşı yapılan popüler maniler/şarkıları göstermektedir (Yanıkaya, 2014:50).

Alternatif medyayı günümüzdeki pratiğini tartışan Downing (Downing & Ford & Gill & Stein, 2017), alternatif medya kavramının “tezatlar içeren” doğasını –“belli bir noktada her şey başkasının alternatifidir”- eleştirmektedir. Böylece “radikal alternatif medyaya” eğilme kararları meşrulaşmakta ve sektör dergileri ile kurumsal yayınlar dışarıda kalmaktadır. Alternatif medyayı tanımlarken “tarzların muazzam farklılığı”nda rastlanan çeşitliliğe vurgu yaparlar.

Downing vd. (2017), alternatif medyanın iki amaca hizmet ettiğini iddia eder: Muhalefeti dikey düzlemde dillendirmek, paralel ağlar oluşturmak.

Alternatif medya kimliğini inşa eden bileşenleri özetleyen özcü ve ilişkiselsel özellik bulunmaktadır. Özcü özellik; kimlikleri sabit, bağımsız “gerçek” bir öze sahip olarak değerlendirme eğilimindedir. İlişkiselsel özellik, akışkanlık ve olumsallık fikirleri içermektedir. Gerçek özün varlığını görmezden gelmektedir.

Bu ikisini birleştiren Laclau ve Mouffe'nin siyasal kimlik kuramının genel çerçevesinde çoklu-kuramsal özelliği de bulunmaktadır (Laclau & Mouffe 1985'den akt. Bailey vd. 2015).

Alternatif medyayı besleyen temel yapılardan biri toplumsal hareketlerdir. Bu bölümün ilk aşamasında toplumsal hareketler ve alternatif medya ilişkisine yer verilecektir. Ardından alternatif medyayı inşa eden özellikleri taşıyan ve birbirinden hedef kitle ile kurumsallaşma açısından farklılaşan alternatif medya yaklaşımları açıklanacaktır.

1.1.3. Toplumsal Hareketler ve Alternatif Medya

Alternatif medya, 19. yüzyıldan sonra dünyadaki tüm toplumsal ve politik kalkışmaları kapsayan toplumsal hareketlerden beslenen bir yapıdır. Toplumsal hareketler, radikal medya ve muhalif kültürleri kavramak açısından çok önemlidir (Downing vd., 2017).

Toplumsal hareketler, sendikalar ve partiler gibi daha durağan ve kalıcı kuruluşların aksine, direnişin en dinamik ifadelerinden birini temsil etmektedir.

Toplumsal hareketler ile radikal medya arasındaki ilişki, bir temel ve üstyapı ilişkisi değil, diyalektik ve aslında şiddetli bir karşılıklı bağımlılık ilişkisidir (Downing vd., 2017:53).

Bu hareketler; özellikle biçimsel politik süreçlerin bir yandan ana-akım televizyonun farz edilen talepleri, diğer yandan devasa kampanya modelleri tarafından sömürgeleştirildiği pek çok çağdaş ülkede politikanın can alıcı bir bileşenidir.

Alternatif medya, siyasal örgütlenme ve dönüşüm bağlamında etkin bir güç haline gelir ve toplumsal hareketlerin biçimlendirilmesi ve yönlendirilmesi sürecinde yaşamsal bir öneme sahiptir (Ataman & Çoban, 2015:23).

Alternatif medya, toplumsal hareketler için bir araç değil, toplumsal hareketlerin seyrini ortaya koymaktadır. Yayınlar, hem hareketin örgütlenmesine katkı yapmakta hem de bizim onlar üzerinden hareketi anlamamızı sağlamaktadır.

İletişim ve medya, onların saflarında olsun olmasın, hareketin gidişatında önemli rol oynamaktadır. Ulusal ve sosyalist eksenli Kürt hareketi içinde oluşmuş toplumsal cinsiyet ve ulus kimlikleri mücadele hareketi olarak Kürt kadın hareketinin geliştiği coğrafyada kurulan ve pratik yürüten *Gazete Şûjin*'in toplumsal hareketler ve alternatif medya ilişkisi bakımından iyi bir emsaldir.

Alternatif medyaya getirilen farklı yaklaşımlara yer verilecek bu bölümle *Gazete Şûjin* pratiklerinin bunlardan hangisi veya hangilerinde konumlandığı ortaya konmaya çalışılacaktır.

1.1.4. Alternatif Medyaya Kuramsal Yaklaşımlar

Bu bölümde, *Gazete Şûjin*'in bir alternatif medyası pratiği olduğu iddiasını temellendirmek üzere alternatif medyaya getirilen 4 farklı yaklaşıma ayrıntılı olarak yer verilecektir.

1.1.4.1.Birinci Yaklaşım: Topluluğa Hizmet Etmek

Toplulukların kendi sorunlarını, bir alternatif medya aracılığıyla kendi başlarına ifade etmeleri toplumsal alanda demokratikleşmenin önemli adımlarından biridir (Çoban, 2011:13). Berrigan, topluluk medyasını şöyle tanımlamaktadır: Topluluğun planlayıcı, yapımçı, icracı olarak katıldığı medyadır. Topluluk adına ifade aracı olmaktan ziyade, topluluğun kendini ifade etme aracıdır (1979:8'den akt. Bailey vd., 2008: 38).

Topluluğa hizmet etmek yaklaşımında, yayıncı ve topluluk arasındaki ilişki ön plandadır. Hedef kitle olarak belli bir topluluğun seçilmesiyle, topluluk kendi başına muteber kılınmış ve güçlendirilmiştir. İzleyici kitlesi benzer sosyo-demografik ya da ekonomik özelliklere sahip bireylerin toplamı olarak değil bir dizi tanımlayıcı grup ilişkisini içeren bir kolektif olarak tanımlanmaktadır. Böylece izleyici kitlesinin karmaşık sosyal yapıların parçası olarak konumlanışı vurgulanmış olmaktadır.

Bu yaklaşımda alternatif medyanın maksadı, genellikle topluluk üyelerinin erişimini ve katılımını kolaylaştırmak ve mümkün kılmaktır.

Alternatif medyaları geleneksel medyalarından ayıran bir yön de okuyucuyu pasif olmaktan çıkarmasıdır. Topluluğa hizmet amacındaki bu medyalar, üretimlerinde karşılıklı etkileşime dayalı bir hale gelmelidir (Bailey vd. 2015: 43). Okuyucuların yorum ve görüşlerini yayın politikası içerisinde dikkate almak, yayınların topluluk üzerindeki etkisini gözlemlemek bu duruma dâhildir.

1.1.4.2.İkinci Yaklaşım: Anaakıma Alternatif Alternatif Medya

Alternatif medya kanallarının anaakım medyanın tamamlayıcısı ya da anaakımın karşı-hegemonik eleştirisi olarak görüldüğü bu yaklaşımın iddiasıdır. Alternatif medya; ideoloji, nüfuz ve Gramsci'ci hegemonya fikrinden beslenmektedir.

Alternatif medyanın varoluş nedenlerinden biri, ana akım iletişim kanallarında az ya da yanlış temsil edilenlerin "ideolojilerini" dile getirmektir (Bailey vd. 2015). Lievrouw, alternatif medyayı, yeni bilgi teknolojilerinin, egemen olanı değiştirmesi veya ona meydan okuması olarak tanımlar (Lievrouw, 2016: 28).

Alternatif medya, küçük ölçekli ve çeşitliliklerine saygı duyduğu dezavantajlı gruplara yönelik, devlet ve piyasadadan tamamen bağımsız, hiyerarşik olmayan (yatay) yapıya sahip, demokratikleşme ve çoğulluk çerçevesi içinde takipçi kitlenin erişimini ve katılımını

kolaylaştırıcı, tahakküm kurmaya çalışmayan, kendi kendini temsil etmenin önemini vurgulayan söylemler ve temsillerle pozisyon alabilmektedir.

Alternatif medya, içerik düzeyinde anaakım medyada öne sürülenlerden daha çeşitli ideoloji, temsil ve tez önerebilir, bu toplumsal seslerin çoğulluğu anlamına gelmektedir (Ataman & Çoban, 2015:50). Bailey vd., alternatif medyanın özelliklerini tablolaştırarak göstermişlerdir.

Tablo 1: Alternatif Medyanın Özellikleri (Bailey vd., 2015)

Mülkiyet	Mülkiyetin Örnekleri
Saik ya da amaç	<ul style="list-style-type: none">• Ticari saiklerin reddi• İnsani, kültürel, eğitimsel, etnik amaçların iddiası• İktidar yapısına ve davranışına muhalefet• Destek, dayanışma ve network (ağ/şebeke) kurmak
Finans kaynakları	<ul style="list-style-type: none">• Devlet ya da belediye (yerel yönetim) ödeneklerinin• (tahsisatının) reddi• Reklam gelirlerinin reddi
Düzenleyici izin	<ul style="list-style-type: none">• Farklı kurumlar tarafından denetlenmek• Bağımsız / 'özgür'• Başkasının kurallarını çiğnemek, fakat hepsi nadiren
Örgütsel yapı	<ul style="list-style-type: none">• Yatay örgüt• 'Tam' katılıma elverişli• İletişimin demokratikleştirilmesi
Profesyonel uygulamaların eleştirilmesi	<ul style="list-style-type: none">• Gönüllü sorumluluğun özendirilmesi• Profesyonel olmayanların erişim ve katılımı• Haber seçiminde farklı ölçütler
Mesaj içeriği	<ul style="list-style-type: none">• Egemen söylemlerin ya da temsillerin eksiklerini gidermek ve aksini iddia

	<p>ctmek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hegemonik politikalara, önceliklere ve bakış açılarına alternatif vizyonlar geliştirmek
Dinleyici ve/veya tüketiciyle ilişki	<ul style="list-style-type: none"> • Kullanıcı/tüketici kontrolünün derecesi • Dinleyiciler/tüketiciler tarafından ifade edilen ihtiyaçlara ve amaçlara izin verilmesi • İletişimin demokratikleştirilmesi
Dinleyicinin bileşimi	<ul style="list-style-type: none"> • Genç insanlar, kadınlar, kırsal nüfus • Çeşitlilik ve çokluk
Dağıtım alanı	Bölgesel ya da ulusaldan ziyade yerel
Araştırma metodolojisinin doğası	Niteliksel, etnografik ve uzun dönemli araştırma

Küçük ölçekli, bağımsız ve hâkim kamuya karşıt yerde konumlanmak alternatif medyayı rekabete zorlamakta ve dezavantajlı kesimlere hitap ettiği için hegemonya tarafından “marjinal” olarak hedef haline getirebilmektedir.

1.1.4.3.Üçüncü Yaklaşım: Alternatif Medyayı Sivil Toplum İçinde Düşünmek

Alternatif medyayı sivil toplum içinde düşünmek, alternatif medyayı sivil toplumun parçası, demokrasinin yaşaması için hayati addedilen toplumsal kesim olarak tarif etmektir. Alternatif medyanın sivil toplumdaki destek alması, onun daha çok halk merkezli yapılanma olduğunu işaret etmektedir.

Alternatif medya, burada öncelikle sivil toplumun “sıradan” bir parçası, sivil toplum alanındaki faal farklı örgütlerden birisi olarak görülebilir. Medyanın demokratikleşmesi (Wasko & Mosco 1992:7’den akt. Ataman & Çoban:2015), yurttaşların gündelik yaşamla ilgili birçok farklı mikro alanda etkin olmasını, farklı tartışmalar örgütlemesini ve iletişim haklarını kullanmasını sağlamaktadır. Birçok siyaset filozofunun (Jean-Jacques Rousseau, John Stuart Mill, Mary Wollstonecraft gibi) ortaya koyduğu üzere, bu mikro katılım biçimleri önemli sayılmalıdır çünkü bunlar insanların demokratik veya sivil davranışları öğrenmesini ve benimsemesini sağlamakta, hem de makro katılımın önünü açmaktadır.

Sivil toplumun bir parçası olarak alternatif medya, devlet ve piyasa arasındaki mücadelenin ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Alternatif medyanın reklamları birincil gelir kaynağı olarak görmeyi reddetmesi, bazen finansal güvencesizlik yaratmakta ve bu beraberinde zorlukları getirerek bu kanalları bir finansal krizden diğerine sürükleyebilmektedir (Bailey vd. 2015:58).

1.1.4.4.Dördüncü Yaklaşım: Rizom Alternatif Medya

Bu yaklaşım, Deleuze ve Guattari'nin rizom ya da köksap metaforu üzerine kurulmuştur. Aslında bir botanik terimi olan köksaplar, dikey olarak yükselen ve "arbolik" terimiyle adlandırılan ağaçların aksine doğrusal olmayan herhangi bir noktadan herhangi bir şekilde birbirine bağlanan yapıları tanımlamak için kullanılmaktadır (Bailey vd. 2015:60). Alternatif medyaya rizomatik yaklaşım üç açıya odaklanmaktadır: sivil toplum kavşağındaki rolü, belirsizliği, piyasa ve devletle kesişimi ve bağlarıdır.

Rizom metaforu alternatif medyanın rolünü öncelikle, sivil toplumla bağlantılı örgütlerin ve hareketlerin kavşak noktası olarak tanımlamaktadır. Rizomatik bağlar, örgütsel yapıları, alternatif medya kuruluşlarının yerel topluluklar zemininde kalabildiği ve eşzamanlı biçimde yerel ötesi ağlarla angaje olmuş biçimde düşünmeye izin vermektedir (Appadurai, 1995'den akt. Ataman & Çoban).

Alternatif medya, piyasa veya devletin tamamen dışında hareket etmez, böylece piyasa ve devletle arasındaki antagonistik ilişki yumuşamaktadır. Yani, sadece karşıt-hegemonik değildir, piyasa ve devletle ilişki kurmaktadır. Bu bağlamda transhegemonik, olduğu ortamda meydana gelen olaylara göre mevcut koşullara adaptasyon göstermektedir.

Rizomatik medya, sivil toplum ve demokrasiye atfedilen önem üzerine inşa edilmekte ve bu yaklaşımı derinleştirmektedir. Bu, sivil toplum yaklaşımına karşı alternatif medyanın önemini tanımlarken temel mesele kamusal alanın bir parçası olarak üstlendiği rol değil, farklı hareketlerden mücadelelerden gelen insanların buluştuğu ve işbirliğine girdiği kavşak işlevini yürüterek üstlendiği katalizörlük rolüdür. Bu insanlar örneğin, kadın, çiftçi, öğrenci hareketlerinin veya ırkçılık karşıtı hareketlerin üyeleri olabilir. Bu şekilde alternatif medya, sadece belli bir meseleyle ilgilenen bir grup insan için kendini ifade aracı işlevi üstlenmekle kalmamakta, aynı zamanda, tarafsızlık ve bağımsızlığın yeniden açıkça vurgulandığı eşitlik (ya da diğer meseleler) için farklı mücadeleler sürdüren insanların kuruluşların örgütlenmesi için bir araca dönüşmektedir (Bailey vd., 2015:64). Bu bağlamda farklı alanlarda mücadele yürüten öznelerin de buluştuğu çoğulcu bir medya türü olmaktadır.

Alternatif medyaya rizomatik yaklaşım, anaakım kamusal ve ticari medyanın genellikle faaliyet gösterdiği veya göstermek zorunda kaldığı daha katı biçimlerin aksine (topluluk medyası gibi) medya kuruluşlarının akışkanlığının ve olumsuzluğunun altının çizilmesini önermektedir. Rizomatik yaklaşım, anaakım medyaya ve devletle piyasaya karşı muhalif tutumun yarattığı katı ayrımların bozulmasını mümkün kılmaktadır.

Rizomatik medya yaklaşımı diğer yaklaşımlara göre daha kapsayıcı, akışkan ve aslında tanımsızdır. Toplumsal hareketlere yaslanmakta, koşullara adaptasyonu önermekte böylece sınırların ötesine geçerek var olan boşlukları doldurabilme potansiyeli taşımaktadır. Kesin ve katı çizgilerin beraberinde sınırlılığı getireceğini ve bu haliyle de kendi sesini duyurmayı zorlaştıracağını ortaya koymaktadır.

Alternatif medya türü olarak feminist alternatif medya, bu bahsedilen yaklaşımların özelliklerini taşıırken bazı özgünlükler barındırmaktadır. Feminist alternatif medya başlığında, bu özelliklere yer verilecek, kadın odaklı haberciliğin ve kadın haber anlatısının temelini anlamak üzere haber anlatısının ne demek olduğu açıklanacaktır.

Feminist Alternatif Medya: Kadın Odaklı Habercilik ve Haber Anlatısı

1.1.5. Feminist Alternatif Medya

Feminist medya, kitle iletişim araçlarının kadınlar tarafından feminist bir anlayışla kullanılmasıdır (Timisi, 1996:55). Feminist medya çalışmalarının hepsi, kadınların toplumsal alanda değersizleştirilmelerinin kökenlerini, nedenlerini ve ortadan kaldırılması için çözüm yolları önermektedir.

Feminist medya yaklaşımlarından liberal feminist medya yaklaşımında, var olan sistem içinde özgül ve daha çok yasal yönetsel düzeyde yapılacak değişikliklerle kadınların medyada varlığının güçlendirilebileceği, bunda hakkaniyetli bir temsil edilebilirliği sağlayacağı varsayılmaktadır. Marksist-sosyalist feminist yaklaşımları; kadınların medyadaki durumlarının ve eşitsiz temsiline değışebilmesi için çözümü ya altyapı düzeyinde ve toplumun kapitalist üretim tarzının topyekûn değışmesi olarak önermekte ya da ideolojik üst yapı düzeyinde toplumsal cinsiyete, ırka ve sınıfa dayalı tahakküm yapılarının ve bunların ideolojik işleyişlerinin sergilenerek değıştirilmesi olarak önermektedir. Bunlardan farklı olan radikal feminist medya yaklaşımındakiler için çözüm, kadınların kendi dillerinde konuşabilecekleri kendi medyalarını yaratmaları ve yaşatmalarıdır (Dursun, 2011:607).

Gazete Şûjin, hem tüm çalışanları kadın olarak radikal feminist yaklaşımının, hem de ulus, cinsiyet, sınıf kimlikleri merkezinde yaptığı yayıncılıkla sosyalist feminist medya yaklaşımının pratiğidir. Bu iddia, analiz ve bulgular kısmında ispatlanmaya çalışılacaktır.

Bu yaklaşımların farklılığı hem politik-ideolojik düzeyde hem de medya-kadın bağlantısını araştırırken başvurdukları yöntem ve kavramsal zemindedir (Dursun, 2011).

Yaygın medyadan farklı kesimleri ve konuları habere özne yapan alternatif medyanın içinde konumlanmış feminist alternatif medya, kadını odak aldığı için alternatif medyadan farklılaşan özellikleri ve işlevleri bulunmaktadır.

Barbara Marshall, feminist medyanın temel olarak iki işleve sahip olduğunu ifade etmektedir. Birinci ve içsel işlevi, kadınlar arasındaki bilgi akışını ve iletişimi sağlamaktır. Kadın dayanışmasıyla birlikte, kadınlık kimliğinin tartışıldığı, başta demokrasi ve yurttaşlık olmak üzere farklılık ve çoğulculuk temeline dayalı olarak, güncel sorunların kadın bakış açısı içinde yeniden ele alınıp değerlendirildiği açık bir forum oluşturmak, bu araçların varlık nedenini ortaya koymaktadır. İkinci ve dışsal işlevi ise, toplumsal kesimler arasında feminist iddiaların geçerliliğine yönelik görüşlerin oluşturulmasına imkân tanımaktır. Kadınları da aşacak bir biçimde, geniş toplumsal kesimler arasında feminist iddiaların geçerliliğine yönelik kamuoyu oluşturulmasına yardımcı olmaktır (akt. Timisi, 1996).

Feminist medya bu işlevleri yerine getirebilmek için yaygın medyadan farklı bir örgütlenme ve yönetim modeli oluşturmuştur. Yaygın medyadan farklı olarak muhalif ve alternatif politika üretme amaçlarına sahip kadın medyalarındaki örgütlenme yapısının temel ilkelerini Nilüfer Timisi 4 başlıkta toplamaktadır (Timisi, 1996). Bunlar:

1.1.5.1. Katılım

Feminist iletişim araçlarının ortak paydası katılımıdır. Kadın dayanışmasıyla birlikte, kadınlık kimliğinin tartışıldığı, başta demokrasi ve yurttaşlık olmak üzere farklılık ve çoğulculuk temeline dayalı olarak, güncel sorunların kadın bakış açısı içinde yeniden ele alınıp değerlendirildiği açık bir forum oluşturmak, bu araçların varlık nedenini ortaya koymaktadır (İlhan, 2014). Feminist medyanın yaygın medyaya dair eleştirilerinin hareket noktası, yaygın medyanın tek sesli ve demokrasiden yoksunluğu olduğundan kadın medyaları tüm paydaş ve üyelerinin tam olarak temsil edildiği bir pratiği benimsemektedir.

1.1.5.2. Etkileşim

Egemen anlayışın oluşturduğu yapıda merkezden kitleye doğru bir mesaj aktarımı söz konusudur. Yani mesajın üreticisi ve alıcısı kesindir. Feminist medya ise, bu ayrımı ortadan kaldırarak, bu süreçte topluluğun bütün üyelerini hem kaynak hem de alıcı olarak tasarlamıştır.

1.1.5.3. Otoritenin Sorgulanması

Hâkim iletişim araçları içindeki işleyiş, otoriter ve bürokratiktir. Feminist medyanın yönetimde ve mesajın oluşturulmasındaki kolektif ve katılımcı yapısı otoriteyi tek merkezli olmaktan çıkarıp tek tek her bireye yaymaktadır.

1.1.5.4. Olumlu Ayrımcılık

Her alanda toplumsal örüntüler yüzünden geri kalan kadınları teşvik edecek politikaların uygulamaya konulması, olumlu ayrımcılık olarak adlandırılmaktadır. Buradaki amaç, başlangıç aşamasında eşit bir konumda olmayan kadın ve erkek temsili arasındaki açığı kapatmaya yöneliktir. Hâkim medyada egemen olan erkek anlayışının kırılması düşüncesiyle feminist medyada, erkeklerin çalışması engellenmiştir. Bu yapılanma, hem kadınların kendi başlarına çalışma biçimlerini kendilerinin geliştirebileceğini göstermesi açısından hem de kadınların özgürce konuşabildikleri bir ortam oluşması bakımından önemlidir.

Feminist alternatif medya perspektifinde hak odaklı habercilik içinde konumlanan, haberde kadının haklarını gözeten, medyada daha fazla kadının yer almasını öneren vb. kadın odaklı haberciliğin ne olduğuna bu başlıkta bakılacaktır.

1.1.6. Kadın Odaklı Habercilik

Hak haberciliği pratiği, kurulu düzen tarafından bir biçimde madunlaştırılmış, ötekileştirilmiş, ayrımcılığa maruz kalmış insan gruplarına yönelik hak ihlallerine yer vermekte ve bu grupların medyada temsil edilme biçimlerini bir karşı-üretimle dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Kadın hakları temelli ya da kadın odaklı habercilik de, yaygın medyada kadınların temsil edilme ve kadınlığın inşa edilme biçimlerine karşı geliştirilmiş olan bir hak haberciliği türüdür (Tokdoğan, 2013). Haberin eril bir dil olduğu iddiasındaki kadın odaklı habercilik, her haberin kadınlar lehine siyasalara ve dönüşümlere öncülük edebilecek şekilde kurulduğu, çözüm odaklı gazeteciliği önermektedir. Alankuş, kadın odaklı gazeteciliği şöyle

tanımlamaktadır: Mevcut haber dili ve geleneksel habercilik anlayışının yerinden edilmesine yönelik bir haber pratiğidir (Alankuş, 2007:26) .

Eser Köker, haberin eril bir dile sahip olduğunu, eril anlatının dilde kadın deneyimlerinin izlerini barındırmayan kadınlara özgü anlatı geleneklerini –dolayısıyla kadını- dışlayan bir dil olduğunu söylemektedir. Ona göre kadın olumlu haberlerin öznesi yapılmamaktadır. Kendilerini güçlendirecek deneyimlerden haberlenme, dolayısıyla iletişim hakkından mahrum bırakılan kadın sadece olumsuz haberlerin öznesi kılınırken kişilik ve yaşam hakkı ihlallerine uğramaktadır (Köker, 2007:85-117).

İpek Çalışlar ve Nadire Mater, kadınları medyadaki kadın sayfalarının kadın köşeleri ve kadın saatlerine dolayısıyla da bir sayfaya, bir köşeye, saate sıkıştırmaktan kurtararak gazetenin bütün sayfalarına, radyo-TV'lerin bütün haber ve programlarına yayan bir habercilik önerisinde bulunmaktadır. (Çalışlar & Mater, 2007:167-196)

Geleneksel gazeteciliğin kadınların odağına yerleşmediğini çünkü bu yaklaşıma göre haberler kadınların katılmadığı savaşları, üyesi olmadıkları parlamentoları ve sahibi olmadıkları işyerlerini vb. konu ettiğini söyleyen Burçin Belge, kadınların bu sebeplerle belli başlı konuların öznesi yapılmasını sorunsallaştırmaktadır. Kadınlar; moda, çocuk, ev bakımı, astroloji, sağlık, güzellik gibi tüketiciliği kışkırtmak bağlamı konulardan ibaret bir alana sıkıştırılmaktadır (Belge, 2007: 196-206).

Bu sorunlara çözüm olma iddiasında kadın odaklı habercilik, haberi bizzat hak ihlali yapan dolayısıyla kadınlar başta olmak üzere bütün “ötekilerin” haklarını ihlal eden bir tür olarak gören eleştirel yaklaşımların katkılarıyla bir yandan haber ile ilgili genel geçer ezberi bozmaya çalışmaktadır. Diğer yandan mevcut yapısı içinde de haberi hak odaklı kılabilmenin mümkün olduğuna inanarak, bu konuda yapılması gerekenlerin peşine düşmektedir (Alankuş, 2007:26). Ataerkil yapıyı eleştirip değiştirmeye yönelik alternatiflik ve karşıt kamusalılık oluşturmaktadır.

Kadın odaklı habercilikte kadının perspektifi ve kadının medyada söz sahibi olması gereği *Gazete Şûjin*'in da iddiasıdır. Bunun ne şekilde pratik edildiği araştırmanın saha kısmı kapsamında ortaya konmaya çalışılacaktır.

Kadın odaklı habercilik, haberi bir üretim nesnesi olarak görmez, olayların insan hakları perspektifiyle tarihsel arka planıyla o noktaya nasıl gelindiğine dair bilgiyle hak ihlaline

uğrayanın yanında pozisyon alan bir anlatıyla yapılan üretimi desteklemektedir. Bu bağlamda haber anlatısının ne olduğuna bakılacaktır.

1.1.7. Haber Anlatısı

Haber, söz merkezli kültürün bir öyküleme biçimidir. Kendine özgü kuralları olan bir anlatıdır (İnal, 1996'dan akt. Cengiz & Çağlar). Anlatı, “mantıksal olarak birbirleriyle bağlantılı, zaman içinde gerçekleşen ve tutarlı bir konuyla bir bütün halinde bağlanan iki ya da daha fazla olayın nakledilmesi” olarak tanımlanmaktadır (Mutlu, 2008).

Anlatının bir çeşidi olan haber, toplumsal, kültürel ve başat paradigmanın söylemsel özelliklerini kullandığı için mitsel nitelik taşımaktadır. Mit (söylen) ise; bir kültürün, gerçekliğin ya da doğanın bazı görünümlerini açıklamasını ve anlamasını sağlayan öyküdür (Çağlar & Cengiz, 167-176).

Bütün yazımsal yapıtları mit olarak kabul eden edebiyatçı Northrop Frye'e göre, haber öyküleri “bir şeyi olduğu gibi değil” fakat “onun ne anlama geldiğini” söylemektedir. Bu nedenle diyebiliriz ki haber okuyucusu tarafından tanınabilen ve kendine özgü sembolleri olan söylemsel “anlatı”nın belirli bir çeşitidir (Frye, 1957'den akt. Atabek, 1992). Bir başka deyişle, haberler gerçeği aktaran bir nesne olmaktan ziyade gerçeklerden daha fazlasını sunmaktadır.

Gazeteciler, haberlerinin anlatısını belirlerken iki kavramı göz önünde bulundurmaktadır: Birincisi öne çıkarma, diğeri ise çerçevelemedir (Devran, 2010).

Öne çıkarma, haberde ele alınacak olayların belli bir öncelik ve önem sırasına göre dizilmesidir. Gazeteci anlatısında, habere konu olan olayın bazı yönlerini öne çıkarırken, bazı yönlerine de ikinci derecede yer verebilmektedir. Bu gazetecinin haberle, habere konu olan olay ile olaydan etkilenen kişiyle kurduğu ilişkiyle ilişkilidir.

Çerçeveleme, haberin öyküsüne hangi açıdan yaklaşarak haber anlatısının yazıldığı ile ilgili bir kavramdır. Her bir gazeteci habere kendi bakış açısından yaklaşarak bir çerçeveleme yapmaktadır.

Gazetecinin ideolojik, politik konumlanışının etkisiyle gerçeklik yeniden kurgulanmakta, olayın ne anlama geldiği anlatılmakta ve haber anlatısına dönüşmektedir. Haberde hak odaklı bir çerçevelemeyi esas alan *Gazete Şüjin*'in haber anlatısında bunu yapıp yapmadığına, haberi nasıl ele aldıklarına yer vererek haber anlatılarının nasıl oluşturulduğuna bakılacaktır.

Türkiye’de Alternatif Medya

Osmanlı’dan günümüze dek merkezi ve yerel iktidarların baskısına karşı direnen farklı toplumsal ve siyasal grupların oluşturdukları örgütlenmeler ve hareketler yine bu grupların özgün sözlü ya da yazılı alternatif medyası dolayısıyla yaratılmıştır. Burada araçsallık ilişkisinden ziyade dolayım kavramı, bir iç içeliği ve karşılıklılığı ifade etmektedir (Ataman & Çoban, 2015:14).

Her toplumsal hareket, izleri silinmiş de olsa, gerçekleştiği tarihsel döneme özgün biçimde kendi iletişimsel eylem alanını kurmuş, alternatif kültür ve medyasını yaratmıştır. (s.14)

Türkiye’de alternatif medyayı 3 bölüme ayıran Bora Ataman ve Barış Çoban, Gezi direnişini alternatif medyanın, alternatif yeni medya pratikleri ile yeniden güç kazandığı tarihsel bir dönemeç olarak görmekte ve şöyle demektedir:

“Gezi gelenekseli ve yenisiyle alternatif medyaların neredeyse tüm toplumu içine alan bir güce eriştiği tarihsel bir olaya tanıklık ettiğimizi düşünüyoruz. Bu bağlamda, Gezi’nin Türkiye’de alternatif medyanın toplumsal hareketler açısından yaşamsal rolünün gerek halk gerekse de akademik çevrelerde belirginlik kazandığı üçüncü dönem olduğunu öne sürüyoruz.”

Birincisi, 1908 Devrimi’ydi ve medyanın toplumsal dönüşümdeki rolü Türkiye’nin ilk basın tarihi tezinin yazılmasına rol açmıştı (Yalman, 1914’den akt. Ataman & Çoban:2015). Meşrutiyet görece demokratik bir ortam yaratmış farklılıkların ifadesi için zemin hazırlamıştır.

İkincisi, 1974-1980 arasında devrimci mücadelenin yükselişiyle paralel yüzbinlere ulaşan alternatif gazeteler, dergiler dönemi idi. Mete Tunçay’ın çalışmalarına ek olarak bugün yapılan alternatif basın incelemeleri de bu dönemde ortaya çıkan gazete ve dergilere odaklanmaktadır.

Üçüncüsü, Gezi direnişidir. 2013 Haziran ayında ortaya çıkan hareket, medyanın iktidarla ilişkisini göstermek açısından da bir dönüm noktasıdır. Zira İstanbul’da başlayıp ülkenin birçok kentine yayılan eylemler ülkenin gündemindeyken, haber kanalları dâhil anaakım medyada konu olmamıştır. Bu duruma bir tepki olarak görebileceğimiz çok sayıda yayın ile bir Gezi literatürü oluşmuş durumdadır.

Yazarlar üç dönemin temel özelliğinin, alternatif medyanın egemen toplumsal sistemin temellerini sarsacak türden bir halkı bilgilendirme ve kamuoyu yaratma gücü, etkileşim içinde örgütlenme becerisi ve eşgüdüm içinde insan gücünü mobilize etme yeteneğiyle yaşamsal roller üstlenebileceğini göstermiş olmasına bağlamaktadır.

Türkiye’de alternatif medyanın ilk döneminin başlangıcı sayılan 1908 devrimi, farklı toplumsal ve siyasi kesimleri içine alan ve hedefine 1876’da kabul edilen anayasayı 1878’de rafa kaldıran II Abdülhamit’i ve 30 yıldır zorbalıkla sürdürdüğü tekçi iktidarına karşı koyan cephe hareketidir. Liberaller, meşrutiyetçiler, sosyalistler azınlıklar Türkçüler, İslamcılar ve anarşistlerin birleştiği bu devrimde tüm taraflar çıkardıkları dergiler etrafında örgütlenmişlerdir (Şaylı, 1992:24; Tunçay, 1967’den akt. Ataman & Çoban, 2015:15). Tarihi Ermenilerin kurduğu sosyalist örgütlerin Ermeni Hınçakyan Partisi (1887), *Taşnaksutyanyan* (1890) yayınları ve Selanik’teki Selanik Sosyalist İşçi Federasyonu’nun yayınlarına uzanan Türkiye alternatif medyasının ilk örneklerini İstanbul’da ilk Türk sosyalist örgütçülerinden Hüseyin Hilmi vermiştir. Bunlar; *İştirak, İnsaniyet, Sosyalist ve Medeniyet* gazeteleridir.

1908-1909 arasında geçmişin eleştirisi ve II Abdülhamit ve çevresindekileri yermek amaçlı mizah konulu yayınlar çıkmış, günümüze değin bu gelenek sürdürülmüştür. Bunlar, *Cem* (1909), *Akbaba* (1922-1972), sıklıkla kapatıldığı için ardılları gelen *Markopaşa* (1947-1950).

1908 Devrimi sonrası kadın dergileri de artmış, aynı yıl çıkan; *Demet, Mehasin, Kadın* dergilerine ek, 1913-21 yılları arasında Nuriye Ulviye sahipliğinde çıkan *Kadınlar Dünyası* kadın hareketinde önemli yere sahiptir. Zira bu derginin tüm çalışanları kadındır (Yanıkaya, 2014).

Türkiye’de Komünist hareketini 1920 olarak belirten Mete Tunçay, bunu Mustafa Suphi ve çevresinin kurduğu Türkiye Komünist Partisi’nin (TKP) kuruluşuna dayanarak söylemektedir. TKP’nin (1920), Türkiye İşçi Partisi’nin (1961) ve diğer komünist ve sosyalist örgütlenmelerin yayın organları; *Emek, İkaz, Yani Hayat, Doğru, Öz, Tan, Orak-Çekiç, Emek, Sosyal Adalet, Emek, Dönüşüm, Sosyal Adalet, Dönüşüm, Yön, Devrim, Ant Türk Solu, Aydınlik Sosyalist Dergi, Kurtuluş, Türkiye Devriminin Yolu Broşürü, Proleter Devrimci Aydınlik, İşçi-Köylü* vb. dergi ve gazeteleridir. *Bizim Radyo, TKP’nin Sesi* radyolarıdır (Ataman & Çoban: 2015).

1969’da olağanüstü kurultayla ismini Dev-Genç yapan Fikir Kulüpleri Federasyon’un oluşturduğu bir toplumsal hareketlilik oluşturmuştur.

1970’li yıllarda ivme kazanan ve kimlik mücadelesi ile sosyalist mücadeleyi harmanlayan Kürt hareketinin yayın organlarının yoğunluğu bu yıllarda artsa da tarihi Osmanlı Dönemi’ne dayanan basını vardır. İlk gazete olan *Kürdistan*’ı, *Şark Kurdistan* (1908), *Kürt Teavün ve Terakki Gazetesi*, *Roji Kurd* (1913), *Hetawi Kurd*, *Bangi Kurd*, *Gaziya Welat* bu dönemde çıkmıştır (Serfiraz, 2013). Daha sonra suikastla öldürülecek Kürt Gazeteci Musa Anter, Cumhuriyet ilanından sonra *Dicle Kaynağı*, *Şark Mecmuası*, *İleri Yurt* yayınlarını çıkartmaktadır. Bunları İstanbul’da çıkan yayınlar takip etmiştir: *Deng*, *Roja Newe* (Türkçe, Kürtçe, Zazaca), *Yeni Akış* (Bora, 2017).

Alternatif medyaların ikinci dönemi, dünyadaki ve ülkedeki siyasal toplumsal hareketliliğe göre oluşmuştur. Devrimci Yol, Kurtuluş, Halkın Kuruluşu, Devrimci Sol örgütlenmeleri dergiler etrafında örgütlenmiş ve hızlı bir şekilde kitleselleşmişlerdir. Bu hareketlerin dergi ve yayımları; *Atılım*, *Ürün*, *Politika*, *Demokrat Gazetesi*’dir (Ataman & Çoban, 2015).

1970’ler Kürt medyası; *Özgürlük Yolu* (1975), *Rizgari* (1976), *Roja Welat*, *Xebat* (1977), *Devrimci Demokratik Gençlik*, *Kawa*, *Denge Kawa* (1978), *Serxwebûn* (1979)’dan oluşmaktadır.

1980 sonrası ve Gezi Direnişi ile günümüzü kapsayan üçüncü alternatif medya dönemi ise, 1980 Darbesi, Kadın hareketi, Kürt hareketi ve Gezi direnişinden beslenmektedir. Mizah alanında yayın yapanlar; *Gırgır* (1972-2017), *Penguen* (2002-kapanma kararı aldı-), *Uykusuz* (2007), *Ekşi sözlük* (1999). Radyolar; *Açık Radyo* (94,9 FM), *Özgür Radyo* (95,1 FM) Alevi radyoları; *Barış Radyo*, *Yön*, *Ekin*, *Anadolu’nun Sesi* vb.

1980 ve 1990’larda PKK merkezli Kürt medyası gazete ve dergilerin yanı sıra televizyonculukta önemli medya gücü oluşturmuştur. *Med TV* (1995) ile başlayan Kürt televizyonculuğunu, *Medya TV*, *Roj TV*, *Sterk TV*, *Nûçe TV*, *Ronahi TV* takip etmiştir. Kürt hareketi; *ANF*, *DİHA* (2002-2016) gibi haber ajanslarıyla mücadelesini sürdürmüştür. Kürt radyo deneyiminin gelişmemesini baskılara bağlayan yazarlar, 1994’te kuruluş 1998’de kapanan Kürt gençlerinin öncülük ettiği Kürtçe ve lehçeleri dâhil 22 dilde yayın yapan *Radyo Karacadağ*’dan bahsetmektedir (Ataman & Çoban, 2015:34).

Feminist hareket için 17 Mayıs 1987’de düzenlenen “dayağa dayalı kadın yürüyüşü” eylemi önemli yer tutmaktadır. Bu eylem sonrasında *Feminist Dergi* (1987), *Kaktüs* (1988) dergileri çıkartılmıştır. Düzenlenen eylemler sonrasında sayıları artan feminist-LGBTİ dernekler ve yayımlar şunlardır: *Pazartesi* (1995-2006), *Mor çatı Derneği*, *Kadın Eserleri Kütüphanesi*,

feminist bir sivil toplum örgütü olan *Uçan Süpürge ve Projeleri, Roza, Jujin, Jiyan, Lambda, Kaos-GL*.

Günlük olarak çıkmaya başlayan sosyalist gazeteler ise şöyle; *Özgür Gündem* (1992-2016), *Aydınlık* (1993), *Evrensel* (1995). Ayrıca Laz dili ve kültürüne yönelişle Kazım Koyuncu'nun müzik topluluklarıyla başlattığı hareketliliği enstitü ve vakıflarla *Ogni* (Duy) dergisi takip etmiştir.

Azınlık medyasında *Agos*'un ismini anmak gerekmektedir. 2007'de gazetesinin önünde katledilen kurucusu Hrant Dink'in Ermeniler'in mücadelesini de sahiplendiği gazete 1996'dan beri yayındadır.

Medya bir mücadele alanıdır, gerçeği dillendirme ve bunun mücadelesi arzusu ile gazetecilik yapanların öldürülmesi, gazete cinayetlerinin faili meçhul bırakılması ülkede "cezasızlık olgusu"nu oluşturmuştur. 1988-1993 yılları arasında çoğu Kürt 61 gazeteci öldürülmüştür (Bianet, 2012).

İnternetin iletişimsel alanın merkezi alanı haline gelmesinde uğrak adres *BİA* (Bianet İletişim Ağı)'dır. İlk projesini 2001-2003 yılları arasında yapan *BİA*, sonrasında gazetecilerin ve akademisyenlerin ortak çabalarıyla internet temelli alternatif gazeteciliğin gelişimine katkıda bulunmuştur. *Diken, Demokrat Haber* gibi internet yayını yapan alternatif mecralar da mevcuttur.

2013 yılında meydana gelen Gezi direnişi beraberinde birçok yayın oluşturmuştur. *Çapul TV, Gezi Postası, Hemzemin Postası, Ötekilerin Postası, Çapulcu Yurttaş Muhabirler* geniş bir külliyatın bir kısmıdır (Ataman & Çoban: 2015). 15 Temmuz 2016'daki darbe girişimi sonrası ülkede ilan edilen Olağanüstü Hal'le birçok hak askıya alınmış ve 25 Temmuz 2016'da 668 ve 29 Ekim 675 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerle birçok yayın organı kapatılmıştır (Resmi Gazete, 2016).

Farklılığı temele alıp yayına başlayan *İMC TV* (2011-2016), ilk kadın haber ajansı *JİNHA, Evrensel Kültür, Tiroj*, ilk Kürtçe gazete *Azadiya Welat, Yüksekova Haber, Özgür Gündem, DİHA*'nın arasında bulunduğu yüzlerce basın yayın organı kapatılmıştır.

Muhafif tüm seslere ve isimlere kapalı medya, deneyimli gazetecileri alternatif mecralara yöneltmiştir, kendi haber portallarını oluşturmasına zemin hazırlamıştır. Ruşen Çakır

Medyascope, Can Dündar Özgürüz, Celal Başlangıç da *Artıgerçek* platformlarına yayın yönetmenliği yaparak gündemi iktidardan farklı bir biçimde ele almaktadır.

Bu kuramsal-tarihsel arka plana *Gazete Şûjin*'in, karşıt kamusallığını toplumsal cinsiyet ve Kürt olmakla etnik kimlik üzerinden oluşturduğunu göstermek, feminist alternatif medya olarak Türkiye'deki alternatif medya içerisinde konumlandığını ortaya koymak üzere başvurulmuştur. Yine buradan hareketle *Gazete Şûjin*'in alternatif medya yaklaşımlarından hangi/lerine denk geldiği araştırmanın saha kısmında ortaya konmaya çalışılacak, haber anlatısının nasıl olduğu nasıl kurgulandığı haber içerikleri üzerinden incelenecektir.

Gazete Şûjin'in, haber toplantıları ve haber pratikleri için katılımcı gözlem tekniği, kuruma ve çalışanlara dair bilgiler için yarı yapılandırılmış sorular odağında derinlemesine görüşme tekniği, haber anlatısının nasıl oluşturulduğunu göstermek üzere söylem analizi teknikleriyle medya etnografisi yöntemiyle araştırılmaya çalışılmıştır. Aşağıda metodolojik çerçeve ile bu bölüm açıklanmaya çalışılacaktır.

2. METODOLOJİK ÇERÇEVE

Bu çalışma, tamamı kadınlardan oluşan bir dijital gazetenin pratiklerini incelemektedir. Bu bağlamda kadın pratiği olarak *Gazete Şûjin*'i araştırmak üzere, feminist metodoloji perspektifinde gazetenin ürünlerini, yapısını ve işleyişini ortaya koymak için katılımcı gözlemci, yarı yapılandırılmış görüşme, söylem analizi teknikleri ile medya etnografisi yöntemi kullanılmıştır.

Kavramsal Olarak Metodoloji

2.1.1. Feminist Metodoloji

Feminist araştırmacılar sosyal olarak inşa ettiğimiz dünyayı, kadınların deneyim ve bilgilerinden anlayabileceğimizi iddia etmektedir (Reinharz, 1992'den akt. Kümbetoğlu, 2015:53). Sadece kadınların diğer kadınları bütünüyle anlayabileceğini belirtmekte ve "içeriden bakış, içeriden bilgi"nin önemine dikkat çekmektedir. Bundan hareketle feminist metodolojiyi, otoriter ve yönlendirici olmayan bir üslupla, araştırmanın nesnellüğünden ziyade gerçekliğin ortaya çıkarılmasını temele alan, kadın deneyimi ve bilgisi odağında pozitivist yaklaşımı reddeden bir yöntem olarak tanımlayabiliriz.

Millman ve Kanter'e göre, araştırmacı sadece insanların içine karıştıkları olguları, onların yaşam koşullarını nedenlerini araştırmaz. İnsanların yaşamlarının kalitesini yükseltmek, ihtiyaç duyulan alanlarda dönüştürücü bir işlevi üstlenmek, araştırma öznelerinin ihtiyaçlarını kamuoyuna sunmak gibi daha aktif rol üstlenir (Millman& Kanter, 1987'den akt. Kümbetoğlu, 2015:54).

Gazete Şûjin'in Kürt kadın hareketinden beslenmesi ve bu kadınların sıklıkla haberleştirilmesi gazetecilerin politik özne oluşuna işaret etmektedir. Feminist araştırmalarda politik öznelerin araştırılmasının önemini Sanda Harding şöyle açıklamaktadır: Feminist araştırmanın "kaynağını, öncelikle herhangi sıradan bir 'kadın deneyimi'nden değil, siyasi mücadele sürecinde ortaya çıkan kadın deneyiminden" aldığı sürece mümkün olabileceğini ileri sürmektedir (Harding, 1995'den akt. Çakır & Akgökçe:1995; Pala, Academia). *Gazete Şûjin* gazetecilerinin pratiği, kadın deneyimi yanında siyasi mücadele deneyimini de içerdiğinden bu bağlamda önemlidir.

Marie Mies, feminist bir araştırma için metodolojik ilkeleri şöyle ele almaktadır:

- Değerden arınmış araştırma önermesi, araştırma nesnelere karşı tarafsızlık ve kayıtsızlık ilkesi yerine, araştırma nesnelereyle kısmen yan tutan, kısmi özdeşmeyle gerçekleştirilen “bilinçli tarafsızlık” benimsenmelidir. Burada Sandra Harding’ın “kesin olan şey ister kadın ister erkek olsun, günlük yaşamda kadın sömürüsüne etkin bir biçimde karşı çıkmayan bir kişinin cinsiyetçilik ve erkek merkezliliği tarafından çarpıtılmamış herhangi bir konudaki toplumsal araştırmayı yapamayacağı gerçeğidir.” düşüncesini hatırlamak önemlidir.
- Araştırmacı ve araştırma nesnelere arasındaki dikey ilişki ve yukardan bakış, yerini aşağıdan bakışa bırakmalıdır.
- Salt düşünmeye dayalı, katılımsız “seyirci bilgisi”, kadının kurtuluşu için yerini eylemlerde, hareketlerde ve mücadelelerde aktif katılıma bırakmalıdır.
- Kadınların ezilmesi ve sömürülmesine karşı çıkmak, ataerkil sistemi anlamak için başlangıçtır.
- Araştırma süreci, hem araştırma özneleri sosyal bilimciler hem de araştırma nesnelere (hedef gruplar olarak kadınlar) için bir bilinçlenme süreci yaşanır.
- Kadınların problem formülasyonu metodolojisi ile kolektif bir iç sorgulama yapmaları, kadınların bireysel ve sosyal tarihlerinin incelenmesiyle yan yana gitmelidir.
- Kadınlar kendi deneyimlerini kolektifleştirmeye başlamadıkça, kendi tarihlerine sahip çıkamazlar (Mies, 1995: 48-64’den akt. Güçlü, 2012).

Mies’in ilkelerinin yanında feminist yöntemin özellikle pozitivist yönetime ilişkin eleştirileri üç noktada toplanmaktadır. Birincisi; “pozitivizmin nesnellik, değerden arınmış bilim ilkesine yöneliktir. İkincisi, nesnel olma ilkesinden doğan, araştırılan kişi, grup, olgu ve deneyimlerin objeleştirilmesi ve sömürüsü üzerinde odaklanmaktadır. Üçüncüsü de, araştırmacı, araştırılan ilişkisine ait yaklaşımına ilişkindir.” (Wolf, 1994’den akt. Kümbetoğlu, 2015: 56).

Kadın deneyimi ve çalışmasıyla pratik edilen *Gazete Şüjin*’ı bir kadın araştırmacı olarak feminist metodoloji perspektifi odağında medya etnografisi yöntemini kullanarak araştırmaya çalıştım.

2.1.2. Medya Etnografisi

Etnografi araştırılan grubu kültürü “içerden” biri olarak yerinde yaşayarak araştırmaktır. Bu yöntemi farklı kılan, tekrarı olmayan bilgiler elde etme imkânı sunuyor olmasıdır.

1900’lerin başlarından bu yana kullanılan etnografi, 1980’lerde organizasyonel yapıları incelemek adına kullanılmış, 1990’larda ise medya araştırmalarında bir dönüm noktası haline gelmiştir (Ward, 2015: 181’den akt. Kulaber, 2017).

Medya etnografisi, etnografinin medya çalışmalarında; örgütsel yapı ve çalışanların birbiriyle ilişkileri, haber üretim süreci, yayın politikası, içerik ve izleyici gibi konuların araştırılmasında kullanılmasıdır.

Medya etnografisi yöntemi Türkiye’de, alternatif medya mecralarının haber pratiklerini incelemede, yayın politikasının nasıl olduğunu belirlemede, kadın programları ve izleyicileri üzerine araştırmalarda kullanılmıştır (Ceyhan, 2013; Rahte, 2009; Taylan, 2012).

Medya etnografisi televizyon üzerine yapılan niceliksel araştırmaların eksik bıraktığı insanlık durumlarını ya da izleyici kitlesini toplumsal, politik ve kültürel dinamiklerini anlatmaya çalışmaktadır (Rahte, 2010:67). Medya etnografisi ile araştırma ilişkisel ve niteliksel bir hal almaktadır. Medya etnografisi, araştırmacılar tarafından haber üretiminin sahne arkasını gözlemlemek ve bu gözlem sonucunda çeşitli oluşumların gazetecilik pratikleri hakkında epistemolojik çıkarımlar yapmak adına kullanılmaktadır (Kularb, 2013: 80’den akt. Kulaber, 2017).

Medya etnografisiyle araştırmasını yaptığımız kurumun tüm dinamiklerini yerinden görebiliriz. Bu yöntemle medya yapılarının içine dâhil olan araştırmacı incelediği yapıyı toplumsal ilişkiler ağı içerisinde değerlendirerek üretim sürecine tanık olmaktadır. Araştırmaya dair önyargılar ve öngörülerini somutlaştıran etnografik araştırma, araştırmaya gözlem süreci boyunca birçok deneyim kazandırmaktadır. Oluşumun özgünlüklerini yerinde görerek içeriden gözlem yapılmadıkça kavranamayacak deneyimlerin doğrudan tecrübesini sağlamaktadır. Sonuç olarak, insan davranışlarının kurumsal kültüre etkisini ortaya çıkartmaktadır (Taylan, 2012).

Medya etnografilerinin kullanıldığı konular; medyadaki dönüşümler, izleyici katılımı ve etkisi, yayınların gündelik yaşama etkisi, yeni medya kullanımı ve taraftar kültürü, medya

organizasyonlarının yapısı, alternatif medya kanallarının geleneksel medya pratiklerini nasıl değiştirdiğidir (Kulaber, 2017).

Medya etnografisi kapsamında, *Gazete Şûjin* çalışanlarıyla haber toplantılarına katılarak muhabirlerle haberin üretim sürecini görmek üzere katılımcı gözlemci tekniğini kullandım.

2.1.3. Gözlemci Olarak Katılımcı Gözlemci Tekniği

Etnografik araştırmalarda katılımcı gözlem metodu önemli bir veri toplama aracıdır. Katılımcı gözlem metoduyla veri toplamada araştırmacı topluluk içerisinde aktif olarak bulunmakta (Becker, 1958: 652'den akt. Akturan, 2007) ve kişilerin davranışlarını doğrudan gözlemleyerek, kişilerle konuşarak davranışın gerisinde yatan nedenleri ortaya çıkarmaya çalışmaktadır (Jackson, 1983: 39'den akt. Akturan, 2007). Gözlemci belli bir süre zarfında bir grubun içinde onlar gibi yaşamakta ve bununla grubun yapısını çok yönlü olarak görme ve grup üyelerinin kendi aralarında ilişkilerini gözlemleme şansı bulmaktadır. Görüşmelerin yapıldığı tarihe göre kategorilendirerek not alma, görüşmecilerle “ne, niçin” sorularına cevap verecek açıklama ile diyalog kurma katılımcı gözlemde dikkat edilmesi gerekenlerdir.

Tablo 2: Katılımcı Gözlem Boyunca İzlenecekler (*)

Kategori	Ne içerir?	Araştırmacının alması gereken notlar
Dış görünüş	Giyim, yaş, cinsiyet, fiziksel özellikler	Sosyal statü, ilgi alanı, politik görüş, ırk gibi grubun dinamiğini belirleyecek birçok özellik
Davranışlar ve ilişkiler	Kim kiminle hangi uzunlukta konuşuyor, kim etkileşimi başlatıyor, ses tonu	Cinsiyet, yaş, ırk, konuşanların mevkisi, konuşma dinamiği ve konusu
Fiziksel hareketler	Kim ne yapıyor, kim kiminle etkileşime giriyor, kim etkileşim dışı kalıyor	İnsanlar iletişimi kurmak için vücut ve seslerini nasıl kullanıyor, sosyal rütbe ve görevler

Kişisel alan	Kim kiminle yakın	Hangi bireyler ilişkileri hakkında sinyal veren kişisel alana sahip
İnsan akışı	Gözlem alanına giren, çıkan ve orada zaman harcayan insanlar	Ne kadar kaldılar, kimdiler, yalnız mıydılar, kaç kişiydiler
Öne çıkan insan	Diğerlerinden bir hayli ilgi gören insanın tanımlaması	Bu kişinin özellikleri, diğerlerinden ayıran ne, bir yabancı mı iyi mi tanınıyor

- Tablo, "Qualitative Research Methods: A Data Collector's Field Guide" (Mack vd. 2005)'den çev: İrem Kulaber (2017).

Katılımcı gözlemci tekniği, daha çok uzun süreli çalışmalar için kullanılan bir tekniktir ancak, haber toplantıları ve haberin üretim sürecine dâhil olmayı bu yöntem mümkün kıldığından *Gazete Şûjin* araştırmasında bu teknikten faydalandım ve bunun yanında gazetecilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yaptım.

2.1.3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Yapılandırılmış görüşme tekniğine göre daha esnek olan yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacının benzer türden benzer içerik ve biçimle yapılandırılmış soru başlıklarını diyalogun seyrine göre yeniden düzenleyebilmesine olanak tanıyan bir yöntemdir (Türnüklü, 2000).

Yarı yapılandırılmış görüşmeler medya etnografisi ve katılımcı gözlem tekniklerinde sıklıkla başvurulan bir tekniktir.

Görüşmenin ilerleyişine, araştırma ve diğer görüşmeler süresince edinilen bilgilere göre, değiştirilebilen açık uçlu sorular görüşmecinin fikrini ve yorumunu dile getirmesine imkân sunmalıdır. Önceden hazırlanmış başlıklarla sorulacak soruların ne olacağına dair araştırmacıya kolaylık sağlayan bu teknikte, görüşmecinin ses kaydının alınması ve gerekliyse fotoğrafının çekilmesi görüşmecinin isteği ve onayı doğrultusunda yapılmaktadır. Bu tekniğin dezavantajı; farklı konu başlıklarından oluşan çıktıların sınıflandırılmasının zaman almasıdır.

Yarı yapılandırılmış görüşmenin sunduğu imkânlardan faydalanarak *Gazete Şûjin*'in üretimlerinin nasıl olduğunu bulmaya çalıştım, haberlerin kurgusu ve anlatının arka planını ortaya koymak için söylem analizi tekniğine de başvurdum.

2.1.4. Söylem Analizi

Söylem analizi, yazılı metinlerin ayrıntılı bir dilbilimsel analize tabi tutulduğu nitel bir analiz türüdür. Dijk (1997'den akt. Çelik & Ekşi)'inde işaret ettiği gibi söylem analizi, söylem ya da dil kullanımının sadece biçimsel (fonolojik ya da sözdizimsel) yönü ile ilgilenmez, yazıldığı kültürel kodlar içinde anlamlandırılmaktadır.

Söylem analizi, araştırma olgusunu verili kabul etmez ve onu sorgulamakla işe başlar.

Söylem çözümlemesi eleştirel söylem çözümlemesi haliyle, 1970'lerden sonra özellikle Avrupa akademik çevrelerinde yaygınlaşan bir yaklaşım olarak, iletişim alanına yeni bir yeni bir yöntembilimsel konum sunmuştur (Algül, 2012). Bu bağlamda söylem çözümlemesi bir 'okuma'dır (Atabek & Atabek, 2007).

Eleştirel söylem analizi, Foucault'un söylem ve iktidar arasında kurduğu ilişkilerden doğmaktadır. Bu analiz, güç/bilgi, politik ve ideolojik ilişkilere yönelip, bu ilişkilerin belli bir söylem etrafında nasıl değişime ve dönüşüme uğradığını göstermektedir (Foucault, 1970'den akt. Güneş, 2013). Eleştirel analiz, metinlerin ideolojik boyutları üzerine odaklanmakta ve verili bilgileri, argümanları ortaya koyarak onları kırmakta, bozmakta, yapı söktümüne uğratmaktadır ve onun asıl kaynağını göstererek, baskıcı doğasını belirterek yeniden inşa etmektedir.

Gazete Şûjin'in pratik alanlarından birisi de eril dile karşı mücadele vermektir. Ben çalışmamda söylem analizi tekniğiyle hem bu pratiğin izini sürdüm, hem de onların kendi anlatılarındaki kurgularına ve söylemlerine bakarak neyi, niçin, ne anlamda söylediklerini ortaya koymaya çalıştım.

Veri Toplama ve Analiz: *Gazete Şûjin* Etnografisi

Kavramsal olarak açıkladığım tekniklerle medya etnografisi yöntemini kullanarak *Gazete Şûjin*'in İstanbul ve Diyarbakır bürolarında araştırma yaptım.

Bu yöntemi seçmemin bir kaç sebebi var. Medya literatüründe çoğunlukla "nasıl?" sorusu üzerine yoğunlaşan haber incelemeleri temsil çalışmalarıyla yapıyorken, ben bu çalışmada "nasıl?"ı haberin üretim sürecine dâhil olarak yerinde görerek ortaya koymaya çalıştım.

Benim yapıyı “içerden” biri olarak incelememi mümkün kılan ve kolaylaştıran, gazetecilerle ilişki kurmamı ve kurumla bağlantımı sağlayan temel iki etken oldu. Biri *Gazete Şûjin*’da çalışan birlikte katıldığımız medya etkinlikleriyle tanıştığım gazeteci arkadaşımın olması, diğeri de benim onlarla aynı kimliği paylaşmam; Kürt bir kadın olmamdı.

Araştırmacı olarak Kürt bir kadın olmam, onlarla diyalog kurmamı, onlarda iyi izlenim oluşturmamı sağlayan avantajlı bir etken olabildiği gibi, Kürt olarak onlara dair pek çok şeyi bildiğim varsayımı temelinde, bazı hususların ayrıntılandırılmadan anlatılmasına zemin hazırlamış olmakla dezavantaj olarak da görülebilir.

İnternet üzerinden yayın yapan, yaygın haber kodlarını reddeden ve hem özne olarak hem üreten olarak kadın merkezli bir medyanın yayın politikasını nasıl belirlediğini, gazetecilerin habere karşı tutumunun nasıl olduğunu bizzat görmek ve organizasyonun yapısını anlamak adına “içeriden” bir bakış açısı gerekiyordu.

Bu nedenle etnografik araştırma yöntemiyle *Gazete Şûjin*’ın “içeri”sine girerek, haber merkezinin olağan halini görmek, ekip içerisindeki ilişkiye bizzat tanık olmak, onlarla ilişki kurarak gazeteciliğe ve oluşuma dair fikirlerini öğrenmek, haber sürecini görmek oluşumun yapısı hakkında oldukça geçerli bilgiler sundu.

Etnografik araştırma yöntemiyle araştırdığım konuyu, bir süre bürosuz kalmaları sebebiyle İstanbul’da doğrudan yerinden gözleme şansını tam bulamamam da Diyarbakır’da bürolarında onları kendi doğal ortamında gözlemlemeye çalıştım.

Bu çalışmada, İstanbul ve Diyarbakır’ı araştırma bölgeleri olarak seçtim, bu bölgelerdeki gazetecilerle görüşmeler yaptım. Diyarbakır’ı seçmemin birkaç nedeni var: Gazetenin merkezi olması, haber kaynaklarına yakın olması sebebiyle çoğu haberin yapıldığı yer olması ve çalışan sayısının fazla olmasıyla hem haber üretim sürecini takip etme, hem haber toplantısı ile gazetecilerin katılımını gözleme olanağı sağlama potansiyelidir.

İstanbul’u seçmemin sebebi, gazete çalışanı arkadaşımın öğrendiğim bilgiyle Diyarbakır’dan sonra en fazla çalışanın burada olmasıdır. Bunun yanında İstanbul’un ülke gündemini belirlemedeki işlevi ve Kürtler’ in yoğun yaşadığı yerlerden biri olmasıdır.

Her 2 araştırma bölgemde; İstanbul’da 3, Diyarbakır’da 4 toplamda 7 gazeteci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yaptım. Feminist metodoloji perspektifiyle çalışanların güvenliğini sağlamak üzere görüşme yaptığım ve görüşme dışı katılımcı gözlemci olarak

ilişkilendiğim gazetecilerden gerçek isimleri ile değil, başka isimler vererek bahsedeceğim. Görüşme yaptığım 7 gazeteci; **Avjin, Berçem, Ferze, Nujin, Mizgin, Mihriban, Ranya**'dır.

Görüşme yaptığım 7 gazeteci de Kürt'tü. Araştırmanın bu kısmı *Gazete Şûjin* pratiğinin Kürt kadınları tarafından yapıldığını gösteriyor. Bunlardan biri annesi tarafından Ermeni, biri de Alevi olduğunu belirtti. Bu bilgi de *Gazete Şûjin*'in Türkiye içindeki dezavantajlı gruplara kurumda yer verdiğini ortaya koyuyor.

Görüştüğüm gazetecilerden 1'i lisans eğitimini tamamlamış, 2'si lisansı sürdüren, 2'si lisansı terk etmiş, 2'si de liseyi tamamlamışlardı. Gazetecilik için yaygın medyadan farklı olarak lisans eğitimi şartı aramayan *Gazete Şûjin* bununla, profesyonelleşme ile mesafesini kurduğu noktayı işaret ederek, alternatif medya özelliği taşıdığını göstermektedir. Yine bu özellik, *Gazete Şûjin* gazetecilerinin emekleri ve yaşamışlıklarıyla buldukları bölgelerdeki etkinlikle ve iletişimle o bölgenin sorumluluğunu üstlenen kişiler olması, Kürt kadın hareketiyle ortak özelliğini işaret ediyor. Zira onun örgütlenmesi ve kadro belirlemede de esas alınan nokta; verilen emek ve taban ile kurulan ilişkilerdir (Bozgan, 2011).

Araştırmamın ilk ayağında 16.06.2017 ve 21.06.2017 tarihleri arasında *Gazete Şûjin*'in İstanbul'daki 3 muhabiriyle derinlemesine görüşmeler yaptım, muhabirlerden biri ile haber üretim sürecini gözlemlemek üzere habere çıktım. Gazetecilerden **Nujin** ve **Ranya** ile büro dışı yerlerde, **Berçem** ile geçici olarak diğer yayın organlarıyla birlikte kullandıklarını söyledikleri bir büroda görüştüm. **Ranya** ile çıktığım haberde kadın odaklı haber anlatısının nasıl oluşturulduğunu görme şansını buldum. Haber, hukukçular tarafından yapılan HDP ve DBP'li siyasetçilerin tutukluluğuna dikkat çekmeye ilişkin bir basın toplantısıydı. Başka yayın organlarının da bulunduğu ortamda hem *Gazete Şûjin*'in gündemi diğer medyalardan nasıl farklı işlediğini hem de **Ranya** özelinde *Gazete Şûjin*'in diğer medyalarla ilişkilerinin nasıl olduğunu görebildim.

İstanbul'daki araştırma, *Gazete Şûjin*'in bir haber mecrası olarak bürosuz olması, muhabirlerinin kadın gazeteci olarak alanlarda yer alması, gündem dışı bırakılanları haber yapması dolayısıyla aldığı baskılara rağmen faaliyetini sürdürmesinin onların alışılmışın dışında bir pratik olduğu sonucunu ortaya koymamı sağladı. Ayrıca İstanbul muhabirleriyle yaptığım derinlemesine görüşmeler ile hem gazeteye dair hem de gazetecilerin öznelğine dair elde ettiğim bilgilerle *Gazete Şûjin*'de çalışmayı "kim, niçin tercih ediyor?" sorularına cevap bulabildim.

Yaptığım derinlemesine görüşmelerle, çalışma prensiplerine dair fikir sahibi oldum. Her bölgenin veya şehrin bir editörü bulunuyor. Her günün gündemi bir akşam öncesinde akşam 19.00-20.00'e kadar bölgeden sorumlu editöre muhabirler tarafından whatsapp veya diğer programlar üzerinden gönderiliyor. Belirlenen başlıkların haberleri muhabirlerce diğer gün saat 08.30-17.30 arasında gerçekleştirilmek durumunda, bunun takibi de bölge editörünce yapılıyor. Saatlerde bir standart var ancak bu keskin bir şekilde sınırlandırılmamış, gazetecilerin olağan-olağandışı durumlarında esneklik gözetiliyor. Günlük ve haftalık gündemlerin yanında aylık gündemler ve toplantılar oluyor. Ayrıca her muhabirin haftalık en az 2 özel haber yapması bekleniyor.

Araştırmamın ikinci ayağında 30.06.2017 ve 04.07.2017 tarihleri arasında Diyarbakır'da *Gazete Şûjin* merkezinde katılımcı gözlemci ve yarı yapılandırılmış görüşmeler tekniğini kullandım. Pasif bir gözlemci değil, ekip ile ilişkiler kuran, onlarla habere çıkan bir pozisyondaydım. Yemek de dâhil gün içerisindeki aktivitelerinde onlarla birlikte olarak zaman geçirdim. Bu, ekibin bir kısmının dünya görüşünü ve kuruma karşı bakış açılarını ona duydukları aidiyeti anlamamda yardımcı oldu. Olayların gidişatına müdahale etmedim, fakat her işi kendileri yaptıklarından o an benim yardımımı veya yapmamı gerektiren bir iş olunca yardımcı oldum. Gazetecilerle derinlemesine görüşmeler yaptım. Başlıkları belli olan sorularım vardı fakat kurumu tanıdıktan, gazetecinin kurumdaki görevini öğrendikten sonra ya da görüşmedeyken diyalogun seyrine göre sorularımı değiştirdim, yeniden yapılandırdım.

Diyarbakır'da ilk ve çalışma boyunca en kapsamlı görüşmeyi **Ferze** ile yaptım. Bunun haricinde **Avjin**, **Mizgin** ve **Mihriban** ile yarı yapılandırılmış görüşme yaptım ve **Mizgin** ile haber üretim sürecini gözlemlemek üzere habere çıktım.

Ferze ile yaptığım görüşme, Kürt kadınları tarafından yapılan kadın odaklı haberciliğin tarihini, niçin bu kaygının ortaya çıktığını, bu haberciliğin beslendiği kaynakları, bu pratiğin diğer medyalardan farkını, yayın politikasını anlattığı detaylı bir görüşmeydi. Buluşmanın ilk anlarında **Ferze** biraz mesafeliydi. İstanbul'da görüştüğüm **Nujin**, onun akademik çalışmaları "çok dışardan bakan, temele inmeden yapılan, çabayı yeterince izah edemeyen, pratikle kurduğu ilişkide mesafe bulunan" bir yerde gördüğünü bu sebeple akademik çalışmaları eleştirdiği bilgisini verdiği için akademi genelinde bana olan bu mesafesine hazırlıktıydım.

Feminist medya çalışmalarının bir amacı da, pratik ile kuramsal çalışmaların birbirinden beslenmesini sağlayarak ikisi arasında ilişki ve diyalogu kurabilmek, geliştirmektir (Minic, 2016). **Ferze**'nin mesafeli olması bu anlamdaki pratik eksikliğini ortaya koyuyordu. Fakat

ben, Kürt bir kadın araştırmacı olmamın avantajıyla kısa süreli tanışma sonrasında **Ferze** ile doğru bir diyalog kurabildim ve uzun, kapsamlı bir görüşme yaptık.

Ferze, mülakatımız sonrasında 01.07-02.07.2017 arasında kadın gazetecilerin katılacağı dışarıya kapalı bir seminer yapacaklarını söyledi. Bu sebeple de *Gazete Şûjin*'de katılımcı gözlemci olarak ancak 03.07.2017'de sabah aldıkları haber toplantısıyla bulunabildim.

Gözlem boyunca gazetecilerle diyalog halindeydim. 3 odası olan ve biri editörlere ayrılan kurumda kahvaltıyı hep beraber hazırlıyor, öğle yemeğini o an haberde olmayan gazeteci yapıyordu. İstanbul'da görüştüğüm **Nujin**, sürekli çalışanların sözleşmeli olması kuralı olduğunu belirtmişti ancak, Diyarbakır'daki gazeteciler gönüllülük üzerine kurulu bir kurum olduğunu çokça dile getirdiler. Bu sebeple "kaç muhabir, kaç editör var?" sorusuna tam cevap alamam da gözlem yapmak için ofiste bulunduğum iki günde 2'si teknikten sorumlu 5 kişi editör odasında çalışıyordu. Haber toplantısına ise; 1'i İstanbul muhabiri olan gazeteci hariç 10 gazeteci katıldı. Görsel ekibinde 3 kişinin çalıştığı bilgisini ordayken aldım. Diğer Kürt yayın organlarında uzun yıllar çalışmış ve şimdi *Şûjin*'de çalışmaya başlayan 3 kişinin yanında henüz yeni Diyarbakır editörü olarak çalışmaya başlayan 1 kişi ile birlikte Diyarbakır Bürosu'nda benim görebildiğim kadarıyla 22 gazeteci bulunuyordu. Çoğu henüz 20'li yaşların başında çok genç ve ilk deneyimleri kadın odaklı gazetecilik üzerinden gelişmiş gazetecilerdi. Birçoğu lise düzeyinde eğitime sahip gazeteciler, Kürtçe biliyordu. Gazeteciliği bu alan üzerinden yaptıklarından ideal gazeteciliğin de bu olduğunu düşünüyorlardı.

Gözlem süremde toplantılara katıldım, toplantıda kimin diğerlerinden daha çok öne çıktığını ve koordinasyon görevi üstlendiğini görebildim. Gündem başlıklarının ve önerilen haber konularının ne olduğunu, hangi konuya nasıl yaklaşıldığını gözlemladım. Hangi habere kimin gideceğinin neye göre belirlendiğini, çalışanların birbiriyle ilişkileri ve kolektif üretime dair fikir sahibi oldum. Bir feminist alternatif medya olarak, yatay ve hiyerarşik olmayan bir örgütlenmenin pratiğini inceledim, gazetecilerin kurumla kurduğu bağın nasıl olduğunu anlamaya çalıştım.

Haber koordinatörü olduğunu tespit ettiğim **Ferze**'nin gazetecilerle diyalogunu ve onun gündem başlıklarını açıklayan gazetecilere habere nasıl yaklaşılmasına dair önerilerde ve yönlendirmelerde bulunduğunu fark ettim. **Ferze**, kimsenin haberini reddetmedi, kimi gazetecilere perspektif açısından önerilerde bulundu.

Mizgin ile haber üretim sürecini gözlemleyebildiğim Sur haberine çıktım. Haberle direniş arasındaki ilişki açısından Sur' un önemli bir örnek olduğunu düşünüyordu **Mizgin**. Sur'dan

çıkan haberlerin hemen hepsini **Mizgin** yapıyor. Muhabir olarak **Mizgin**'in habere attığı önemi görebildim. Yıkım makinalarının bulunduğu ve yıkımın devam ettiği yerde habere gelmişim. **Mizgin**'in Sur'daki hemen herkesi tanıdığını orda mağdur edilenlerle kurduğu bağı görme şansı buldum. Her yeri, çok da göz önünde sayılmayacak bir duvardaki yazının silindiğini fark edecek kadar iyi biliyor, orda evlerinin yıkılmasına direnen tüm aileleri tanıyordu.

Bu ona önceki hal ile kıyaslama şansı verdiği için geçmişini de iyi bildiğinden haberi tarihsel arka planıyla vererek, hak odaklı bir anlatı kurmasını sağlıyordu. Sur' da kalanlarla onların dilinde konuşuyordu. Çıktığım haberle **Mizgin** özelinde *Gazete Şûjîn*'in haber yaptığı öznelerle kurduğu ilişkiyi de gözlemleyebildim.

04.07.2017 günü gazetenin merkez bürosunda muhabirlerden **Avjin**, editörlerden **Mihriban** ile yarı yapılandırılmış kapsamlı görüşmeler yaptım.

10.08.2017'de diğer ülkelerdeki Kürt kadın medyası bölümü için, Suriye'de yaşayan Kürtler' in medyasıyla ilgili **Jin** ile iletişime geçtim. **Jin** ile iletişimimi sağlayan bir dönem burada gazetecilik yapan arkadaşım. **Jin**, Efrin'li şu anda Cizire'de *Yekitiya Ragihandina Jinên Azad* (RAJIN)'da yürütmede yer alıyor ve *Sewtelheyat* ile *Asoya Jinê*'de gazetecilik çalışmalarını sürdürüyor.

Jin, RAJIN'daki etkinliğiyle Irak ve İran'daki Kürtler' in medyaları hakkında bilgi almak üzere o ülkelerdeki gazetecilerle iletişim kurmamı sağladı. 11.08.2017'de Kuzey Irak Federal Kürdistan'ından gazeteci **Binevş** ve **Evindar** ile 12.08.2017'de İran'daki Kürt'lerin medyaları hakkında şu anda Irak'ta medya çalışmaları sürdüren ve Irak'a dair de bilgiler veren İran'ın Sinc kentinden olan **Evindar** ile iletişime geçtim. Her iki ülkeye de dair bilgileri çoğunlukla **Evindar**'dan aldım. Diğer ülkelerde Kürt kadın medyası bölümü için tüm görüşmeleri Kürtçe yaptım.

Gazetecilerle kurduğum diyaloglarda hoş karşılandım. Özellikle mülakat yaptığım gazeteciler başta olmak üzere, gazetecilerin dünya görüşleri ve geçmişleri hakkında fikir sahibi oldum. Çalışmanın analiz bulgular kısmına tekabül eden 2. bölümüne dair birçok veri elde etme imkânını buldum.

Gazete Şûjin Araştırmasının Sınırlılıkları:

Bu çalışmanın evreni, 16.06.2017 ile 04.07.2017 tarihleri arasında Diyarbakır ve İstanbul olmak üzere 2 bürosu ile yaklaşık olarak 60 kadın gazetecinin çalıştığını söyledikleri *Gazete Şûjin* ve ürettiği içeriklerden oluşmaktadır.

İstanbul'da 6 gazetecinin faaliyet yürüttüğünü öğrendim. Her 6 gazeteci ile görüşmeler yapmayı ve haber toplantılarına katılmayı planladım ancak gazeteciler ben araştırmamı sürdürürken hiç toplantı almadılar. Bir kısmının özel sebeplerle bir kısmının haber sebebiyle şehir dışında olmasından kaynaklı 3 kişi ile görüşme yaptım, 1'i ile katılımcı gözlemci olarak habere çıkabildim.

Gazetenin merkezi Diyarbakır'da da fazla gazeteci ile görüşmeyi planladım fakat yoğunlukları sebebiyle 4 kişi ile görüşme yapıp, haber toplantısına katılarak haber üretim sürecini gözlemleyebildim. Bu kısıtların, medya literatüründe *Gazete Şûjin* araştırmamı, hem ona özgünlük katan "kadın odaklı habercilik nasıl yapılıyor?" sorusuna daha derinlikli ve çok yönlü bakmak açısından, hem de sayıca planlanandan az gazeteci ile diyaloga geçmiş olmakla "bu pratiğin kimler tarafından niçin tercih edildiği?"ni ortaya koymak açısından kısmen sınırlı kalmış olmasına sebep olduğu söylenebilir. Ancak, nihayetinde 7 kişi ile yaptığım derinlemesine görüşmeler ve gözlemler de bu sorular için kapsamlı veri sunabilmiştir.

Çalışma kapsamında görüşme yaptığım gazeteciler, *Gazete Şûjin*'de muhabir ve editör olarak faaliyet yürütüyordu. Bu 2 çalışma alanı dışında çalışan ve çokça içerik üreten gazetecilerle görüşmemiş olmak, her alanında kadınların yer aldığı bu yapıda, kadınların bunu nasıl deneyimlediğini tüm boyutlarıyla gösterememiştir.

Türkiye'nin birçok bölgesinde muhabiri bulunan gazetenin bu 2 kent dışındaki yerlerde çalışan gazetecilerin çalışma prensipleri, merkez ekibiyle nasıl ilişki kurdukları bilgisine ayrıntılı yer verilememiştir.

Araştırmamın son sınırlılığı, 30.06.2017 ile 06.07.2017 tarihleri arasında yapmayı planlamış olduğum Diyarbakır saha çalışmasını 04.07.2017'de bitirmek zorunda kalmış olmamdır. Bu, gazetecilerle doğru ve verimli bir diyalog kurmama ve onlarla görüşme yapmaya başlamadan evvel istemedikleri hiçbir bilgiye yer vermeyeceğimi, isimlerinin kullanılması konusunun ve ses kayıtlarının alınmasının tamamen kendilerinin tercihleri olduğunu belirtememe ve onlardan onay almama rağmen soruları kendi güvenlikleri açısından rahatsız edici

bulmalarından kaynaklandı. Bu durum, Şu andaki ũlke gündemine, ifade ve basın Őzgũrlũęũ
ũzerindeki baskılara işaret eden ve bundan bağımsız değerlendirilemeyecek bir geliŐmedir.

Gazetecilerin gũvenlięi, araştırmacı olarak benim de temel kaygım olduğundan Diyarbakır
sahasını planladığımdan 2 gũn Önce, gazetede ki çalışanlara teŐekkũr edip merkezden ayrılarak
sonlandırdım. Bu, daha uzun kalarak daha etkili bir gözlem yapma imkânını etkilemiştir fakat
yaptığım gŐrũŐmeler ve bũrolarında geçirdiğim sũre boyunca derinlikli bir değerlendirme
yapmak için yeterli veri toplayabildim.

3. TARİHSEL ARKA PLAN VE BAĞLAM

Gazete Şûjin Kürt kadın medyası olarak Dünya, Türkiye'deki feminist hareketten ve Kürt kadın hareketinden onun özgünlüklerinden izler taşımaktadır. *Gazete Şûjin* pratiğini anlamak üzere, şimdiye değin kuramsal ve metodolojik bölümlere yer verilmiştir. Tarihsel arka plan ve bağlam bölümüyle bahsedilen hareketlerin izlerini ortaya koymak ve feminist alternatif medya pratiklerini göstermek üzere bu bölümde yer verilecek başlıklar şunlardır: Feminist hareket ve teoriler, Türkiye'de feminist hareket ve feminist alternatif medya, Kürt kadın hareketi, jineoloji, Kürt medyası, Türkiye'de Kürt kadın medyası, Dünya'dan ve Kürtlerin yaşadığı diğer ülkelerden kadın medyası örnekleri. Bununla *Gazete Şûjin*'in ortaya çıkış koşulları ve ilişkili olduğu yapılar detaylandırılmış olacaktır.

Türkiye'de Feminist Hareket ve Kürt Kadın Hareketi

Bu bölümde, feminizmin dünyada ortaya çıkışına ve gelişimine dair kısa bir girişten sonra yaygın feminist teorilere, Türkiye'de feminist hareket ve feminist alternatif medyaya, Kürt kadın hareketine ve ona özgün olan bir kavram olarak jineolojiye yer verilecektir.

3.1.1. Dünya'da Feminist Hareket ve Feminist Teoriler

Feminizm, çıkış noktası olarak erkeğin kadın üzerindeki iktidar ilişkisini eleştirmek, bu tahakkümü ortadan kaldırmak, kadının özgürlüğü içinde mücadele etmek amacıyla ortaya çıkan bir harekettir.

Fransız devrimi ile toplumda sosyal-siyasal, sanayi devrimiyle de ekonomik temelli değişim ortaya çıkmıştı. Kadının özel alanda, erkeğin kamusal alanda yer alması gibi kadınlar açısından haksız ve sınırlandırılmış şekilde dönüşen toplumsal yaşam, kendi içinde bir hareketin ve direnişin oluşması koşullarını taşımaktaydı.

Kadınların kurulan yaşam düzeninde eşitsizliğe ve sömürüye açık hale gelmesi durumu, onların pek çok alanda mücadele vermesine zemin hazırlamıştır. Literatürde feminist dalgalar olarak geçen mücadelelerin ilki; dünyada eşit yurttaşlık hakkı mücadelesi ismiyle 20.yy'ın ilk yarısında görülmüştür. Bu yaklaşımla oluşan kadın hakları hareketi, kadın-erkek ilişkilerinin hiyerarşik yapısını, başka bir deyişle kadınlarla erkekler arasındaki eşitsizliği kaldırarak eşitlikçi temele kavuşturmaya çalışmıştır (Schroeder, 2007:50). İkincisi, 1960'lara denk gelen 2. dünya savaşı sonrasında bilginin feminizm içindeki dönüşümünü ifade etmektedir. Kavramsal olarak birinci dalga feminizmin devamına tekabül eden bu harekette temel amaç

kadına ilişkin geleneksel tanımları değiştirmektedir (Schroeder, 2007:51). Bu dalga'nın ilham kaynakları, Julia Kristeva'nın '*Yeni Nesil*' isimlendirmesi, Virginia Woolf'un *Kendine Ait Bir Oda* (1929) ve Simone de Beauvoir'in (1946) *İkinci Cins* kitaplarıdır.

Kadınların eşitlik talebi ve mücadelesine ek olarak bu dönemde kadınlar yaşamlarındaki bölünmeleri yıkmamanın, özel dünyanın kamusal dünya ile birleştirilmesinin zorunluluğunu (Mellor, 1995'den akt. Sezgin, 2014) fark etmişler ve eşitliğin yanı sıra özgürlük savaşı vermişlerdir. Bu harekette yer alan feministlere göre, kadınlar tüm toplumlarda benzer nedenden dolayı yani ataerkil kültürden dolayı ezilmektedir. Benzer sorunlara öneri olarak "kız kardeşlik" ruhu oluşmuştur.

Üçüncüsü, 1980'ler ve sonrasında kapsayan feminist yaklaşımdır. İkinci dalga feminizmin kadınlar için önerdiği "kız kardeşlik" anlayışına eleştiri getirmektedir. Onlara göre kadınları homojen olarak gören bu anlayış kadınlar arasındaki farklılıkları ve kadınların maruz kaldığı farklı ezilme nedenlerini göz ardı etmektedir. Amerika'daki Siyah hareketinin referans alındığı bu yaklaşımda etnik, dini, sosyo-ekonomik arka plan ne olursa olsun kadınların katılımı önemlidir ve bu çerçevede farklılıklar tamamlayıcıdır. Crenshaw'ın toplumsal cinsiyet ve ırk kimliklerine odaklanarak tanımladığı "kesişimsellik" kavramına denk gelen bu yaklaşım, hayatlarımızı ve deneyimlerimizi zenginleştiren, tahakküm ve ötekileştirmeyi yoğunlaştıran ve karmaşıklaştıran kimliklerin birden fazla görünümünü kabul eden bir çerçevedir (akt. Kayış, 2017).

Üçüncü dalga feminizme göre, kadın sadece feminist değil aynı zamanda başka kimliğe sahip olacağı anlayışına sahiptir. "Kürt feminist", "emekçi feminist", "çevreci feminist" gibi (Altuntaş, 2012).

Feminist hareketler beraberinde feminist teorileri oluşturmuştur. Yaygın olan üç feminizm teorisi; liberal, radikal ve sosyalist teoridir.

Liberal feminizm, özünde reformisttir. Ataerkil toplum yapısına meydan okumaktan ziyade erkek ve kadın arasındaki rekabeti eşitlemek için kamusal hayata eşit haklar yerleştirmeye çalışmaktadır. Eğitim hakkı, seçme hakkı, kariyer yapma hakkı bu kapsamdaki haklardır (Heywood, 2014'den akt. Dikici, 2015).

Radikal feminizm, kadınların sömürülmesi ve baskı altında tutulmasının asıl nedenini, kadınlarla erkekler arasındaki biyolojik farklılıkta gören bir kuramdır. Radikal feministler, kadının baskı altında olmasının ve kadın erkek arasındaki çelişkinin temelde aile kurumundan

türediğini savunmaktadır. Kate Millet'e göre aile, gençleri ataerkil idolojinin rol, mizaç ve statü kategorilerince öngörülen tutumlarla beraber toplumsallaştırmaktadır (Millet'ten akt. Dikici, 2015). Bu sebeple aileyi reddeden bir teoridir.

Sosyalist feminist teoriye göre; Marksizm tek başına bir ekonomik üretim tarzı kuramı olarak kadınların yalnızca ekonomik sömürsünü açıklamaktadır. Radikal feminizmin ataerkillik kavramı ise, kadınlar üzerinde geniş kapsamlı baskıyı açıklayabilme kapasitesi taşımaktadır. Bu ikisinin birleşimi olan "kapitalist ataerkillik" kavramı ile sosyalist feminist teori, ataerkil pratiklerin, toplumsal ilişkilerin ve ideolojilerin, zihniyet yapılarının aile içindeki ve dışındaki sömürüyü nasıl yoğunlaştırdığını açıklamayı mümkün kılmaktadır (Berktay, 2011'den akt. Erdoğan, 2014). Bu anlamda sosyalist feminist teori kadınların kurtuluş mücadelesi için önemli role sahiptir.

3.1.2. Türkiye'de Feminist Hareket ve Feminist Alternatif Medya

Türkiye modernleşmeyi endüstrileşme olarak değil, uluslaşma olarak yaşayan toplumlardan olduğundan farklı bir toplumsal cinsiyet rejimi ortaya çıkmıştır (Sancar, s.16). Bu, Türk feminizminin doğuşunun Türk milliyetçiliğinin gelişmesine paralel geliştiğini göstermektedir (Berktay, 2004: 16).

1919-23 yılları arasında verilen bağımsızlık savaşı ile kadınlar savaşı sahiplenerek işgallere karşı mitingler ve direniş gösterileri düzenlemiştir. Savaş sonrasındaki ekonomik durum ve erkek nüfustaki azalma kadınların ekonomik ve kamusal yaşama katılmaları için elverişli bir ortam sunmuştur. Bu koşullarda kadının eğitimi ve meslek sahibi olması bir devlet politikası olarak benimsenmiştir (Berktay, 2004:16). Kadınların bu dönem yayıncılık çalışmaları olmuştur. Bunlardan yayınlardan öne çıkan, Ulviye Mevlan'ın sahibi olduğu ilk 100 sayısının günlük, sonraki sayıların haftalık çıkarıldığı çalışanlarının kadın olduğu *Kadınlar Dünyası* (1913-1921) dergisidir (Yanıkaya, 2014:64). Bu dergi kadınlardan gelen mektuplara da yer vermiştir.

Cumhuriyet döneminde medeni kanunla (1926) kadına aile ve özel alandaki doğal görev ve sorumlulukların yanı sıra toplumsal alanda fedakârlık ve sorumluluk yüklemiştir (Berktay, 2004). Çünkü modernleşmeye bağlı hukuksal iyileşmeler yapılırken devletin aile ve nüfus politikalarına araç olmasına yol açmıştır. Ancak kamusal alanın, eğitimin ve mesleklerin açılmasıyla, kadınların özerk bireyler olmasının önü açılmıştır. Bu dönemin ruhu kadınların

geleneksel rollerine ilişkin yayınlara yansımış ve erkeklerin sahibi olduğu; *El Emekleri, Cumhuriyet Kadını, Ev-İş, Hanımeli vb.* isimli yayımlar yayımlanmıştır (Yanıkaya, 2014:66).

Türkiye’de, Dünya’da 1968 hareketiyle büyük gelişim gösteren feminizmin ikinci dalgası, yaşanan darbelerle ancak 1980 ve sonrasında mümkün olabilmektedir. 1980’lerde gelişen yeni feminist hareket, özellikle var olan cinsiyet kalıplarını, egemen kültür tarafından belirlenen kadınlık ve erkeklik kimliklerini ve rollerini sorgulayarak atarckil değerlere önemli bir ideolojik saldırı başlatmıştır (Berktaş, 2004). Hareketteki bu gecikme kadın medyasına da yansımış ve 40 yıl süren sessizliğin ardından farklı ideolojilere sahip kadın dergileri ve yayımları çıkmaya başlamıştır. *Kadınların Sesi Dergisi, Kadın Dayanışması Gazetesi, Bülten, Kadınca, Demokrat Kadın, Yazko, Somut, Feminist, Bihter, Mektup, Kaktüs, Kadınların Kurtuluşu Sesimiz* bu dönemde çıkan yayınlardır (Yanıkaya, 2014).

1980 sonrası kadın baskısının artması, uluslararası sözleşmelere uyum gereksinimi medeni kanunda değişiklik gündeme gelmiş bu konuda tasarılar 2001’de yasalaşabilmiştir. (Berktaş, 2004).

Türkiye’deki Kemalist modernleşmeciliği ve devlet feminizmi krizi ile siyasal İslam’ın yükselişi 1990’larda feminizmi etkileyen güncel siyasal gelişmeler olmuştur. Kemalist modernleşmeciliği Kürt kadınlarının mücadelesini “bölücü” Müslüman kadınların mücadelesini de “irtica” olarak konumlandırmaktaydı (Bora & Günel, 2002). Bu yıllar Türkiye feminizminin kurumsallaşma dönemi olarak isimlendirilmektedir. İslami feministler de bu dönemde görünür olmuş ve *Kadın ve Aile, Bizim Aile* gibi yayımlar çıkarmışlardır. 1990’lı yıllar kadın mücadelesinin alanı kadına yönelik şiddet ve beden politikaları üzerinden şekillenmiştir. Örgütlülüğü sağlayan kurumlar ve yayımlar kurulmuştur. *Mor Çatı, Kadın Araştırmaları Dergisi, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Vakfı, Yeter, Pazartesi, Uçan Haberler, Kadın Bülteni, Kadın Postası, Uçan Süpürge vb.* bunlardandır (Yanıkaya, 2014:78).

Türkiye’nin bir başka siyasal oluşumu olan Kürt hareketi içinde gelişen Kürt kadın hareketi de Türkiye feminizmini etkilemiştir. 1990’larda Kürt kadın hareketi iki rotadan gelişmiştir. Bir yandan bağımsız feminist örgütlerle kadına yönelik şiddet ve her tür kadın sorunuyla uğraşmışlar, bir yandan etnik kimlik siyaseti yapan siyasal partilerde ve TBMM’de kadınların temsil tarz ve içeriğini değiştirecek çok önemli gelişmelere imza atmışlardır (Sancar, 23). Eş başkanlık ve milletvekili listelerinde “kadın kotası uygulaması” bunun en somut örneğidir. Kürt kadınlarının örgütlendiği kurum ve yayımlar; *Azadi Kürt Kadın Grubu, Jiyan Kadın*

Kültür Evi, Jin û Jiyan, Ji Bo Rizgariya Jinan, Roza, Jujin (Köker, 1997'den akt. Yanıkkaya, 2014:78).

1990'lı yılların sonu 2000'lerin başında farklı ideolojik ve politik özelliklere sahip kadın örgütlerini ortak bir sorunu çözmek ve birbiriyle ilişkili haline getirmek amacıyla koalisyon örgütlenmeler artmıştır. Bu, dünyadaki farklı kimlikler için mücadele yürüten üçüncü dalga yaklaşımına denk gelen bir pratiktir. Bora ve Günel'a göre orta sınıf eğitilmiş kadınlarla "öteki" kadınları bir araya getirmeyi "proje feminizmi" mümkün kılabilmıştır. Bora ve Günel, proje ile bir probleme odaklanıp onu çözmeye çalışmanın aynı zamanda politik tartışmaların ihmal edilmesine sebep olduğundan bahsetmektedir (Bora & Günel, 2002:7-11). 2007'ye kadar varlığını sürdüren *Pazartesi Dergisi*, kadın medyacılığı üzerine projeleriyle *Uçan Süpürge* yanı sıra farklı ideolojilerde örgütlenmeler ve yayınlar çıkmıştır. Bunlar; *Turuncu, Film mor Kadın Kolektifi, Amargi, Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar, feminisite.net, Kadınlarla Mor Bülten, Feminist Politika, Ayizi Yayıncılık, Fe, JİNHA* (Yanıkkaya, 2014), *Gazete Şujin*.

Türkiye'deki feminizm hareketinin öznelerinden Kürt kadın hareketi bu bölümde detaylandırılacaktır.

3.1.3. Kürt Hareketi'nde Yeşeren Kürt Kadın Hareketi

Kürt hareketi, 1970'lerin ikinci yarısında başlamış, 1980'lerde devam eden bağımsızlık hedefiyle ve ulusal kurtuluş ideolojisiyle ortaya çıkmıştır. 1980'lerde talepleri ve kullandığı mücadele yöntemleri esasında Türkiye'deki siyasi rejimin hukuki sınırları itibariyle illegal bir yapılanmadır. 1990'larda da etkinliği ve kitleselliği artmış ve legal alana kayması gibi bir zemin oluşmuştur (Toplum ve Kuram, 2010).

Bu çalışma kapsamında bugünkü taleplerinin ve pratiklerinin başlangıç noktası olarak Türkiye'de 1970'lerden sonraki Kürt hareketine ve onun içerisinde gelişen Kürt kadın hareketine yer verilecektir.

Türkiye'deki Kürt kadın hareketi Ayna'ya göre, Kürt özgürlük mücadelesi üzerinde temellenmiştir. Ancak daha sonra dönüşmüş, ilk sömürünün kadın üzerinde olduğu ve bununla ürün ile iktidarı ortaya çıkartması beraberinde ulus sömürsünü getirdiği tezi üzerinde yoğunlaşmış ve gelişmiştir (Ayna, 2010). Bu anlamda Kürt kadın hareketinin çoklu mücadele alanını üç başlıkta toplamak mümkündür: Cinsiyet, sınıfsal ve ulusal.

Kadınların bu çoklu mücadele alanlarını etkileyen dinamikler; Kürt hareketindeki siyaset, silahlı mücadeledeki dönüşüm ve gelişmeler ve buna göre şekillenen ülke gündemi ile Kürt toplumuna dair hâkim –din, feodalite, gelenekler- genel özelliklerdir. 1970’lerde metropollerde yürütülen Kürt mücadelesi içinde kadınların kale alınmasının bizzat söz almalarının ilk işareti *Devrimci Demokrat Kadınlar Derneği* (1978) kurulmasıdır (Bora, 2017).

1980 darbesinden sonra, kendilerini hapisteki erkek yakınlarına adayan kadınlar kamusal alanda görünür olmaya başlamıştır. 1989’dan itibaren sivillerin öldürülmesi, köylerin boşaltılmaya başlanması, gerilla cenazelerinin halk tarafından karşılanması gibi kitlesel protestolarda kadınlar aile yakınlarının hakları temelinde alanlarda yer almaya başlamıştır (Bozgan, 2011).

1990’lı yıllarda Kürt hareketi için kadınlar eylemci olmuşlar, bu yıllar Kürt’lerin hak arayışlarını siyasal parti, demokratik kitle hareketleri ve alternatif medya zeminlerine taşımalarında adeta dönüm noktası olmuştur. Yeni yeni oluşan kamusal alanlarda kadınlarda yerini almaya başlamıştır. 1991’de Yurtsever Kadınlar Birliği daha sonra Yurtsever Kadınlar Derneği ismini alarak kapatılana dek kısa süreli faaliyet yürütmüştür. Silahlı alandaki gelişmeler Kürt kadınlarının legal alandaki çalışmalarını etki etmiştir. Bu anlamda 1995 yılında kurulan ilk kadın gerilla birlikleri, ilk kadın intihar eylemleri (1997, Zilan/Zeynep Kınacı), 1995’te PKK’nin ideolojik stratejik değişimi ve 1999’da kurulan Kadın Özgürlük Partisi (Partiya Jinên Azad, PJK) belirleyici olmuştur (Açık, 2002; Akkaya & Jongerden, 2011).

1990’lı yıllarda Leyla Zana’yla Kürt kadınların görünürlüğü siyasette somutlaşır. Kadınlar hem siyasal partilerde hem silahlı alanda hem de bağımsız kadın platformları kurarak mücadele yürütmüşlerdir. Kürt feminist grupları ve bağımsız kadın platformları 1990’lı yılların ortalarında erkeklerin ağırlıkta olduğu milliyetçi partilerin ve örgütlerin kadın sorununa el koymasına bir tepki olarak oluşmuştur. Bu kadınlar, kadınların “ulusal dava” için araçsallaştırmasını eleştirmektedir. Cinsiyetçilikle hesaplaşmayı ulusal birlik adına bastırılan bu tutuma karşı bağımsız bir Kürt kadın hareketinden yanadırlar (Açık, 2002). Zozan Özgökçe, Kürt kadınlarının tüm siyasi oluşumlardan bağımsız kadın çalışması yaparken gerek Türkiye’nin resmi ideolojisinin Kürtlere dayattığı tek tipleşmeye karşı çıktığını, gerekse Kürt siyasilerinin dayattığı tek tipleşmeye karşı çıktığını söylemektedir (Özgökçe, Academia). Bu dönemde dernekler açılmış ve kurumsallaşma sağlanmıştır. *DİKASUM, EPİDEM, Kardelen*

Kadın Evi, Bağlar Kadın Kooperatifi, VAKASUM, Meva Kadın Dayanışması, Nujin Kadın Evi, Gulşılav kadın Evi (Bozgan, 2011).

1999 yılı Kürt hareketi için radikal bir dönüşümün yaşandığı yıl olmuştur. 1999-2004 arası siyasal düzenlemelerin yapıldığı Kürt hareketinin ciddi mesafe aldığı yıllardır. Abdullah Öcalan'ın tutuklanması ve silahlı kanadın sınır dışına çekilmesinin yanında siyasal partilerde kollaşma başlamış ve kadınların etkinliği artmış, kadın konferansları ve kongreleri düzenlenmiştir. *Demokratik Özgür Kadın Hareketi (DÖKH)* 2003'te kurulmuştur. PKK 2005'te "demokratik, ekolojik ve cinsiyet özgürlükçü toplum paradigmasını" temel mücadele eksenini yaptığını söylemiş ve bu zamandan sonra yerel yönetimlere ağırlıkla tabandan güçlenmek hedef alınmıştır. Kürt siyasal partilerinde yer alan kadınlar, kota ve eş başkanlık uygulamalarının parti tüzüklerinde yer almasını sağlamıştır. Yönetim pozisyonları alan kadınlar diğer partilerden farklı olarak bireysel başarı eğitim üzerinden belirlenmiyor, bunu belirleyici kılan kadınların yerelle kurdukları ilişki ve emekleri olmuştur (Bozgan, 2011; Yarkin, 2015). Handan Çağlayan, kadınların bu katılımcılıklarının onların pasif olmadığını netleştirdiğine ek olarak hareketin gelişmekte olduğunu hatırlatarak, yaşadığı dönüşümlerin getirdiği değişiklikleri işaret edip tam bir kadın özgürleşmesinin gerçekleştiğini iddia edemeyeceğimizi söylemektedir (Çağlayan, 2010).

Kürt kadınları 1 Şubat 2015'de düzenledikleri 1. Kadın Kongresi'nde *DÖKH*'ü feshetmiş ve *Kongreya Jinên Azad* (KJA, Özgür Kadın Kongresi)'i kurmuştur. *KJA* Kanun Hükmünde Kararname ile 3 aylık süreyle kapatılmasıyla 20 Kasım 2016'da DBP Diyarbakır İl Örgütü'nde yapılan toplantı ile *Tevgera Jinên Azad* (TJA, Özgür Kadın Hareketi) ismini aldıklarını açıklamışlardır.

Bu pratiklerin bir sonucu olarak, kadınlar teorik ve basılı-yazılı çalışmalarda bulunmuştur. Kürt kadın medyasını temsilen *Gazete Şûjin*'i detaylandırarak bu araştırmanın bir bölümü olarak Kürt kadınları ve kadın çalışmaları için önemli bir noktada duran kadın bilimi olan Jincoloji bu başlıkta ele alınacaktır.

3.1.4. Kürt Kadın Hareketi'nde Yeni Bir Kavram: Jineoloji

Kürt kadın hareketinin tecrübesini ve tarihteki ana tanrıçalık kültürünü kaynak olarak gören, PKK lideri Abdullah Öcalan'ın kadın devrimi konulu düşüncelerini çıkış noktası sayan, Kürtçe Jin anlamında kadını, Jin ile de yaşamı ifade eden kadın-yaşam bilimi olarak jincoloji 2012 'de Kürt kadınlarınca kurulan bir bilimdir (Jineoloji, 2015:13).

Jineoloji, tarihteki ilk sömürünün tanrıçalık çağına son verilmesini referans göstererek kadının üzerinde gerçekleştiğini söylemekte ve günümüzdeki toplumsal yapının bu sömürü üzerine inşa edilmiş olmasını sorunsallaştırmaktadır. Bu, Kürt tarih yazımında Altın Çağ'ın Mezopotamya'da görülmesine denk düşmektedir (Hirschler'den akt. Açık, 2002). Mezopotamya'nın "ilk uygarlık" ve anaerkil düzene sahip olduğu varsayımı, hem Kürt'lerin hem kadınların özgür olduğu bir dönemi kapsamakta, ataerkil düzenin gelmesi de aksini yani bugüne denk düşen ulus ve cins mücadelelerini ortaya çıkartmaktadır.

Jineolojiye göre, kadının elinden iktidarın alınmasıyla ilk sömürü Ortadoğu'da gerçekleşmiştir ve tüm bilimlerin yaratıcısı olarak kadının bu topraklarda kadın bilimi inşası sömürüyü sona erdirmenin çıkış noktasıdır. Benzer bir durum 1990'lı yılların Kürt kadın dergilerinde, ulusal baskının kadının ezilmesi ve sömürülmesiyle paralel görülmüştür. Kadınların düşünme yeteneği ve özgüveni gasp edilirken Kürtler' de kimliğini yitirmiştir (*Yaşamda Özgür Kadın*'dan akt. Açık, 2002). Bu anlamda jineolojinin beslenme kaynaklarından biri olarak Kürt kadın yayıncılığı da görülebilir.

Jineoloji, sömürünün mitoloji ile başlayıp sırasıyla din, felsefe ve en sonda bilimle desteklendiğini iddia etmektedir. Kadın, yaşamın sürdürülebilmesini mümkün kılan yüce bir varlıktır, o tanrıçalıkla mitolojinin üstün kişisi olurken, genetik kodlarıyla DNA'daki erkek temsili Y'ye karşı X olarak fazla bulunmakla bilimsel bir üstünlüğe de sahiptir (Jineoloji, 2015:162).

Jineoloji, Xwebûn'luk olarak kendi olma halini formül sunarak kadının var olması için hiçbir kimseye ihtiyacı olmadığını belirtir ve kendine yabancılaşmadan iktidarcı devletçi sömürgeci ataerkil tüm güçlerle mücadeleyi, direnmeyi, kendi kültürüyle yaşamayı gerekli görmektedir (Jineoloji, 2015:175).

Ataerkil paradigma ile geliştirilmiş bulunan bütün bilimlerin "radikal sorgusuna" girişen jineoloji, kadınlardan ve toplumdan çalınarak pozitivist ve Batı merkezci bir cendereye sokulmuş olan sosyal bilimde kadın doğasına dair tüm pozitif bilgilerden, yaşanmışlıklardan ve üretilen teorilerden yararlanarak bir devrim yapmayı hedeflemektedir (Bora, 2017:798).

Gazete Şûjin kadın bilincini bu bilimin perspektifiyle tamamlamakta, "medyadaki eril dile çuvaldız"ı göstererek bu eril dile karşı jineoloji merkezli haber diliyle oluşturdukları kadın anlatısıyla kadın mücadelesini yürütmektedir.

Jineoloji Merkezli Kürt Kadın Medyası

Bu bölümde, *Gazete Şûjin*'ı kapsayan Kürt kadın medyasının tarihini anlamak üzere, Kürt kadın medyasının da konumlandığı Kürt medyasına, kadın odaklı haberciliğin *Gazete Şûjin*'la benzer noktalarının bulunduğu dünya ve diğer ülkelerdeki Kürt kadın medyası örneklerine bakılacaktır.

3.1.5. Kürt Medyası

Kürt basın tarihi 22 Nisan 1898'de *Kurdistan Gazetesi*'nin Kahire'de çıkarılmasıyla başlamıştır. 1898'lerde Bedirxan ailesinin sürgün deneyiminde gazetecilik üzerinden yayın hayatına başlayan *Kurdistan* gazetesiyle Kürt medyasının belleği özellikle dergicilik, gazetecilik, televizyonculuk ve günümüzde sosyal medya üzerinden ilerleyen bir yeni deneyimle devam etmektedir (Sustam, 2015: 348).

Kurdistan, Kürt dilini esas alarak Osmanlıca'ya karşıt kamusallığını oluşturarak çıkarılan ilk yayındır (Issi, 2013). 1908'de Meşrutiyet'in ilanından Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışı ve 1923 Cumhuriyet'in ilanına kadar görece demokratikleşen ortamda *Kurdistan Gazetesi*'nden sonra çok sayıda Kürt yayını çıkmıştır. Bu dönemde *Kurdistan Teavün ve Terakki Gazetesi* (1908), *Kurdistan* (1908-1909), *Şark ve Kurdistan* (1908), *Rojî Kurd* (1913), *Hetawî Kurd Dergisi* (1913-1914), *Bangi Kurd* (1914), *Yekbûn, Jin Dergisi* (1918) ve *Kurdistan Dergisi* (1919). Kürt Basını'nda *Jin* (1920) ismiyle bir de haftalık gazete çıkarılmıştır. Kürt Teali Cemiyeti'ne yakın *Serbestî Gazetesi* Türkçe çıkarılmıştır (Serfiraz, 2012; Serfiraz, 2013).

Kürtlerin yüzyılın başından beri Ortadoğu'da gelişen ulus devletçiğin yarattığı sömürgeci inşalardan kaynaklı yaşadığı sürgün tecrübesi, dilin, edebiyatın, kültürel çalışmaların ve medyanın diasporada doğmasını sağlamıştır (Sustam, 2015).

Ağrı isyanları sonucu Suriye'ye Rojava'ya göç eden Bedirxan'ların milli tarih ve dil anlatısı üzerine şekillenen yayımların ilki, Şam'da çıkarılan *Hawar Dergisi*'dir (1932-1943). *Hawar*, bugünkü Kürt alfabesinin referans alındığı kaynak olmuştur. *Ronahi* (1942-1945), resimlere yer veren ilk dergi olma özelliğine sahiptir. Bu dönemde İstanbul ve Ankara'da çıkan yayımlar, *Dicle Kaynağı* (1948), *Şarkın Sesi* ve *Şarkın Mecmuası* (1950) *Henek* (1955), *Dersim*'dir (1957) (Bora, 2017:831). Şarkın geri kalmışlığına vurgu yapan ve Diyarbakır'da o dönem çıkarılan yayımlar, *Şark Postası* (1954) ve *İleri Yurt*'tur (1958).

Rizgarî hareketine bağılı çıkan yayınlar; *Komal Yayınları* (1975), *Rizgarî* (1976)'dir. Türkiye Kürdistanî Sosyalist Partisi'nin yayınları *Özgürlük Yolu* (1975) ve Kürtçe çıkarılan *Roja Welat* tır (1977).

1990'ların başına kadar Kürt medyasının tarihi Kürt dili gibi sürgün tarihi işlerlik kazanmaktaydı ve diasporik bir tecrübenin içinde doğan medyacılık kültürü söz konusuydu (Sustam, 2015). PKK'nin kurulması ve etkinleşmesi bu dönemi kapsamaktadır. PKK çizgisi yayınları; *Berxwedan* (1994) ve ilk yayın yönetmenliğini Mazlum Doğan'ın yaptığı Almanya'da çıkan *Serxwebûn*'dur (Bora, 2017).

1990'ların savaş yılları içinde diasporadan sıyrılıp kendi coğrafyasında doğmaya başlayan Kürt medyasının anlatısı aynı zaman diliminde özel savaş tekniğinin (OHAL, koruculuk, Jitem ve Özel Tim) gerçekleştirdiği tahribatı anlatan, yansıtan, insan haklarını kendine ödev edinen bir medya aktivizminin içinde doğduğunu görmekteyiz. 1990'lı yıllar savaşın belleğinin taze olduğu şiddetin toplumsal hafızada zayıt ve travma bıraktığı yıllardır (Sustam, 2015). Bayram Balcı, bu dönemde ilk olarak haftalık yayınlar çıkardıklarını ancak halk destek verip güçlenince günlük gazeteye geçtiklerini söylemiştir (Bianet, 2013). Bu dönemde çıkan sembolik bir anlamı olan *Özgür Gündem* (1992) önemlidir. Kapatmalarla farklı isimler alan gazete 1994'te *Özgür Ülke Gazetesi* ismiyle yayın yaparken bombalanmıştır. Bu devletin Kürt gazeteciliği ve yayıncılığı üzerindeki baskılarının geldiği noktayı göstermektedir. Bu dönemde birçok gazeteci "faili meçhul" cinayetlere maruz kalmıştır.

Savaş döneminde Kürtler ve Kürt siyasi hareketi üzerine yaratılan dezenformasyon politikaları televizyonlarda geliştirilen ortak "terörizm" ve milliyetçilik algısı, 1990'larda muhalif Kürt medyasının etkinliğini artırmasını sağlamıştır (Sustam, 2015:360).

Bu dönemin yayın politikası; hem Türkiye'deki emek mücadelesine, sosyal ve ekonomik Türkiye'nin bir bütün olarak sorunlarına parmak basan hem de Kürt sorununa dair objektif, doğru bilgilendiren, bu doğrultuda politika üreterek yayıncılık yapmaya çalışan bir yayın çizgisi oluşturmaktır (Kışanak, 2010).

İlk Kürtçe gazete, *Welat* ismiyle İstanbul'da 22 Şubat 1992'de haftalık olarak çıkarılmıştır. (Aykol, 2014). *Azadiya Welat* ismiyle yayını sürdürülen gazete 2016'da OHAL kapsamında kapatılmıştır.

Özgür basın geleneğinin son dönem günlük gazetelerinden *Günlük* (2009-2011), Özgür Gündem ismine geri dönme talebiyle yayınına son vermiştir. 4 Nisan 2011’de yayın hayatına başlayan *Özgür Gündem Gazetesi* 16 Ağustos 2016’da KHK ile kapatılmıştır. 23 Ağustos 2016’da çıkan *Özgürlükçü Demokrasi Gazetesi* günlük bir gazetedir.

Haber ajanslarından *Dicle Haber Ajansı* (DİHA) 2002’de kurulmuş, sürekli erişim engeli uygulanan ajans, 29 Ekim 2016’da kapatılmıştır. *Dihaber*, bugün yayıncılıkta geleneği sürdürmektedir. 2005 yılında kurulan *Fırat Haber Ajansı* (ANF, Ajansa Nûçeyên Fîratê) 9 Ağustos 2016’da erişime kapatılmıştır. Türkiye’nin ilk ve tek kadın haber ajansı olan *Jin Haber Ajansı* (JİNHA) (2012-2016)’da bu süreçte kapatılmıştır.

1970’li yıllarda Avrupa’ya başlayan Kürt entelijansiyasıyla diasporanın ikinci dönemi kabul edilebilecek ve aslında hem Kürt dilinin hem medyasının doğuşunu sağlayan göç deneyimi, politik gazetecilik deneyiminin de önünü açmış, Kürt medyasının daha sonra kucaklaşacağı görsel medya kuşağına ulaşmasını sağlamıştır (Sustam, 2015:348).

1990’lı yıllarda yayın ve gazetelere televizyonlar eklenmiştir. Çoğu ülke dışında kurulan ve uydu üzerinden yayın yapan televizyonlar Kürt’lere kendi dilinde haber ve içerik sağlıyordu. Bu televizyonlar, Kürtçe’nin ve Kürt kültürünün gelişimini sağlamış, kullanımını yaygınlaştırmıştır (Bora, 2017:867). Televizyonlar da gazeteler gibi kapatılmış ve kapatılınca ardılları açılmıştır. Avrupa’da kurulan televizyonlar; *Med TV* (1994-1999), *Roj TV* (2004-20012), *Stêrk TV*, *Nûçe TV*, *Kurd1 TV* (2009-2012), *Med Muzik*, *Med Nûçe*, *Gün TV*, *Ronahi*.

Türkiye’de kurulanlar; *Kurdistan 24 TV*, *Rûdaw TV*, *Damla TV*, *Evîn TV*.

15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası Türkiye’de yayın yapan televizyon ve haber sitelerinin çoğu KHK’larla kapatılmıştır. Bunlar; *Denge TV*, *Azadî TV*, *Yüksekova Haber*, *Batman TV*, *Amed TV*, *Dünya TV*, *Hayatın Sesi TV*, *Jiyan TV*, *Özgür Gün TV*, *TV10*, *İMC TV*.

Kürt medyası içinde yer alan Kürt kadın medyasının geçmişine ve kuruluş dinamiklerine bu bölümde yer verilecektir.

3.1.6. Türkiye’de Kürt Kadın Medyası

Kürt kadın medyası, Kürt kadın hareketine paralel bir tecrübe yaşamaktadır. Kürt kadın hareketinde bilinç yükseltme amacı taşıyan Kürt kadın medyasının karşıt kamusallığının iki temel noktadan oluştuğunu bu pratikleri inceleyen çalışmalardan görmek mümkündür (Açık, 2002; Tahincioğlu & Ova, 20016). Bunlar; Kürt olarak feminist hareket içinde mücadele, kadın olarak da Kürt hareketi içindeki erkeklerle mücadele olarak tecrübe edilmektedir.

Kürt hareketinde oluşan Kürt kadın hareketi pratiği büyüyüp geliştikçe Kürt hareketi üzerinde dönüşümlere neden olmuş ve artık ilk dergilerde hedef alınan Kürt erkekler ve onların eril görüşleri işlenen temalar arasında yerini başka öznelere bırakmıştır. Erillik; erkekler, devlet ve devletin asayiş güçleri üzerinden ele alınmaya başlanmıştır.

Kürt kadınlarının medyada konu olması Kürt basınında Osmanlı dönemine kadar uzanmaktadır. Fakat onların kendileri tarafından kadın bilinci ile yazdıkları ve çıkardıkları yayınlar 1990’lı yıllarda olmuştur. *Ji Bo Rizgariya Jinan* (1993), *Sena* (1994) dergilerinden sonra aylık olarak çıkan ilk Kürt feminist dergisi *Roza* 1996 yılında çıkmıştır. *Roza*’nın üç mücadele ve karşıt kamusalılık oluşturduğu alan vardır: Sömürgeci devlet ve onun uzantısı olan resmi ideoloji, ataerkil değerleri ile Kürt toplumu ve kendini sosyalist olarak gören Kürt aydın erkeğidir (Tahincioğlu & Ova, 2016).

Roza, kadınların sorunlarını ortaya koyma, ezilmişliklerini sorgulama ve deneyimlerini paylaşma amacı taşımaktadır. *Roza*’nın yayınlanmış 11 sayısı bulunmakta, 4.sayısından sonra *Roza* içinde görüş ayrılığı yaşayan kadınların bir kısmı *Jujin* isimindeki dergiyi çıkartmışlardır. Necla Açık, bu dergiyi politik yaklaşımı ve okur kitlesi açısından *Roza* ile çok benzerlik taşıdığını belirtmektedir.

2000 yılında *Roza* isim değişikliğiyle *Kadının Sesi* ismini almıştır. *Kadının Sesi* dergisi de 2008 yılında baskı ve yasal engellemelerden dolayı *Hêviya Jinê* ismini alarak 2 ayda bir çıkmaya başlamıştır. Nagehan Tokdoğan, *Hêviya Jinê*’nin kadın kimliklerinin ötesinde, etno-politik kimliklerinden, dolayısıyla da etnisite temelli politizasyonlarından doğru ortaya çıkan bir karşıt kamusal alan olarak gördüğünü söylemektedir (Tokdoğan, 2013).

1998 yılı itibariyle Kürt kadın hareketinden bir grup kadın *Yaşamda Özgür Kadın* dergisini çıkarmaya başlamıştır. *Roza*’dan oldukça farklı bir ideolojik pozisyona sahip olan dergi, temelde Kürt ulusal mücadelesine bütünleşmiş bir söylem benimsemiş, etnik kaynaklı bir karşıt kamu oluşturmuştur. *Yaşamda Özgür Kadın Dergisi(1998-2000)* İstanbul’da aylık

olarak çıkan bir dergidir. Derginin hedef kitlesi, kendi tanımlarıyla “ulusal kurtuluş mücadelesinde” örgütlenmiş “ulusal ve demokratik özgürlükleri” için mücadele veren kadınlardır (Açık, 2002).

2000 yılında *Yaşamda Özgür Kadın* dergisi kapatılınca 1998 yılında çıkarılan *Özgür Kadının Sesi* dergisi bu kitlenin temsiliyetini de üstlenmiştir.

Jin û Jiyan, 8 Mart 1998’de İstanbul’da özel bir sayı olarak yayına başlamıştır. İlk düzenli sayı bundan bir yıl sonra Şubat 1999’da çıkmıştır. *Jin û Jiyan*, *Roza* ve *Jujin* gibi Kürt partilerine ve onların kadınları dışlayan pratiğine karşı eleştirel bir tutum almakla ve feministlerin geleneksel “özel alan politiktir” görüşüne uygun konuları işlemekle birlikte, kendisini feminist olarak tanımlamaz (Açık, 2002). Kemal Burkay, 2004’te Partiya Sosyalist a Kurdistan (PSK)’ın sayfasına yazdığı bir yazıda *Jiyan* isimli derginin varlığından bahsetmiş ve KOMJİN kadın örgütü tarafından Federal Almanya’da 10 yılı aşkın bir süredir çıktığını, sonraki yıllarda *Jin u Jiyan* dergisiyle birleştiğini söylemiştir (Burkay, 2004).

Yakın dönem Kürt kadın medyasında temel uğrak Türkiye’nin ilk ve tek kadın haber ajansı *Jin Haber Ajansı*’dır. 8 Mart 2012’de “ve yazıyoruz. Erkekler ne der diye düşünmeden yazıyoruz” şiarıyla yola çıkarken erilliğe karşı karşıt kamusalılık oluşturacaklarını da söylemiş oluyordular. *JİNHA*, bu şiarıyla ve gazetecilik pratiği ile hem Kürt medyasında ardıklarını getirmiş hem de ortaya çıkardığı kadın odaklı gazetecilik diliyle Türk medyasını etkilemiştir. 2014 yılında *Özgür Gündem*’in kadın gazetesi eki olarak ayda bir çıkarılan *Binevş Gazetesi* *JİNHA*’nın gazeteciliğini benimseyeceğini açıklamıştır.

Türkiye’nin ilk Kürt kadın web gazetesi *FeminKurd*, tamamı kadınlardan oluşan kadrosuyla Diyarbakır’da 2012’de yayına başlamıştır. Gazete, Kürt toplumunun feminizme ihtiyaç duyduğunu bu amaçla yola çıktıklarını belirtmiştir (Bianet, 2012). 2014’ten beri içerik paylaşmayan gazetenin <http://www.feminkurd.net/> adresine de erişim bulunmamaktadır.

8 Mart 2016’da kadın bilimi olan jincolojinin aynı isimle 3 ayda bir çıkarılan bilim-kuram dergisi *Jineoloji*, Kürt kadın yayıncılığında önemli kaynaklardan birisidir. *Newaya Jinê* isimli site de yine Kürt kadın yayıncılığını sürdürmektedir.

JİNHA, *Binevş*, *Hêviya Jinê* ve birçok Kürt medyası yayınlarıyla birlikte başta Ağustos 2016’da erişim engeli ardından 29 Ekim 2016’da KHK ile kapatılmıştır.

Bu siyasal ortamda kadın gazetecilerin örgütlülüğünü ve çalışmalarının devamlılığını sağlamak üzere dünya basın günü 3 Mayıs 2017’de *Mezopotamya Kadın Gazeteciler Platformu* Diyarbakır’da kurulmuştur.

Kürt kadın medyasının en son temsilcisi internet haber sitesi olarak, *Gazete Şûjin*’dir. *Gazete Şûjin*, kadın odaklı haberciliğin temellerinin 2003’te çıkarılmaya başlanan Özgür Gündem’in kadın sayfası olduğunu söylemektedir. Orada başlayan “kadınların sözü olsun kaygısı” daha sonra *JİNHA*’yı oluşturacak ekibin de beslendiği kaynaktır (Ferze, 30 Haziran 2017/ Diyarbakır).

Merkezi Diyarbakır’da olan *Gazete Şûjin*, *JİNHA* geleneğinden beslendiğini ve kaynak aldıklarını belirterek “medyanın diline çuvaldız niyetine” sloganıyla karşıt kamusal alanlarının sınırını da ortaya koyarak 19 Aralık 2016’da yayına başlamıştır. Tüm çalışanlarının kadın olması, 6 dilde yayın yapması ve kadın, canlı odaklı haber yapması pratiği ile yaygın kamusalığa karşıtlık oluşturan *Gazete Şûjin*’in pratikleri bu çalışmada medya etnografisi yöntemiyle elde edilen verilerle, tezin ikinci bölümünde işlenecektir.

3.1.7. Diğer Ülkelerde Kürt Kadın Medyası

1970’li yılların başından itibaren dünyanın hemen her ülkesinde küçük çaplı feminist dergi ve gazeteler yayına girmiştir (Timisi, 1996:58). Bu bölümde feminist yayınlardan *Gazete Şûjin*’la aynı özellikleri taşıması bakımından çalışanları da kadın olan dünya örneklerine değinilerek Kürt kadın medyalarına ve oluşumlarına yer verilecektir.

Gazete Şûjin çalışanları, dünya kadın medyalarından Hindistan’da faaliyet yürüten *Women’s Feature Service* (WFS) ve Meksika’daki *Mexican Women’s Communication and Information Service*⁴ (CIMAC) ile iletişim ve ilişki halinde olduklarını belirtmişlerdir (30.06-04.06.2017 / Diyarbakır Sahası).

Women’s Feature Service (WSF/ Kadın Öykü Servisi) 1978’de Unesco’nun teşvikiyle Inter Press Service (IPS) tarafından Roma’da kurulmuştur. Amacını “toplumsal cinsiyet meselesine ilişkin analizler ve görüşlerin medyada yer aldığına emin olmak” olarak belirleyen *WSF* 1991’de bağımsız bir kuruluşa dönüşmüştür. (Tahaoglu, 2012). Şu anda merkezi Yeni Delhi’de bulunan kuruluş, <http://www.wfsnews.org/> adresinden yayın yapmaktadır.

⁴ İspanyolca ismi: Comunicación e Información de la Mujer.

Mexican Women's Communication and Information Service (CIMAC, Meksika'lı Kadınların Bilgi ve İletişim Servisi) 1998'de Meksika'da feminist gazeteciler tarafından kadın haklarını temele alarak kurulan <http://www.cimac.org.mx/> adresinden yayın yapan kadın haber servisidir (Comminit, 2010).

Woman's eNews, başka kurum ve kuruluşlarla ortak çalışma yürütürken 2002 yılında bağımsızlaşmış bugünkü halini alarak kadın ve kız çocuklarının öyküleri odağında <http://womensenews.org/> adresinden içerik üreten bir uluslararası yayın organıdır (Women's eNews, 2017).

Iran's Women News Agency (IWNA/ İran Kadın Haber Ajansı) 14 Aralık 2004'te Hz. Muhammed'in kutsadığı 8.imam olan İmam Rıza'nın kız kardeşi ve önemli bir Şii figür olan Hazret-e Ma'someh'in doğum gününde kurulmuştur (Tahaoğlu, 2012).

IWNA, feminist olmadıklarını siyaset dışı, tamamen kadınlara ait günlük haberlere yer vereceğini belirtmiştir (Payvand, 2004). Farsça <http://www.iwna.ir/> adresinden, İngilizce <http://en.wafa.ir/> adresinden yayın yapan ajansın iki hesabına da şu anda erişim bulunmamaktadır.

The Television News Agency, (TWNA, Televizyon Haber Ajansı)19 Ekim 2009'da ABD merkezli International Center for Journalists (ICFC) ve Bangladesh Center for Development, Journalism and Communication (BCDJC) işbirliğiyle Bangladeş'in başkenti Dakka'da kurulmuştur. Sadece kadınların çalıştığı, kadın meselelerinin ve Bangladeş medyasına yansımaları haberlerin ele alındığı TVNA aynı zamanda kadın gazeteciler yetiştirmek amacı taşımaktadır (ICFC, 2011; Tahaoğlu, 2012).

ZAN TV, 21 Mayıs 2017'de tamamı kadınlardan oluşan ekibiyle ilk kadın televizyonu olarak Afganistan'da kurulmuştur. Kadınların sorunlarına değinmek haklarını savunmak amacı taşımaktadır (Gazete Karınca, 2017).

Gazete Şûjin'in dünyadaki örneklerden yayın politikası ve pratiği anlamında ciddi farklılıklar bulunan tek kurum *IWNA*'dır. *Gazete Şûjin* çalışanları, *ZAN TV* ile henüz ilişki kurmadıklarını ancak Ortadoğu'da ortaya çıkan bir pratik olarak kendileri ile ortak özellikler taşıdıklarını ve iletişim kurmak istediklerini belirtmişlerdir.

Kürt kadın yayıncılığı diğer ülkelerdeki Kürt kadınları tarafından da tecrübe edilmektedir. Diğer ülkelerde yapılan Kürt kadın yayıncılığının *Gazete Şûjin*'la ilişkileri vardır. *Gazete*

Şûjin gibi kadını merkeze alan bir yayım politikasıyla pratik gösteren bu medyalar, *Gazete Şûjin*'dan farklı olarak çoğunlukla doğrudan Kürt kadın hareketi örgütleri tarafından çıkarılmaktadır.

Kuzey Irak Federal Kürdistan'ında 2003'te gazete olarak yayına başlayan, 2007'de dergiye dönüşerek aylık çıkan *Truske Dergisi* bulunmaktadır. Soranice yayınlanan *Truske*, Rebxiravê Jinên Azadi Kurdistan (RJAK, Kürdistan Özgür Kadın Teşkilatı) tarafından çıkarılmaktadır. Bu yayımın Irak'ta reklam ve satış kaygılarıyla yaygın olarak çıkarılan kadın dergilerinden farklı olarak, Kürt kadın hayatı temelinde politik, ideolojik, toplumsal ve edebi konulara yer verdiği bilgisini gazeteciler vermiştir. (Binevş & Evindar, 11.08.2017 / Kuzey Irak Federal Kürdistanı).

Suriye'deki Kürt'lerin (Rojava) çıkardığı kadın medyası olarak yayım yapan *Sewtelheyat*, *Asoya Jinê*, *Tevna YPJ*, *Silav* dergileri ve *Jin FM* ile henüz kurulmuş ve test yayımında olan *Star FM* bulunmaktadır.

*Sewtelheyat*⁵ (Hayatın Sesi): 3 ayda bir yayınlanan kadın dergisidir. 1998'de birinci sayısı çıkan dergi, zaman zaman koşullardan dolayı yayımı durdursa da şu anda 37. sayısı ile Arapça çıkarılmaya devam etmektedir. Şimdiki ismi Kongra Star olan Yekitiya Star tarafından çıkarılmaya başlamış, ideolojik, siyasi teorik konularda içeriklerin bulunduğu yalnızca kadınların çalıştığı bir yayımdır.

Tüm kantonlardan kadın gazetecilerin 30 Nisan 2014'de bir araya gelerek kurduğu *Yekitiya Ragihandina Jinên Azad* (RAJIN, Özgür Kadınlar İletişim Birliği) her ay 2 kez bir araya gelerek gündem değerlendirmesi yapıp çalışmalarını sürdürmektedir. Türkiye'de Kürt kadın yayıncılığında bu işlevi *Mezopotamya Kadın Gazetecileri Derneği* üstlenmektedir. Bu, Kürt kadın yayıncılığının örgütlenmesinin de benzer olduğunu göstermektedir.

Asoya Jinê (Kadının Düşü): *Sewtelheyat*'ın 2012 Rojava devrimi ile birlikte Kürtçe, Arapça olarak çıkarılmaya başlaması bu derginin temellerini atmış. 2014'te *Sewtelheyat*'tan ayrılarak *Asoya Jinê* ismiyle sadece Kürtçe çıkan dergi başta aylık olarak çıkarılmış ancak ekonomik sebeplerle 3 ayda bir çıkarılarak şu anda 24. sayıya ulaşmıştır. Yayın çizgisi *Sewtelheyat*'la benzeyen dergi konuların içeriği bakımından da *Sewtelheyat*'la ortaklaşmaktadır (Jin, 10.08.2017, Rojava).

⁵ Kürtçesi: Denge Jıyan.

Silav, devrimci genç kadınların 2 ayda bir çıkardığı ideoloji, toplumsal, kültür, anı, politika konularına yer verdiği dergi olarak, yayın hayatına 2014'te başlamıştır (ANHA, 2016).

Tevna YPJ (YPJ Düzeni) : Mart 2015'te çıkmaya başlayan dergi, Yekitiya Parastina Jin (YPJ, Kadın Savunma Birliği) adına çıkmaktadır. Kürtçe, Arapça yayın yapan dergi, siyasi, kültürel konularını ele almakta, YPJ savaşçıların yaşamalarını yansıtmaktadır.

Basın yayın kurulu gibi işlev gören Basın Meclisi 3 ayda bir kez basın yayın temsilcileri ile bir araya gelmektedir. "Kadının Rojava'daki gündemi nasıl olmalı?" odağında tartışma yürütmekte, sonucu bütün basın kurumlarıyla paylaşmaktadır. Rojava'da tüm basın çalışanların çoğunluğunu da kadın gazeteciler oluşturmaktadır (**Jin**, 10.08.2017, Rojava).

Jin FM (Kadın FM): Rojava'nın Cizire Kantonu'na bağlı Amûde kentinde ilk bağımsız kadın radyosu olarak Ekim 2015'te yayın hayatına başlamıştır (Evrensel, 2015). Yayın politikasını kadının toplumdaki rolüne dikkat çekerek, kadınların sorunlarına inmek ve çözüm üretebilmek olarak belirleyen radyo, günde 4 saat yayımla 104. frekansı üzerinden www.jin.org adresinden Arapça yayın yapmaktadır.

Star FM: 105,0 frekanslı kadın radyosu ve şu anda test yayını yapmaktadır. Tirbesiye'de çekiyor, sonraki süreçte Suriye kuzeyinin tamamında çekebilecek duruma getirmeyi hedefliyorlar. Arapça ve Kürtçe yayın yapan radyonun yayınında; toplumsal, siyasi, askeri, ekonomi, eğitim, sağlık ve sanatsal programlar yer alacak. Kadın ve özgür yaşamın sesi olma iddiasını taşımaktadır.

Bahsedildiği gibi Türkiye'deki kadın medyaları ile ilişkileri bulunmaktadır. JİNHA 2014'te Rojava'da şube açmış ve hemen her kantonda muhabirleri olmuş. Şu anda kadın medya haberciliği yapan yayımlarla da ilişkileri olduğu bilgisini **Jin**'den aldım.

İran'daki Kürt kadınlarının medyası için görüştüğüm **Evindar**, öncelikle İran'da herkesin görüşleri doğrultusunda yayın yapma imkânı bulmadığından, özellikle kadınlar ve onların da özelinde Kürt kadınları için bunun zorluklarından bahsetmiştir.

Evindar, İran'da *Jinên Rojhilat*⁶ (Doğu'nun Kadınları) isminde Farsça olarak aylık çıkan ve içinde az sayıda Sorani, Kurmanci yazılara yer veren bir dergi olduğu bilgisini vermiştir. Bu derginin ilk olarak Yekitiya Jinên Rojhilatê Kurdistan tarafından (YJRK, Doğu Kürdistan

⁶ Farsça ismi: Zananê Şerk

Kadınlar Birliği) 2004'te *Bihara Jin*⁷ (Kadın Baharı) ismiyle çıkarıldığını, ardından 2006'da *Zilan* ismini aldığını ve 2014'e kadar bu isimle yayınıını sürdürdüğünü söylemiştir. YJRK'nin 2014'te Komeleyên Jinên Azad Rojhilatê Kurdistan (KJAR, Doğu Kürdistan Özgür Kadın Dernekleri/Toplulukları) ismiyle yeniden yapılanmaya gitmesiyle dergi şimdiki *Jinên Rojhilat* ismini almıştır. (Evindar, 12.08.2017, Irak Federal Kürdistanı).

Radikal feminist medya perspektifinde hem tüm çalışanları hem de haber öznesi kadın olan medyalar temelinde, *Gazete Şûjin*'in de konumlandığı Kürt kadın yayıncılığının diğer ülkelerde de pratik edildiği, yayın politikası ve yapısal özellikler açısından benzerlik olduğu görölmektedir.

⁷ Farsçası: Beharê Zen.

B. JİNEOLOJİ MERKEZLİ FEMİNİST ALTERNATİF MEDYA ÖRNEĞİ OLARAK: GAZETE ŞÛJİN

Bu bölüme kadar kuramsal, metodolojik ve tarihsel olarak ele alınan konu başlıklarıyla *Gazete Şûjin* pratiğini anlamaya dönük bir temel oluşturulmaya çalışıldı. *Gazete Şûjin*'in Kürt ve kadın kimliklerinin çıkış noktasıyla, Kürt kadın gazeteci kimliğinde etnik ve toplumsal cinsiyet eksenli karşıt kamusalılık pratiği olduğuna bu bölümde yer verilecektir. Kapitalist sistemin reddi ve sesi duyulamayanlara yer vererek alternatif medya özelliği taşıdığını, kadınlar tarafından kadınları konu ederek kadın odaklı habercilik örneği olduğu da bu bölümde gösterilecektir.

Kuramsal ve tarihsel arka planın katkısıyla medya etnografisi metoduyla incelediğim *Gazete Şûjin* kendisini “jineoloji merkezli kadın medyası” olarak tanımlamaktadır. Feminist metodoloji perspektifini esas aldığım çalışmanın saha kısmını oluşturan bu bölümü *Gazete Şûjin*'in kendini tanımladığı isimle ele alacağım. *Gazete Şûjin*'in pratiklerini detaylandırarak çalışmanın birinci bölümünde tartışılan kuramsal temelde nerde konumlandığı yapılan görüşmeler ve gözlemlerle ortaya konacaktır.

1. GAZETE ŞÛJİN'İN GENEL ÖZELLİKLERİ

Gazete Şûjin belirtildiği üzere hak temelinde kadın odaklı habercilik yapmaktadır. Türkiye özelinde bu özgün pratiğin Diyarbakır merkezli olarak Kürt kadınları tarafından gerçekleştiriliyor olmasının nedenini, kuruluş öyküsünü, isminin anlamını ve ne yaptığını merak ederek çalışmaya başlamıştım, gazetecilerle yaptığım görüşmeleri de bunun üzerinden yapılandırdım ve yaptım.

Saha çalışmasının değerlendirileceği bu ilk bölümde, gazetenin kuruluşuna, isminin ve logosunun anlamına, içeriklerinin genel özelliklerine bakılarak hangi haberlerin yoğunlukta olduğuna ve *Gazete Şûjin*'in söylemine yer verilecektir.

1.1. Kuruluşu

Gazete Şûjin, 19 Aralık 2016'da “medyanın diline çuvaldız niyetine” sloganıyla yayın hayatına başlamıştır. Tüm çalışanları kadın olan internet haber sitesi örgütlenme modeli olarak, 8 Mart 2012'de Dünya Kadınlar Günü'nde Türkiye'nin ilk ve tek kadın haber ajansı

JİNHA olarak kurulan ve OHAL kapsamında 29 Ekim 2016'da 675 sayılı KHK ile kapatılan gelenekten beslenmektedir.

Yapılan görüşmelerde Kürt kadınları tarafından yapılan kadın odaklı habercilikte referans alınan ilk pratiğin JİNHA'dan da evvel 2003'te başlayan Özgür Gündem'in Kadın Sayfası gazeteciliği olduğu ortaya çıktı. Diyarbakır'da görüşme yaptığım editör Ferze de Gündem'in kadın sayfası kurucularındandır. Bu pratiğin temelini oluşturan Özgür Gündem'in kadın sayfası hakkında Ferze şunları aktarmıştır:

Kadın hareketinin biraz 90'larda daha hareketli olduğu dönemlerde medyadaki dil çok rahatsız ediyordu, genel medyadaki de aslında Kürt medyasında oluşan dil de. Yani kadın haberlerine ağırlık verilmesi, kadına dair meselelerin sayfalar arasında bölüşülmesi ya da kadın hareketlerinin gelişim seyrini tam anlatılamama kaygısı bizi ayrı bir oluşuma götürmek istedi. Yani götürdü ve o iç tartışmalarla 2003 yılında Gündem'e kadın sayfası oluşturuldu. Ya sadece kadın haberlerinin geçeceği, biraz da şey vardı yaygın basında arka sayfa güzelleri hani kadın işleniş biçimi, 3.sayfa ve arka sayfaya sıkıştırılmış kadın hallerine tavrına tepki olarak, biraz buna karşı duruş olarak söyleyim Gündem gazetesinin arka sayfası kadın sayfası oldu (30.06.2017/ Diyarbakır).

Gündem gazetesinin kadın sayfası ile temelleri atılan Kürt kadın haberciliği, 3. sayfa haberlerine tepki olarak, o haberleri merkeze alıp ülke ve dünya geneline dair kadın yazısı yazmayı amaçlayarak yola çıkmıştır. Yalnızca kadın haberlerinin geçtiği kadınlar tarafından yapılan bu pratik, *Gazete Şûjin*'in temellerini oluşturuyordu. Bunun politik bir alt yapıdan bağımsız olmadığını söyleyen gazeteciler, kadın sayfası pratiğine gelen dönüşlerden ve oluşan ilgiden kadın sayfasının gerekliliğini çıkarıldıktan sonra fark ettiklerini şöyle ifade etmiştir:

O kadın sayfası çıktıktan bir süre sonra ne kadar ihtiyaç olduğunu da gördük biz aslında. Hani diğer kadın örgütleriyle de Türkiye'deki feminist hareketlerle de konuştuğumuzda kadın sayfası, kadın sayfasından gelince daha bir kendine ait gördüler ve "hani orda yayınlanacaksa tamam". Ve biraz sahiplenme de oldu aslında. O sahiplenme olunca bizim yaptığımız işin aslında ne kadar iyi bir şey olduğunu, hani iyi ki de ısrar ettiğimizi böyle bir şey de diye düşündük. Bunun tabii politik alt yapısı da var. Oluşan Kürt kadın hareketinin gelişim seyri biraz o kendi başına kendi rüştünü ispatlayan bir yerde durması, kendine dair politikalar üretmesi vs. (Ferze, 30.06.2017/ Diyarbakır).

Gündem'in kadın sayfası Türkiye'deki kadın hareketi tarafından kabul görmüş, sahiplenilmiştir. Gücünü Kürt kadın hareketinden alan, yaygın medyadan farklı olarak kadınların kendileri hakkında söz sahibi oldukları bu ilk ve mütevazı deneyim sonraki

dönemlerde Kürt kadın haberciliğini daha kurumsal temelde sürdürecektir. Ardılarını oluşturma potansiyelini de taşımaktaydı.

Ferze'de, Kürt kadın haberciliğine Gündem'in kadın sayfasıyla bir başlangıç yaptıklarını, bunun sonra daha kurumsal ve büyük bir yapıya dönüşme tartışmalarını beraberinde getirdiğini ve bu görüşün Özgür Gündem'de gazeteci olarak çalışan ve haber için gittiği İran'dan dönmekteyken öldürülen Ayfer Serçe (2006, Şilan Aras)'ye ait olduğunu belirtmiştir:

Ayfer "...ya biz niye bunu bir kadın ajansına çevirmiyoruz, kadın ajansına çevirsek çok daha iyi olur. Erkeklerin alanına sıkışmış olmaksızın kendi sözümüzü daha rahat söyleyebileceğimiz, daha rahat çalışabileceğimiz bir alan olabilir" diyordu (30.06.2017/ Diyarbakır).

Feminist medya çalışmalarında radikal perspektif, kadınların kurduğu, çalıştığı ve kadınları konu eden medyaların gerekliliğini savunmaktadır. Tamamı kadınlardan oluşan kadınların kendi dillerinde konuşarak yer aldığı bir mecra olarak *Gazete Şûjin*, radikal feminist medya çalışmaları içerisinde konumlanmaktadır.

Gazete Şûjin araştırmasında Diyarbakır ve İstanbul'da gazetecilerle yapılan görüşmelerde gazeteciler, Kürt kadın haberciliğinin fikir annesi olarak Ayfer'i gösterirken, Kürt medyası içinde yer alan Gurbetelli Ersöz (1997), Leyla Yıldızhan (2014, Deniz Fırat)'ın gazeteciliğinden ilham aldıklarını belirtmişlerdir (**Nujin**, 17.06.2017 / İstanbul; **Ferze**, 30.06.2017 / Diyarbakır).

Gazete Şûjin'de gazeteci kadınlar, haberin ve gazeteciliğin, tüm pratiklerinde öznedir. Tüm çalışanların kadın olması, erkek bakışını ve egemen ideolojinin sorgulanmasını, kadını olumlu haberlerin öznesi olarak ele almayı mümkün kılmaktadır. Kadın bakışını yansıttıkları haberlerde kadınca yazılmış anlatı oluşturulmaktadır. Bunlar, *Gazete Şûjin*'in kadın odaklı haberciliğinin bir örneği olduğunu göstermektedir.

1.2. Gazetenin İsmi, Logosu ve Anlamı

Gazete Şûjin'in ismi ve logosu dikkat çekmektedir. *Gazete Şûjin*'in logosu, ucunda artı bulunan Venüs ile kadını simgeleyen sembol mor, yeşil ve sarı renklerinden oluşmaktadır. 17.06.2017'de İstanbul'da görüşülen muhabir **Nujin**, logodaki renklere ilişkin; Mor'la feminizmi, Yeşil'le ekolojiyi esas alacak bir kurum olacakları iddiasını taşıdıklarını, Sarı'nın

özel bir anlamı olmadığını estetik açıdan web tasarımcılarıyla birlikte bu rengi belirlediklerini söylemiştir.

Şûjin yazısında “i” harfi çuvaldız olarak tasarlanmıştır. Bir **kadın icadı** olarak Kürtçe’de çuvaldız anlamına gelen Şûjin, kadın gazetecilerin kadın dilinin simgesi olarak eril dile karşı kullandıkları öz savunma aracı olarak görülmektedir.

Şekil 1: Gazete Şujin Logosu

Niçin Şûjin ismini ve bu sloganı seçtiklerini sorduğum gazeteciler bunu şöyle açıklamaktadır:

Şûjin’da medyadaki eril dil, medyanın kadın üzerindeki tahakkümü, medyadaki dilin kadın yaşamı üzerindeki o değiştiren rolü üstlenmesi açısından böyle bir yola çıkıldı. Aynı zamanda kadın haberciliği yapıyor (Ranya, 16.06.2017 / İstanbul).

Şûjin hem Kürtçe olması bakımıyla hem çuvaldız olması bakımıyla... Bir hem böyle bir feminist yanı vardı hem Kürtçe. Aslında baktığın zaman hani herkes ilk feminizmi hatırlıyor çuvaldız ve iğne deyince ama çuvaldız dediğin şey bir kadın icadıdır yani... Kadın icadıydı, önce kadınlar onu bir şey üretmek için bir şey yaratmak için kullandılar. Daha sonra öz savunma aracı olarak kullandılar... Yani önce kadınlar dediler ki Şujin’la birlikte, hedefleri olarak söylüyorum bunu: “Bu kadar eril bir alanda medyada sadece kadınların sözünün geçtiği bir yer var; burası Şûjin”. Kendini yarattı, kendini ürettiği alan bu. “Ama aynı zamanda sizin bu eril dilinizi eleştirecek sizin bu dilinizi ifşa edecek veya sizin toplumsal hayatta yani herhangi bir kadına dair tüm eril davranışlarınızı ortaya çıkaracak bir yerdir Şûjin”. Bu da aslında onun öz savunma pratiğinden geliyor (Nujin, 17.06.2017/ İstanbul).

Sloganlarını “medyanın diline çuvaldız niyetine” olarak belirleyen gazetenin bu ismi ve sembolü seçmelerinin birçok sebebi bulunmaktadır: Kürtçe olması, kadın icadı olması, feminizmi çağrıştırması ve Şûjin’in kadına olası her türlü engellemelere ve sözsözsel saldırılar özelinde fiziksel saldırılar temsilinde bir öz savunma aracı olarak kullanabilme potansiyelini taşımasıdır.

Gazete Şûjin’da bazı konuların haberleştirilmesi öne çıkmaktadır. Gazete içeriklerinin ve öne çıkan konularının ne olduğuna, söylemlerinin nasıl oluşturulduğuna bu bölümde bakılacaktır.

1.3. İçerikle İlgili Genel Gözlemler ve Tespitler

Gazete Şûjin'da içerikler genel olarak; kadın hakları haberleri, çocuk istismarı, çocuk haberleri, kadın cinayetleri, cinsel taciz ve tecavüz, Ortadoğu ve Kürdistan, toplumsal cinsiyet ve etnik kimlik temelinde Kürt kadınları, kendi ekonomisini oluşturan kadınları konu alan emek haberlerinden oluşmaktadır. Bu konuları odağa alan, portreler ve belirlenen bir tema üzerinden özel haber dosyaları hazırlanmaktadır.

Analizi yapılan sitede toplum yaşam konulu haberlerin büyük bir bölümünün kadın emeğinden oluştuğu, hukuk konulu haberlerin büyük bölümünü ise kadınlara yönelik taciz ve tecavüz konularında olduğu görülmüştür. Bu iki bölüme ağırlık verilmesine dair gözlemler ve analizler odağında emek ve kadın hakları bölümünde ayrıntılı değerlendirme yapılacaktır.

1.3.1. Emek ve Kadın Hakları Haberleri

Diyarbakır saha çalışması sırasında 03.07.2017 tarihinde yapılan haber toplantısının başlıklarının büyük çoğunluğunu cinsel istismar, taciz ve kadının ekonomideki yeri oluşturuyordu. Sonrasında gazetenin sitesinde yapılan analizde de bu başlıkların fazlalığı dikkat çekmiştir.

03.07.2017 tarihli haber toplantısının emek konulu başlıkları:

Kadın esnaf satıcılara polis müdahalesini kadın satıcılara söz vererek haberleştirmek, Tüm çalışanları kadın olan Keçbi Köyü'ndeki tuğla fabrikasına gitmek (03.07.2017/ Diyarbakır Haber Toplantısı).

Gazetenin sitesinde kendi ekonomisini emeğiyle oluşturan kadınlara, toplumsal ve ekonomik yaşama katılımın desteklenmesi açısından çok yer verildiği görülmüştür. **Mizgin** ile 03.07.2017 tarihinde Diyarbakır'da çıkılan haberde, yolda dağ otları satan kadını haberleştirmek için **Mizgin**'in kadın satıcıyla diyaloga geçmesi ve onun emeğini görünür kılma çabası da bunu desteklemektedir⁹.

Haber toplantısındaki başlık, kadın satıcılara polisin saldırısı sorunsallaştırılarak aktarılacaktı. Tüm çalışanları kadın olan Keçbi Köyü'ndeki tuğla fabrikasına gidip kadınları haberleştirmek konusu ise tartışmaya açıldı. Bu tartışmada, kadınların çalışıyor olmasının desteklenmesiyle habere salt olumlu ayrımcılık temelinde yaklaşılmasındaki sakıncalar belirtildi. Toplantıda,

⁸ Kurumdakiler köyün isminden tam emin değildi, bu sebeple de henüz adres tespiti yapılamamış ve habere gidilememiştir.

⁹ Kadın satıcı haberinin yapılmasını istemedi ve **Mizgin** görüntü almadan ordan ayrıldı.

'kadınlar orada kadın olmaktan kaynaklı ucuz iş gücü yaklaşımıyla emekleri sömürülerek de çalıştırılıyor olabilir' fikri dile getirildi. Habere bu ihtimalin varlığı dikkate alınarak yaklaşılması gerekliliğinde mutabakat sağlandı.

Kadın, *Gazete Şûjin*'in haberlerinde özne olarak kendi başına bağımsız ve kendine yetebilen bir birey olarak yer almaktadır. Tüm haberlerinde referans aldıkları bu hususu, gazeteci **Ferze**, emek haberleri özelinde bunu şöyle açıklamaktadır:

Toplumsal cinsiyet rolleri içerisine çalışan bir kadını verirken işte, "Aile ekonomisine katkı yaptı". Genelde böyle işlenir, işte erkek esas kişidir kadın yardımcı. Hayattaki yaşamdaki yeri, duruşu yardımcı oyuncu, hani öyleymiş gibi. Hani öyle bir rol atfedilir ya, bir kere oradan sıyrılman gerekir (Ferze, 30.06.2017 / Diyarbakır).

Ferze, Kadını erkekten bağımsız ele alan onu ikincilleştirmeden esas özne yapan bir haber perspektifinde olduklarını söylemektedir. *Gazete Şûjin* bu yaklaşımla, haberde kadının hem ekonomik temelli sınıfsal sömürüsüne, hem toplumsal cinsiyet temelli cins sömürüsüne karşı mücadelesine katkı yapmaktadır. Bu 3.dalga feminizmde ortaya atılan kesişimsellik (Crenshaw 1989'dan akt. Kayış, 2017), kavramında konumlanan bir pratiktir, kadınlık mücadelesinin yalnızca cinsiyet temelinde olmadığını belirten bu kavram farklı ezilmişlikleri içine alan bir mücadele önermektedir.

Emek haberlerinin yanında kadın hakları konusunda da fazla haberin yapıldığı fark edilmiştir.

03.07.2017 tarihli haber toplantısının cinsel istismar konulu başlıkları:

Ergani'de kamu çalışanlarının uğradığı istismara dair Mezopotamya Psikologlar İnisiyatifinden Kürdistan ve Türkiye genelindeki cinsel taciz artışına dair görüş ve röportaj almak, Bağlar' da gerçekleşen istismar olayının tüm boyutlarına bakmak (03.07.2017/ Diyarbakır Haber Toplantısı).

Cinsel istismara uğrayanlardan biri kamu görevlisi, diğeri bir çocuktur. Bu haberlerin tartışmasının yapıldığı toplantıda, cinsel istismar haberlerinin ele alınmasında failin ifşası ve ortaya çıkarılmasına dönük çabanın gerekliliği, tacize uğrayanlardan birinin adresinin belli olması, diğerrinin çocuk olması sebebiyle isim kodu dahi kullanılmaması kararı çıktı.

Ayrıca olayın ayrıntısının hikâyeleştirilmesine ve tacizin nasıl yapıldığına yer verilmesine karşı oldukları belirtildi. Bunun onlar için haber değeri taşımadığını, nasıl yapıldığı bilgisinin verilmesi emsal teşkil edeceğinden vaka sayısının artmasına yol açacağı potansiyelini taşıdığı

üzerinde duruldu. Buna yer vermedikleri hem haberlerinde görüldü, hem de İstanbul'da 29.07.2017'de gazetecilerin katılımıyla gerçekleştirilen "Kadının Medyaya Katılımı"¹⁰ çalıştayında belirtildi.

Hem İstanbul'da hem Diyarbakır'da önemli bir gündem konusu olsun olmasın her gün adliyede olan iki muhabirin bulunması ve kadın haberleri takibi yapması da kurumun bu konudaki, kadın hakları yaklaşımındaki hassasiyetini göstermektedir.

Ancak, kadın hakları bölümünde ele alınan cinsel taciz ve tecavüz olaylarının çok yoğunlukta olması bu kadar zor bir olayın haberi yapanda oluşturacağı tahribat göz önüne alınırsa bu haberlere bu yoğunlukta yer verilmesinin kaynakları daha ayrıntılı bir çalışmayı gerektirdiği görülecektir. Bu çalışmanın bir yüksek lisans tezi olması belli bir çerçeveyi beraberinde getirdiğinden bu konu burada derinlemesine ele alınmamıştır.

Gazete Şûjin haberlerini emek ve kadın hakları odağında ele alarak; kadının toprakla bağının güçlü olması gerektiğine vurgu yapmakta, kadın özgün örgütlülüğünün aciliyetini esas almakta, kadının özgürlüğü için kesintisiz mücadele edilmesi gerektiğine dikkat çekmekte, yarışmayı değil dayanışmayı esas almakta, tüketim toplumunun kalıplarıyla çalışmayı reddetmekte, 'erk' kavramının yaşamsal alandan çıkmasını hedeflemekte, erkeğin özne, kadının nesne konumunu değiştirmek ve eşitlemek için çaba göstermekte, kapitalist sistemin kadını parçalayan ve kendisi olmasını engelleyen politikalarına karşı, kadının kendi kimliğiyle yaşama hakkını esas almakta, gücün yüceltilmesi olgusunu sorgulamakta, tüketimi değil doğanın bütünlüğüne saygıyla emeği öne alıp üretmekte, üretimi paylaşarak çoğaltmaktadır (Tokdoğan, 2013).

1.4. Söylem

Gazete Şûjin kadın diliyle haber yaptığından **haber anlatısı ve söylemi**, yaygın medyadan ve diğer alternatif medyalardan farklılaşmaktadır. Bu kısımda 3 haber özelinde *Gazete Şûjin*'in söyleminin nasıl olduğuna bakılacaktır. Bunlar, İstanbul'da 16.06.2017'de *Gazete Şûjin* muhabiri **Ranya** ile çıkılan haber ve haberin diğer bir medyada çıkan hali, Diyarbakır'da 03.07.2017'de *Gazete Şûjin* muhabiri **Mizgin** ile çıkılan haber ve *Gazete Şûjin*'de 11.08.2017 tarihli bir haberle başka bir medyadaki görünümüdür.

Ranya ile çıkılan haber, metot bölümünde bahsedildiği üzere, Figen Yüksekdağ ve Selahattin Demirtaş özelinde HDP ve DBP yöneticilerinin tutukluluğuna ilişkin hukukçular tarafından

¹⁰ <https://www.gazetesujin.net/tr/2017/07/istanbulda-kadinin-medyaya-katilimi-calistayi/>

yapılan basın toplantısıdır. Haber için gidilen toplantıda, büyük oranda tutuklu bulunan tüm siyasetçilere yönelik bir açıklama yapıldı. Toplamda 2 erkek 1 kadın hukukçunun söz aldığı basın toplantısında Selahattin Demirtaş'ın avukatının etkili konuşması oldu.

Gazete Şûjin'in bu toplantı için yaptığı haberin başlığı ve spotu¹¹:

“Hukukçulardan Figen Yüksekdağ davasına katılım çağrısı”

Tutuklu HDP Eş Genel Başkanı Figen Yüksekdağ'ın duruşmasının 4 Temmuz tarihinde görüleceğini belirten avukat Gülseren Yoleri, “Ankara'daki duruşma bu hukuksuzluğun teşhir edilmesi için önemli bir dava. Diğer davalarda, hızla, bizim talep ettiğimiz deliller dahi toplanmaksızın, savunma bile yapamadan ceza verilmek isteniyor” diyerek, duruşmaya katılım çağrısında bulundu (Gazete Şûjin, 17.06.2017).

Etkin Haber Ajansı'nın toplantı duyurusu¹²:

Tutuklu bulunan HDP eski Eş Genel Başkanı Figen Yüksekdağ ve HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş ile milletvekillerinin avukatları Taksim Hill Otel'de sürece ilişkin basın toplantısı düzenleyecek (ETHA, 16.06.2017).

Bu haberle *Gazete Şûjin*'in haberde kadın odaklılığı kadın özneyi görerek, haberleştirilen kadın hakkında konuşan başka bir kadının sözünü referans alarak **olumlu ayrımcılık** temelinde haber yaptığı görülmektedir. Ayrıca haberde önemli görülen bilgilerin yer aldığı spot kısmına da, yapılan haksızlığa yer verilmiş, haksızlığın argümanları verilerek hak odaklı habercilik pratiklenmiştir.

Mizgin ile çıkılan haberde Sur'da sokağa çıkma yasaklarında meydana gelen tahribatın ve yıkımın sonuçları üzerinde duruldu. Daha önce yerleşim yeri olarak kullanılan yapının olaylarla tahrip edilmiş olması ve madde bağımlıları tarafından kullanılmasına açık hale gelmesi haberleştirildi.

Haberin spotu:¹³

“Devletin harabeye çevirdiği evleri esrarcılar kullanıyor.” (Gazete Şûjin / Instagram hesabı, 04.07.2017).

¹¹ <https://www.gazetesujin.net/tr/2017/06/hukukculardan-figen-yuksekdag>

¹² <http://www.etha.com.tr/Haber/2017/06/16/guncel/etha-gundem-16-haziran-2017/>

¹³ <https://www.instagram.com/p/BWHcOkcJXGz/?taken-by=sujingazete>

Hak odaklı olmayan haber, iyi niyetli bir biçimde herhangi bir hak ihlâlini konu edindiğinde dahi onu cisimleştirerek bir ‘olabilirlik, normallik, doğallaştırma’ mekanizmasını harekete geçirmekte, durumun insan hakları açısından sorunlu ve dolayısıyla yasadışı olduğuna dair bir vurgu yapmıyor olmaktadır (Tokdoğan, 2013). Hak odaklı habercilik örneği sayılacak bu haberle, **Mizgin** özelinde *Gazete Şûjin* geçmişle bugünün bağlantısında olayın failini, sorumluyu işaret ederek olayın yasadışı olduğuna vurgu yapmakta, durumun anormal olduğunu göstererek bugüne nasıl geldiğini bunun sonuçlarını göstererek hak temelli kadın anlatısı oluşturmaktadır.

Gazete Şûjin, insan merkezci olmayan canlı merkezçiliğini oluşturma hedefiyle başka yayınların yaptığı haberleri dönüştürüp kadın anlatısı olarak yeniden yayınlamaktadır. Bunu örneklendiren bir haber, caretta caretta üzerinden yapılmıştır. Caretta caretta ve onların yaşadığı alanlara tatile giden tatilciler *Gazete Şûjin*’da farklı, *Gazete Duvar*’da farklı şekillerde görülmüştür.

Gazete Şûjin’in caretta caretta haberinin başlığı ve spotu¹⁴:

“Yaşam alanlarına saldırılan caretta caretta’lardan öz savunma”

Tekne turuyla geldikleri Orak Adası’nda denize giren 18 kişi, adada yaşayan caretta caretta’ları ürküttü. Yoğunlaşan tekne turlarının ardından ürken caretta caretta, yaşam alanlarına yapılan saldırı sonucu kendilerini korumaya alarak iki kişiye öz savunmada bulundu. (Gazete Şûjin, 11.08.2017)

Gazete Duvar’ın caretta caretta haberinin başlığı ve spotu¹⁵:

“Bodrum’da denize girenlere caretta caretta saldırısı”

Bodrum’daki Orak Adası’ndan denize girenlere caretta caretta saldırı. 6 kişi yaralandı. Muğla’nın Bodrum ilçesine 12 mil uzaklıktaki Orak Adası’na günübirlik tura giden yerli ve yabancı turistler, denizde yüzerken caretta caretta’ların saldırısına uğradı. (Duvar, 10.08.2017).

Anlatı olarak haber, öne çıkarma ve çerçeveleme temelinde oluşturulmaktadır. Caretta caretta haberi, medyaların yayın politikası temelinde aynı olaya tamamen zıt kutuplarda çerçeveleme yaptığını farklı özneleri öne çıkararak haber anlatısı oluşturdıklarını göstermektedir.

¹⁴ <https://www.gazetesujin.net/tr/2017/08/yasam-alanlarina-saldirilan-caretta-carettalardan-oz-savunma/>

¹⁵ <http://www.gazeteduvar.com.tr/turkiye/2017/08/10/bodrumda-denize-girenlere-caretta-caretta-saldirisi/>

Gazete Şûjin bu haberde “öz savunma” söylemiyle caretta caretaya, saldırıya direnen mücadele veren bir misyon yükleyerek caretta caretayı politik özne olarak görüyor. Erkeğin kadın üzerindeki tahakkümüne karşı çıkan *Gazete Şûjin* burada insanın diğer canlılara ve doğaya tahakkümünü de sorunsallaştırıyor.

Gazete Duvar'ın Türkiye'deki alternatif medyalardan olduğu göz önüne alınırsa *Gazete Şûjin*'in yayın politikasının diğer alternatif medyalardan farklılaştığı da görülecektir.

2. KADIN VE DAYANIŞMA ODAĞINDA BİR PRATİK OLARAK GAZETE ŞÛJİN'İN BİÇİMSEL, ÖRGÜTSEL ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde *Gazete Şûjin*'in web sayfasının biçimsel özelliklerine içerik analizi ile örgütlenme yapısına saha notları ve araştırma sırasında yapılan görüşmelerde çıkan verilerle, kadın ve dayanışma odağında neyi, nasıl haber ürettiklerine bakılacaktır.

2.1. Feminist Alternatif Medya Olarak *Gazete Şûjin*'in Biçimsel Özellikleri ve Örgütlenme Modeli

Biçimsel özelliklerinin ele alındığı ilk bölümde *Gazete Şûjin*'in web sayfasının içerik analizi yapılacak, konuların içeriğinden ve sosyal medya kullanımlarından bahsedilecek ekonomik sürdürülebilirlik konusu açıklanacak. Örgütlenme modelinin inceleneceği ikinci bölümde *Gazete Şûjin*'in feminist alternatif medya örgütlenmesinde nereye denk geldiği, bu örgütlemenin özelliklerini taşıyıp taşımadığı tartışılacaktır.

2.1.1. *Gazete Şûjin*'in Biçimsel Özellikleri

3.1.7.1.Sitenin Genel Görünümü

İnternette *Gazete Şûjin* diye arama yapınca Türkçe site açılmaktadır, **bu sebeple** gazetenin genel görünüm değerlendirmesi Türkçe üzerinden yapılacaktır. *Gazete Şûjin* internet sayfasının en üst bandında günün tarihi, yayın yapılan 6 dilin isimleri (Kürtçe, Sorani, Kirmancki, İngilizce, Arapça, Türkçe) ve sosyal medya kanallarına (Facebook, Twitter, Google+, Instagram ve Youtube) yönlendiren medya kanalları araçları bulunmaktadır.

Sitenin Kürtçesi, Türkçede olduğu haliyle tamamen çevrilmiş ve her şeyin görülebildiği bir donanıma sahiptir. Sitenin diğer dillerdeki sayfalarında, kısmi çeviriler var, araç çubukları sayısı sınırlı halde bulunmaktadır.

2.1.1.1.1. Sitede Konu Başlıkları

Ana sayfa başlığında günün haberleri yer almakta, yeni haberle güncellenmektedir. Girilen her haber başlığının en alt bölümünde bir önceki sayfaya yönlendiren araç bulunmaktadır.

Güncel başlığında son girilen haberin en üstte olduğu, süre-saat durumuna göre sıralanmış günün haberleri yer almaktadır. Her haber başlığının altında *Devamını oku* aracıyla haberin tümüne ulaşma kolaylığı sağlanmaktadır.

Siyaset başlığında günün politika konulu haberleri ve açıklamalarına yer verilmektedir. Burada büyük ölçüde kadın siyasetçilerin açıklamaları ve kadınları ilgilendiren gerçek parlamentoda alınmış kararlar gerekse de toplumsal hareket haberleri bulunmaktadır.

Hukuk başlığında kadın cinayetlerinin, taciz olaylarının dava süreçleri ve gündemdeki önemli adli olayların, yasa değişikliği haberleri yer almaktadır. Bu bölümde fazla içeriğin yer aldığı, gazetenin çokça gündem oluşturduğu bölümlerden biri olduğu emek ve kadın hakları başlığında detaylandırılmıştır.

Ekoloji başlığında orman yangınları nükleer santrale tepkiler başlıkları özelinde gündemin ekoloji haberleri yer almaktadır. Konu uzmanlarından değerlendirmelerin bulunduğu bölümde kadın bakışıyla doğa ve canlı odaklı haberlere yer verilmekte, insanların doğaya karşı sorumlu olduğu temasıyla haber anlatısı oluşturulmaktadır.

Emek bölümü *Emek, Ekonomi* olmak üzere 2 başlıktan oluşmaktadır. Net bir ayrım olmamakla birlikte daha fazla haberin yer aldığı *Emek* başlığında daha çok kadınların günlük hayat anlatısı, muhalif hareketlerin ve kurumların açıklamaları yer alırken *Ekonomi* başlığında ülkenin genelini kapsayan resmi inisiyatiflerin verilerinin ve açıklamalarının yer aldığı haberler bulunmaktadır. Özel haberler her iki başlıkta da bulunmakta ve hem Türkiye hem dünyadan haberlerden oluşmaktadır, yoğun haberin bulunduğu tüketime karşı üretimin esas alındığı bir başlık olduğundan daha önce de bu bölümden bahsedilmiştir.

Kültür-Sanat başlığında, festival, sergi, kitap konulu haberler yer almakta, tehdit altında olan kültürel yapıların korunmasına dikkat çekilmekte ve onları tanıtmak amaçlı haberler bulunmaktadır.

Dünya başlığında kadınları ilgilendiren haberlere; kürtaj yasaları, cinsel istismar olayları, transfobik haberler vb. ve başarılı kadın hikâyelerine yer verilmektedir. *Gazete Şûjin*, ağırlıklı yaygın medyada yer verilmeyen veya yer verilse bile kodlanarak ülke politikasının Kürt'lere bakışına göre konumlanan bir yerden hak ihlaliyle işleyen Kürt kadını haberlerinde özne yapsa da toplumsal cinsiyet konusuna ve etnik kimliklere duyarlı bir dil kullanmakta bu özneleri de sıkça haber konusu yapmaktadır.

Yaşam bölümü *Sağlık, Spor* olarak iki farklı başlıktan oluşmaktadır. *Sağlık* başlığında, mevsim hastalıkları ve korunma yöntemlerine ilişkin, dünyadan ve Türkiye'den kadınları ilgilendiren yasalar, hastalıklar vb. konularda haberler yer almaktadır. *Spor* başlığında, dünyada yapılan etkinlikler ve başarılı kadın öyküleri bulunmaktadır.

Çocuk başlığında dünyada çocuk, çocuğun sağıktaki durumu, cinsel istismar haberleri, hükümetin çocuk konulu faaliyetleri, çocuğun sporda yeri gibi çok yönlü haberler bulunmaktadır. Bu başlıkta haber çokluğu dikkat çekici orandadır.

Portre başlığında, Dünya'dan ve Türkiye'den politikacı, sanatçı, bilim insanı, yazar, aktivist kadınlara yer verilmektedir. Bu başlıkta aylık ortalama 7-8 haber yer almaktadır. Başarılı kadınların öykülerine ağırlık verilmesi ve kadının olumlu haberlerin öznesi yapılması, hem kadın dayanışmasına katkı yapmakta hem de onların hayatlarını anlatarak ve tanıtarak kadın hafızasını oluşturmaktadır.

Dosya başlığında, birden fazla haberin yer aldığı haber dizileri bulunmaktadır.

Tüm Haberler başlığında son girilen haberlere göre güncellenmiş bir sıra ile haberlerin tamamını görmek mümkündür.

Başlıkların bulunduğu sırada yer alan *Arama motoru* simgesiyle anahtar kelime üzerinden haber taraması yapılabilmektedir. Yine bu sırada *Rastgele Yazı Gör* simgesiyle site haberlerine yönlendirme olmaktadır.

Sağ alt tarafta *Kadın Forum* başlığında; *Çuvaldız*, *Kadının Kaleminden*, *Jineoloji*, *Feminizm*, *Şiddet Çetelesi*, *Kadın Örgütleri Rehberi*, *Faydalı Linkler* bölümleri yer almaktadır.

Çuvaldız, kadınları hedef alan ve ikincilleştiren, onlara geleneksel roller yükleyen, cinsiyetçi haber kanallarının, cinsiyetçi açıklamalarda bulunan kişilerin ifşa edildiği ve buna karşı eleştirilerin yapıldığı bölümdür.

Kadınların Kaleminden bölümünde, gazete çalışanlarının ve kadın mücadelesi içinde yer alan farklı meslek gruplarından kadınların değerlendirme ve eleştiri türünde yazılarına yer verilmektedir.

Şiddet Çetelesi, dünyadan, ülkeden ve yerelden kadın örgütlerinin, STK'ların verilerine dayanan kadın cinayetleri ve şiddet olaylarının haberleştirildiği, eleştirilip gündemleştirildiği bölümdür.

Jineoloji ve *Feminizm*, başlıklar esasında yapılan çalışmaların haberleştirildiği içeriklerin paylaşıldığı, dayanışmanın ön planda olduğu bölümlerdir.

Kadın Örgütleri ve *Faydalı Linkler* bölümlerinde, kadın dayanışması olarak görebileceğimiz kadın kurumlarına yönlendiren adresler ve iletişim bilgileri yer almaktadır.

Haberlerdeki kadın imgeleri, çeşitlilik göstermektedir. Dünya'dan, Türkiye'den ve Kürdistan'dan kadınların yer aldığı haberlerde; 'modern' giyimli başı açık, beyaz yazmalı, sporcu, LGBTİ bireyler, geleneksel kıyafetler giyen vb. kadınlar haberin öznesi olmaktadır.

Şekil 2: Gazete Şujin web Sayfası (Erişim Tarihi: 10.08.2017)

Sitede yer alan başlıklar ve bölümler kadın ve dayanışma odağında oluşturulmuştur. Çok fazla içerik üretiminin, haberin yapıldığı bu mecra, internet sitesinden ziyade haber ajansı niteliğinde faaliyet göstermektedir.

2.1.1.1.2. Sosyal Medya Hesapları

5 farklı kanalda hesabı bulunan *Gazete Şujin*, Twitter başta olmak üzere Facebook, Instagram ve Youtube kanallarını etkili kullanmaktadır. İçeriklerin paylaşıldığı diller çoğunlukla Türkçe ve Kürtçe olsa da sitede yer alan diğer dillerde de paylaşım bulunmaktadır. Belirtildiği gibi çok sayıda haberin üretildiği bir mecradır.

Facebook: @GazeteSujin

Facebook'ta her haber yalnızca bir kez paylaşılmaktadır. Ağırlıkta Türkçe olmak üzere bir de Kürtçe paylaşımlar bulunmaktadır. Buradaki gönderiler Twitter ve Instagramla aynıdır, farklılaşan şey Facebook formuna adaptasyonu ve uzun video ağırlıklı içeriklerin paylaşımıdır. Haber, facebookta karakter sınırlaması olmadığından tam metin halinde paylaşılmakta, günlük ortalama 10-15 haber dolaşıma konulmaktadır.

Şekil 3: Gazete Şujin Facebook Sayfası (Erişim Tarihi: 10.08.2017)

Twitter: @GazeteSujin

En çok tweetin atıldığı dil Türkçe'dir. Çoğunlukla aynı haber diğer dillere çevrilmektedir. Tweetlerin çevirisi en çok Kurmanci olmak üzere ardından Arapça, Kirmancki ve Sorani'dir. Özellikle İran, Suriye, Irak Kürtlerinden haberler Kurmanci, Sorani, Arapça dillerinde yapılmaktadır. Bir tweet ortalama 2 kez retweet edilmekte, sıklıkla tweet atılmaktadır. Aktif kullanılan bir hesaptır, ancak aynı haber sıklıkla tekrar paylaşılmaktadır.

En çok politika konulu Türkçe haberler dolaşıma girmekte ve beğeni almaktadır. Tweetlere yorum az sıklıkta olmaktadır. Alternatif medya mecraları ile kıyaslandığında (Diken, Dokuz8Haber, Medyascope, Özgürüz) takipçi sayısı görece fazladır.

140 karakter sınırlamasına alternatif kullanılan kart haber formundan faydalanılmakta, süresi kısa videoları paylaşılmaktadır.

Şekil 4: Gazete Şûjin Twitter Sayfası (Erişim Tarihi: 10.08.2017)

İnstagram: @sujingazete

Bir haftalık paylaşımları incelenen *Gazete Şûjin* Instagram hesabından 1 günde ortalama 6 gönderi yapılmaktadır. Facebook ve Twitterda paylaşımı yapılan haberlerin görseli kullanılarak, haberin spot denem özet kısmı veya başlığı ile birlikte #Şûjin'de hastag'ı ile paylaşım yapılmaktadır.

Bu kanalda tüm haberlere yer verilmiyor. Yoğunlukla gönderinin yapıldığı konular; portre, politika, emek'tir. Portreler bahsedildiği gibi dünyadan ve yerelden farklı kadınları konu etmektedir. Ayrıca portrelerde dikkat çeken nokta, kadın fotoğrafları yakından çekilerek portre boyutuyla verilmekte, yaygın haberlerden farklı olarak kadın bedeni teşhiri yapılmamaktadır.

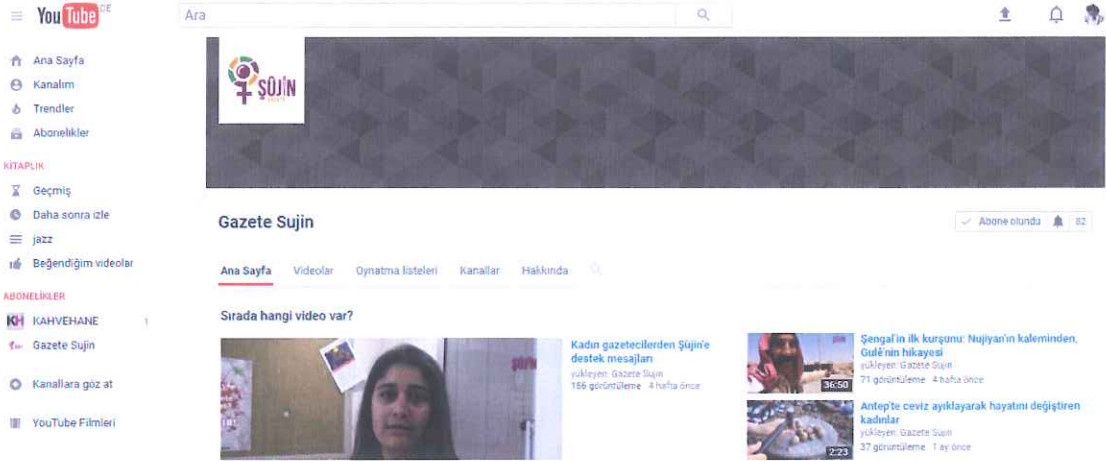
Şekil 5: Gazete Şûjin Instagram Sayfası (Erişim Tarihi: 10.08.2017)

Youtube:

Kadınların **günlük hayat anlatısının** yoğunluğunda, emek ve cinsiyetçi baskılara karşı direniş ve dayanışma temalarının yer aldığı çoğunluğu uzun olan videolar yer almaktadır.

Şekil 6: Gazete Şujin YouTube Sayfası (Erişim Tarihi: 10.08.2017)

Google +:

8 takipçisi var ve henüz hiç gönderisi bulunmamaktadır.

Şekil 7: Gazete Şujin Google+ Sayfası (Erişim Tarihi: 10.08.2017)

3.1.7.2. Aboneler Para Kaynağı ve Giderler

Haber sitesi olarak kurulan *Gazete Şujin*, çok içerik üreten, ajans formunda işleyen bir yapıdır. *Gazete Şujin*'in aboneleri bulunmakta, bunlar kadınlar ve kadın kurumlarından oluşmaktadır. Gazeteciler, yapılan görüşmelerde birçok ülkeden kadın kurumlarının aboneleri olduğunu belirtmiştir:

Abonelerden gelen bir gelir sağlama durumu var. Görüntü, haber, dakikalık görüntüler para karşılığında veriliyor bu şekillerde oluyor. Net bir rakam veremiyorum. Bu da zaten aynı şekilde bir ne derler, bir sürdürülebilirlik sağlıyor. Çünkü belli bir miktarda haber gönderiyorsun, belli bir miktarda para alıyorsun demektir bu (Nujin, 17.06.2017 / İstanbul).

Gazete Şûjin, Operation 1325 ortaklığında “Kadının Medyaya Katılımı” projesi ile ilk kez bir kurumdan fon almıştır. Kapitalizme karşı mesafelerinin net olduğunu söyleyen gazeteciler bu çizgideki kurum ve kuruluşlardan reklam almadıklarını ve almayacaklarını belirtmişlerdir. Kendileri gibi hak odaklı çalışmalar yapan yayın ve inisiyatiflerden alternatif reklam modeliyle reklam almaya sıcak baktıklarını ama henüz hiç almadıklarını da söylediler. Bu, *Gazete Şûjin*’in koşulların gerektirdiği ölçüde yayın ilkelerinden ve özgünlükten taviz vermeksizin gelişmelere adaptasyonu tarifleyen **rizom alternatif medya** özelliğini taşıdığını göstermektedir (Bailey vd., 2015).

Fon almanın süreklileşmesini sakıncalı buluyorlar. Zira fon veren kurumun kendi politikasını dayatması ihtimali olduğunu belirtiyorlar. Bu sebeple bu alanı sürekli gelir kaynağı olarak göremeyeceklerini, bağımsız olmanın kaynaklarını kendilerinin üretmesinin önemini, öz kaynaklarının kendilerinin olması gerekliliğini ve profesyonelleşmeden amatör kalmayı amaçladıklarını **Ferze** şöyle açıklamıştır:

...Dayatıyor ve senin şeydir kendi kaynağın. Bir de öyle bir şey var yani kaynaklarını kendin oluşturmadığın zaman dolayısıyla bağımlı oluyorsun. Hazır para, hazır paraya alıştığında da kötü oluyor. Yani profesyonelleşiyorsun. E profesyonelleşmek de kötü bir şey, mesela amatör kalmayı tercih ediyoruz. Yani habercilik de profesyonellik, dilde profesyonelleşmeyi esas alıyoruz. Bizi dikkate alsınlar, örnek alsınlar kadın haberciliği konusunda referans yapılan mecra olsun, bu noktada profesyoneliz. Ama çalışma tarzında çok fazla profesyonelleşme... “Haberi al ver, ben kadın haberciliği yapıyorum” diye. Çünkü çok sakat bir nokta o profesyonelleşme (Ferze, 30.06.2017 / Diyarbakır).

Belirttikleri üzere *Gazete Şûjin*, profesyonelleşmeye mesafeli durmakta, gönüllülük üzerine temellenmektedir. Bu bakımdan da alternatif medya örgütlenmesi özelliği taşımaktadır. İhtiyaç temelinde gelirin paylaşımı söz konusudur. Bununla *Gazete Şûjin*, eşitlik temelinde bir çalışma hayatını öneren sosyalist feminist yaklaşım özelliğini taşımaktadır. Sürekli çalışan gazetecilerin sözleşmeleri bulunduğunu, gelirden eşitliğin prensip olduğunu **Nujin** şöyle aktarmıştır:

Sözleşmeli. Buradaki muhabir arkadaşlar sözleşmeli arkadaşlar hepsinin sözleşmesi var zaten. Maaş alan insanlar bunlar. Aylık belli bir miktar para alıyorlar. Editörler de aynı şekilde aylık belli bir miktar para alıyorlar. Burada şey var, belki bunu belirtmek gerekiyor. Tüm editörler aynı ücreti alıyor, tüm muhabirler de aynı ücreti alıyor. Muhabir ve editör ücretleri aynı değil. Burası şey değil işte, 'Ya gel bir deneyelim' diyen bir yer değil. Belli bir süre o denemeyi, stajyerlik durumunu gözetiyor. Diyelim ki ben çok zor durumdayım ekonomik olarak ve burada çok çalışıyorum. Ajans bunu gözetiyor. Ajans bunu nasıl gözetiyor? Bana bir şekilde destek oluyor. Ya da ben çok zor durumdayım ödemem gereken bir şey var bunu gözetiyor mesela. Bu bir dayanışmanın bir parçası gibi düşünülebilir aslında (Nujin, 17.06.2017/ İstanbul).

Çalışanın durumuna, ihtiyacına göre yapılan ödemeler bu yapıdaki dayanışmanın göstergesidir. Dayanışma çalışmalarının her alanında vardır. Bununla zor çalışma koşullarını tolere ettiklerini **Berçem** şöyle anlatmıştır:

Çalışma koşulu gözetmeksizin direk mesleğe olan bağlılığımızla, toplumun sesi olma iddiasıyla toplumun gözü olma iddiasıyla ve hiçbir koşul bizim için kolay değil hiçbir koşul da zor değil (Berçem, 21.06.2017 / İstanbul).

3.1.7.3.Erişime Kapatılmalar ve Baskılar

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) *Gazete Şûjin*'a 14 Haziran günü erişim engeli¹⁶ getirmiştir. 17.06.2017'de İstanbul'da görüştüğüm **Nujin**, engelin olduğu gün web sitesinin açılması ve yeni bir adres belirlenmesi için teknik ekibin çalıştığını, muhabirlerin haber yapmaya devam ettiğini ve editörlerin de içerikleri sosyal medya hesaplarından yayınladığını belirtmiştir. Bir gün sonra *Gazete Şûjin* sitesini <http://gazetesujin.net/> bağlantısıyla kullanıma açmıştır.

Gazete Şûjin yaptığı haberler için sıklıkla saldırı ve tehdit alıyor. Bu saldırılara karşı meslektaşlarından¹⁷ gelen dayanışma mesajlarını haberleştiriyor, meslek kuruluşlarıyla¹⁸ basın açıklaması yaparak haber mücadelesini kadın mücadelesi ile birlikte yürütüyor.

Kadın odaklı haberciliği zor koşullarla sürdürme, bu pratiğin devamlılığını sağlamak için aktif bir çaba gösteren *Gazete Şûjin*, kapatılma ve erişim engellerine ve maddi yokluklara rağmen kendini alışılmışın dışında bir pratikle var etmeyi sürdürüyor.

¹⁶ <https://m.bianet.org/bianet/medya/187460-gazete-sujin-in-internet-sitesine-erisim-engellendi>

¹⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=tM8IM23yuvo>

¹⁸ <https://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/188298-kadin-gazetecilerden-gazete-sujin-e-destek>

2.1.2. Gazete Şûjin'in Örgütlenme Modeli

Bu bölümde, *Gazete Şûjin*'in feminist alternatif medyayı diğer alternatif medyalardan örgütlenme modeliyle ayıran katılım, etkileşim, otoritenin sorgulanması ve olumlu ayrımcılık özelliklerinin tamamını taşıdığı ortaya konmaya çalışılacaktır. Ardından yatay örgütlenme modeli gösteren kurumun haber dilinin ve yapısının daha iyi hale gelmesini hedefleyen profesyonelleşmeyi tarifleyen kurumsallaşma temelinde kurulan haber hiyerarşisine yer verilecektir.

3.1.7.4. Feminist Alternatif Medya Örgütlenmesi Modeli

2.1.2.1.1. Katılım

Gazete Şûjin, kadın olan, kadın kurumlarından olanların dâhil olduğu bir haber üretme sürecine sahiptir. Kadın kurumları kız kardeş olarak görülüyor ve onlar hem haberde özne oluyor hem de içerik üretim alanında yer alıyor. Bu konuya dair gazetecilerin söyledikleri şöyledir:

...Şimdi biz Türkiye'deki bütün kadın kurumları ile kontak halindeyiz onların tabiriyle kız kardeşiz... Ve bizde kendimiz İstanbul'dan whatsapp grubu açtık. Whatsapp grubuna kendi listemizden ve kendi katılmak isteyenler için sosyal medyada bunun duyurusunu yaptık, ekledik, numaraları ekledik. Kendi bölgelerinde yaşadıkları haber değeri olabildiğine inandıkları şeylerin fotoğrafını ve 5N1K'sını atıyorlar, haberleştiriyoruz. İsim kullanmak isterlerse kullanıyoruz, yoksa kullanmıyoruz (Ranya, 16.06.2017, İstanbul).

...Ortak bir ağımız var, ortak bir whatsapp ağı var. Hani hem kadın örgütlerinden insanların hem farklı alanlardan insanların olduğu (Nujin,17.06.2017, İstanbul).

...Çünkü gerçekten bütün kadınlar bunun bilincinde ve röportaj versin vermesin bir yerde bir şey, bir kadın sorunu oldu mu direk numaradan mesaj atıp haber verebiliyorlar. Böyle doğalında gelişen bir durum var (Avjin, 04.07.2017/Diyarbakır).

Bu, kadınların *Gazete Şûjin*'i kendi sorunlarını anlatan bir mecra, kendilerini de *Gazete Şûjin*'in bir parçası olarak gördüğünü gösteriyor.

Gazete Şûjin yalnızca Kürt kadınları ya da Türk toplumundan kadınları konu eden bir yer değil, tüm kadınların sorunlarının yer aldığı bir mecra olmayı hedefliyor ve bunu pratik etmeyi amaçlıyor. **Mihriban** bunu şöyle özetliyor:

Merkezi Diyarbakır'da ama sadece buradaki kadınları ele alan bir Şûjin değil. Bütün dünya kadınlarının sesi olma hedefinde olan bir Şûjin. Ya mesela diyelim ki Hindistan'da bir kadın eğer orda eziliyorsa sömürülüyorsa Şûjin oraya da uzanmalı, ya da işte Soma'da, ya da işte Edirne'de Diyarbakır'da Mardin'de, Van'da. Yani şey yok, hani şu Kürt'tür şu Türk'tür, şu Laz'dır, şu Çerkez'dir şu işte Hindistan'lıdır şu işte Amerika'lıdır. Ya bizim için kadınlar hangi ülkede olursa olsun hangi sistem içinde olursa olsun biz kadınlara bütünlüklü bakıyoruz yani (04.07.2017/ Diyarbakır).

Barbara Marshall, feminist medyanın ilk ve içsel işlevinin kadınlar arasındaki bilgi akışını ve iletişimi sağlamak olduğunu söylemektedir. Kadın dayanışmasıyla birlikte, kadınlık kimliğinin tartışıldığı, başta demokrasi ve yurttaşlık olmak üzere farklılık ve çoğulculuk temeline dayalı olarak, güncel sorunların kadın bakış açısı içinde yeniden ele alınıp değerlendirildiği açık bir forum oluşturmak olduğunu belirtir (akt. Timisi, 1996).

Gazete Şûjin'in tüm paydaş ve üyelerinin temsil edilmesine olanak sağlaması ile hem feminist medya örgütlenmesinin katılım özelliğini taşıdığını, hem de Barbara Marshall'ın bahsettiği üzere feminist medyaların ilk işlevi olan kadın arasında bilgi akışı sağlamaya, tüm kadınlara yer vererek demokratik kültürü oluşturmaya katkı sunduğunu söylemek mümkündür.

2.1.2.1.2. Etkileşim

Etkileşim, feminist medyalarda okuyucu-haberci sınırının ve hiyerarşisinin ortadan kalktığı modelini tarifler. Diyarbakır'da görüştüğüm **Ferze**, yerelle doğrudan bir ilişkileri olduğunu, gönüllü muhabirliğin temel kaynakları olduğunu, onların bir kameraya ihtiyaçları olmadan, gördükleri haberleri kendilerine aktarmalarını hedeflediklerini ve bunun yani okuyucularının kendi öz kaynakları olduğunu belirtmiştir.

Okuyucularının dönüşlerine ve yorumlarına açıklar ve bunun sürekliliğini istiyorlar. Toplumu esas alan onların beyanı üzerinden haber yapan bir kurum olduklarını **Berçem** şöyle belirtiyor:

...Okuyucularımız bize ne kadar eleştiri ve öneri sunarsa bizim için o kadar önemli oluyor. Çünkü dediğim gibi biz toplumu esas alan bir basın olduğumuz için toplumun düşüncesi toplumun ne istediği ne beklediği bizim için önemli (Berçem, 21.06.2017 / İstanbul).

Akademisyenlerden, okuyuculardan gelen haber düzenleme talebi olduğunu söyleyen gazeteciler, bunları dikkate aldıklarını belirttiler:

Diyelim ki toplumun farklı kesimleri işte yazarlar, akademisyenler bazı akademisyenler arayıp işte "şu haberde şu hatayı yaptınız, düzeltin" falan diyebiliyorlar. Ya da bazen diyelim ki bir tane öğretmen arıyor. İşte mesela bunlar dil bilgisine daha çok dikkate ediyorlar ya diyorlar ki: "Siz burada yanlış yapmışsınız onu düzeltin" mesela hemen düzeltiyoruz. Mesela şey yapmıyoruz, mesela reddetmiyoruz onu zaten. Yani oradan da anlıyoruz zaten okuyucu kitlemizi, yani her kesimden kadınlar okuyor takip ediyorlar çünkü biz her kesime hitap ettiğimizi düşünüyoruz (Mihriban, 04.07.2017 / Diyarbakır).

Okuyucularının hedef kitlelerinin düzeltmelerini ve dönüşlerini esas alıp, bunlara açık olduğunu söyleyen *Gazete Şûjin*, feminist alternatif medya örgütlenmesi temelinde tek yönlü iletişim yerine okuyucuları dikkate alarak karşılıklı iletişimi ve etkileşimi sağlamaktadır.

2.1.2.1.3. Otoritenin Sorgulanması

Otoritenin sorgulanması, kurum içi otoritenin ortadan kalkmasını hedefler. Kolektif haber üretme pratiğini önerir, bürokratik ve hiyerarşik olmayan bir örgütlenme biçimini esas alır. *Gazete Şûjin*'in bu modelin özelliklerini taşıdığını birbirlerini eleştirip, birbirlerine öneriler getirdiklerini gösteren görüşmeler şunlardır:

... Bir muhabirin haberini okuduğumuz zaman geri dönüşüm yapıyoruz. "Bu haber güzeldi" diyoruz. Ya da işte röportaj yaptığı kişi bir yere vurgu yapıyorsa ve o vurgunun İstanbul'a değerlendirilmesi gerekiyorsa oradan devam ettirebiliyoruz (Ranya, 16.06.2017 / İstanbul).

... Diyarbakır'da olunca İstanbul'un gündemini daha net görebiliyoruz, İstanbul'da olunca Diyarbakır'ın gündemini daha net görebiliyoruz. Çünkü içinde olduğun, mesela sen bir evin içinde sürekli kalırsan her şey sana normal gelmeye başlar. Ama dışarda olan birisi için o evin içinde mutlaka değişmesi gereken bir şeyler vardır. Daha farklı bir renk vardır, daha farklı bir şey vardır ve onun yansıtılması gerekiyordur (Berçem, 21.06.2017 / İstanbul).

... Bir kadın size yardım ediyor, öbürü hatanı düzeltiyor, öbürü başka bir şey yapıyor falan. Ve sen başka birine yardım ediyorsun. Ast üst yok, sen çok biliyorsun sen az biliyorsun gibi bir şey yok. Ben yeni gitmiştim ama oradaki arkadaşlara bir şeyler öneriyordum onlarda değerlendiriyordu bunu vs. Genel olarak yatay örgütlenme modeli var Şûjin'da (Nujin, 17.06.2017 / İstanbul).

Yapılan görüşmeler ve katılımcı gözlemci olarak yürütülen çalışma boyunca *Gazete Şûjin*'in hem bölgeler arası iletişimle iççikleri kolektif temelde ürettiği, hem de büro içinde otorite kurmaksızın yardımlaşma ve dayanışma temelinde ilişkiler kurulduğu otoritenin sorgulandığı bir model olduğu görülmüştür.

2.1.2.1.4. Olumlu Ayrımcılık

Her alanda toplumsal örüntüler yüzünden geri kalan kadınları teşvik edecek politikaların uygulamaya konulması olumlu ayrımcılık olarak isimlendirilir. Buradaki amaç, başlangıç aşamasında eşit bir konumda olmayan kadın ve erkek temsili arasındaki açığı kapatmaya yöneliktir (Timisi, 1996). Kadınların ürettiği onların söz sahibi olduğu mecradır.

Gazete Şûjin'da yapılan araştırmada tüm çalışanların; teknikten şoföre, aşçıdan muhabire, editörden haber müdürüne herkesin kadın olduğu görülmüştür. Haber, kadının kendisi tarafından kendi gözü ve diliyle oluşturulmaktadır. Yaptıkları işin feminist üretim olduğunu **Ranya** açıklamıştır:

Biz sadece kadın haberleri mi yapıyoruz yoksa kadın gözünden mi haber yapıyoruz. Bu birbirinden farklı şeyler. Biz kadın gözünden haber yapıyoruz... Yaygın medyanın 3.sayfa haberi bizim manşetimizdir (Ranya, 16.06.2017 / İstanbul)

Bununla haberin yalnızca kadın üretimi olmadığı görülmekte, kadının haklarını esas alan feminist üretim yaptıkları ispatlanmaktadır.

Kadın kodlanmış temsillerden arındırılıyor. Kadınlar her alanda varlar- kodlanmış (anne, mağdur, kurban) temsil ve rollere karşı kadın her alanda özne yapılıyor. *Gazete Şûjin* hem kadınları üretime dâhil ederek hem onları konu ederek olumlu ayrımcılık ilkesini pratik etmektedir. *Gazete Şûjin*'in kadın mücadelesinde medyaların üretici ve haber öznesi olarak kadını öneren radikal feminist medya modeli özelliği taşıdığı da görülmektedir.

3.1.7.5.Profesyonelleşme Değil Kurumsallaşma Hedefi

Gazete Şûjin'da otoritenin sorgusunun olduğu daha önce belirtilmişti. Ancak haberin niteliğinin iyileştirilmesine yönelik iş bölümünün olduğu görülmüştür. Bazı gazeteciler bu anlamda bir otoriteye haber müdürü ismini vermiş, bazıları bu kişinin olmadığını söylemiştir. Bu işi yürüten bir kişinin olduğu görüşmelerle ve gözlemci olarak merkezde bulunan sürede saptanmıştır.

03.07.2017 Diyarbakır'daki haber toplantısında **Ferze**'nin haberlerin dili konusunda tartışmalarda öne çıkması, başka şehirlerdeki gazetecilerle sık haberleşmesi ve onları ziyaret etmesi ayrıca gazetecilerin kendi özel durumlarına ilişkin sık haberleştiği kişi olması onun bu alanda bir referans olduğunu göstermektedir. Haber niteliğinin iyileştirilmesine yönelik hiyerarşinin varlığını gazeteciler şöyle ifade etmişlerdir:

...Bizim editör bir arkadaşımız var, şöyle bir lafı var. Derki: "Herkes haberi 10 derecesinde iyi olarak yapıyorsa ve bunun en iyisi 10 dereceyse biz bunun 11. derecesini yaratmak zorundayız." Çünkü sen hem kadınsın, hem kadın gazetecisin, hem de Ortadoğu coğrafyasında bu işi yapıyorsun. Haliyle haber senin aracın ama amacını destekleyen bir şey (Nujin, 17.06.2017 / İstanbul).

Yani hani o arada birbirimizin arasında bir hiyerarşi üstünlük kurmuyoruz. En azından... Bir haber hiyerarşisi oluşuyor. Haber müdürüdür, muhabirdir... Onun içerisinde, haber hiyerarşisinde mesela karar verme mekanizmaları olmak zorunda işin yürütülmesi için. O da çok keskin değil zaten. "Haberi verdin mi aldın mı" gibi. Deneyim aktarımı üzerinden haber hiyerarşisi oluşturmaya çalışıyoruz (Ferze, 30.06.2017 / Diyarbakır).

...Editör aynı zamanda o bölgenin haber şefidir. Ama bir de haber müdürümüz vardır o da bir kişidir. O da hem editörün elinden çıkan bazı haberleri redakte eder, bütün bölgelerden sorumludur. Muhabirlerin en çok zorlandığı noktalar, editoryanın en çok zorlandığı noktalar eksikler nelerdir onlarla ilgilenir (Berçem, 21.06.2017 / İstanbul).

...Haber müdürümüz ve haber şefimiz de var (Avjin, 04.07.2017 / Diyarbakır).

Gazete Şûjin'in profesyonelleşmeye mesafeli olduğu hiyerarşiyi ve kapitalist modeli redderek alternatif medya özelliği taşıdığı daha önce gösterilmişti. *Gazete Şûjin*, kadın odaklı haberciliğin kurumsallaşmasını amaç edinen ve bunu ortaya çıkarmak için iş bölümü belirleyen, bunun üzerinden haber hiyerarşisini pratik eden bir oluşumdur.

2.2. Jineoloji Merkezli Pratik Olarak Kadın ve Dayanışma Odaklı *Gazete Şûjin*

Haberciliği

Çalışma kapsamında görüşmeler ve gözlemlerle *Gazete Şûjin*'in kadını ve dayanışmayı odağa alan bir pratik olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçtan hareketle bu bölüm kadın ve dayanışma odaklı habercilik olarak ikiye ayrılarak ele alınacak, alt başlıklarla detaylandırılacaktır.

2.2.1. Kadın Odaklı Habercilik

Kadın odaklı habercilik, yaygın medyada kadınların temsil edilme ve kadınlığın inşa edilme biçimlerine karşı geliştirilmiş olan bir hak haberciliği türüdür (Tokdoğan, 2013). Haberleri kadın bakışıyla ele almakta, kadın haklarını öncelik yaparak ve bunun mücadelesini vermektedir.

Gazete Şûjin haberciliği bu genel özellikleri taşıyan bir pratiktir. Kürt kadınları tarafından Diyarbakır merkezli olarak yürütülen bu pratiğin kendine özgün tarafları, kadın odaklı haberciliği nasıl yaptıkları bu bölümde tartışılacaktır.

2.2.1.1. Yayın Politikası

Araştırma kapsamında hem görüşmeler öncesi yapılandırılmış sorularla, hem görüşme sırasında, hem de gözlemler sonucunda gazetenin yayın politikasının nasıl belirlendiği, ne olduğu ortaya kondu.

Bir internet gazetesi olarak yayın kurulu bulunmayan *Gazete Şûjin*'in yayın politikası editörler tarafından yapılan süreli (günlük, aylık, haftalık, yıllık) toplantılarla belirlenmektedir. Kadının günlük hayatının anlatısı temelinde, kadını haberde her alanın merkezine alan yayın politikasına sahiptir. Editör **Mihriban**, yayın politikalarının ne olduğu sorusuna şu cevabı vermiştir:

Her şeyin merkezine zaten kadını alıyoruz. İşte kadının siyasetteki yeri nedir, kadının kültür sanattaki yeri nedir, kadının spor alanındaki yeri nedir? Toplum yaşamındaki kadının yeri nedir, kadın nasıl yaşıyor? İşte diyelim ki iktidardan kaynaklı kadın hangi sorunları yaşıyor? Yani yaşamın her alanında kadın nedir, nasıldır, nasıl olmalıdır, nasıl olması gerekiyor? Buna, bu çerçeveyi görerek onun üzerinden kendi haberlerimizi ya da dosyalarımızı yapmaya başlıyoruz (Mihriban, 04.07.2017 / Diyarbakır).

Gazete Şûjin'in yayın politikasını gündem doğrudan etkilemektedir. Kadın odaklı habercilik pratiği olarak, gündemi daha farklı nasıl ele alabileceklerine, soruna nasıl katkı sunabileceklerine dair tartışmalar yaptıklarını **Mihriban** şöyle aktarmıştır:

...Mesela diyelim ki bir hafta boyunca istismar yaşanmıştır, biz diyoruz ki "Evet bu istismarlar yaşandı biz bunları düzenli olarak giriyoruz. Ama daha farklı ne yapabiliriz." mesela bir araya gelip haber tartışıyoruz, haber başlıklarını çıkartıyoruz bunları muhabirlere öneriyoruz.

...Mesela ben kadın ajansına geçmeden önce diyordum " aman ne yapacağız ki belki birkaç tane haber çıkar." Ama bakıyorsunuz ki bu genel ajansların yaptığı haberlerden çok daha yoğun. Yani yetiştiremiyorsunuz o kadar çok haber var ki kadın alanında. Ya artık yetiştiremiyorsunuz.

Kadın odaklı haberciliğin gereği üzerinde duran gazeteciler, bu alanın ihmal edildiğini belirtiyor. Burçin Belge, kadınların yalnızca belli konularda işlenilmesine eleştiri getirerek,

kadın odaklı haberciliği kadınların her konuda özne olması olarak tanımlar (Belge, 2007). Bu durumun pratik edildiğini gazetecilerin serzenişlerinden anlamak mümkündür. Onlar da kadın konulu haberlerin belli konularda sınırlandırılmış olmasına da eleştiri getiriyor. Kadın, hâkim kodlardan ve belli konuların öznesi olması durumundan arındırılarak haber yapılırsa, kadınlar hakkında yapılması gereken çok haberin olduğu anlatılıyor.

2.2.1.2. Günlük Hayatın ve Hakikatin Anlatısı Olarak Haber

Gazete Şûjin için haber, hakikati dile getirmek, gazeteci olmak da günlük hayatın ve hakikatin kadın, ezilen, dışlanan, canlı, yaşam odağında anlatıcılığını yapmaktır. Gazeteciler bunu şöyle ifade etmiştir:

...Ya biz anlatıcıyız biraz, gazeteci olarak tanımlamıyoruz kendimizi. Kendi hikâyemizi bir bütünelen anlatmak derdimiz kaygımız var... Ama bizim için haber demek, Şûjin'da hakikatin günlük anlatısıdır. Yani gerçeğin günlük anlatısıdır. Acımın günlük anlatısı, görünmeyeni görmek, verilmeyeni vermek, günlük anlatısını sağlamaktır bizim işimiz (Ferze, 30.06.2017 / Diyarbakır).

...Gerçeği birebir yansıtan işte direk dili olan, direk gözü olan ve toplumun kararını, toplumun haklarını esas alan toplumun beyanını esas alan bir kurumuz bir gazeteyiz... Ve zaten bizi diğer basından ayıran, anaakımdan ayıran nokta da bu. Çünkü anaakım basın zaten tek bir kişinin sesi tek bir kişinin kulağı gözü ve sadece tek bir insanı esas alırlar. Onun dışındaki herkes onun için yok hükmünde (Berçem, 21.06.2017 / İstanbul).

Haber onlara göre halkın sesini duyurabilmektir. Haber, güçlü olanın beyanı üzerinden değil; ezilen, mağdur edilen, hakları ihlal edilenlerin mücadelesini öne çıkaran bir perspektifle ele alınıyor, onların tarafından bakılarak haber kurgulanıyor.

... Halk derken kimden bahsediyorum. Ezilen, ötekileştirilen bir şekilde iktidarın kendi sınırları dışında tutmak istedikleri, ama onların boyun eğmedikleri bir halktan bahsediyorum. Daha bir şekilde mağdur edilmiş hak ihlaline uğramış insanlar için yazıyoruz biz yazdıklarımızı, haber bizim için böyle bir şey (Nujin, 17.06.2017/ İstanbul).

Gazete Şûjin'da haberle kurulan ilişki herhangi bir işte kurulan veya onlara göre başka haber mecralarında kurulan iş-meta ilişkisinden farklıdır. Haber, 'insanın hayatına dokunabilmek', insanların sorunlarına çözüm olabilmek veya çözüme katkıda bulunmak üzerine temellenmiştir. Gazeteciler, haberle kurdukları bağı şöyle ifade etmiştir:

...Çünkü daha önce çalıştığım yerde bir yere dokunamıyordum, o büyük bir sancıydı. Acayip bir sancıydı yani anlatamam. Gazetecilik yapıyorum diyorsunuz ama insanların hayatlarına dokunamıyorsunuz. Buranın bence benim açımdan bana verdiği en güzel şey, ben insanların hayatlarına dokunabildiğimi hissettim (Nujin, 17.06.2017 / İstanbul).

...Kendim için söylüyorum. Ben karşımdaki kadının sorununa bir tık daha katkı yapmayacaksam o haberi yapmam. Onun anlattıklarını yaşamayacaksam, içselleştirmeyeceksem onu anlamayacaksam o haber benim için bir haber değil (Ranya, 16.06.2017 / İstanbul).

Haber, gazeteciler tarafından bir mücadele alanı olarak görülmektedir. **Mizgin**'in aktardıkları bu anlamda önemlidir:

...Yani haber mesela bir yolculuğa çıkarsın o yolculukta bir amacın vardır. Hem kendin için, hem halkın için o yolculukta o engelleri aşman için ne gerekiyordur? Haber yapman gerekiyordur. Öyle geçersin, öyle anlatırsın insanları. Mesela biz Sur'u haberlerle duyuramıydık, şimdi kamuoyunda bir duyarlılık oluşmazdı yıkıma dair. Yani haberlerle insanların seslerine ses olduğumuz için. O yüzden artık böyle bir şey var, o yüzden artık herkes ses çıkartıyor (Mizgin, 03.07.2017 / İstanbul).

Bu, toplumsal hareketler ile alternatif medya ilişkisi açısından önemli bir örnektir. Haberle verilen mücadeleye, toplumsal harekete onu duyurarak katkı yapılmaktadır. Alternatif medya ve toplumsal hareketler birbirini besleyen ikili ilişkiye sahiptir ve bunun *Gazete Şûjin*'de deneyimlendiği görülmektedir.

Haberle kadın mücadelesi, gazetecilerin ifadesi ile cins mücadelesi verilmekte, sesi duyulamayanlara söz vererek onların hakikatlerinin duyulmasına katkı sağlanmaktadır. **Avjin**, haberi insanların uğradıkları haksızlıklara karşı sesini duyurabilmesi olarak tanımlamıştır:

...Ya bütün sorunlar, şiddet görüyorsun içinde kalıyor yani başka bir şey oluyor. Bazen siyasi boyutunu konuşuyorsun içinde kalıyor ve hiçbir şekilde kimse senin sesini duymıyor yani. Bir noktada sadece kendinle sınırlı kalıyorsun ve aslında kendi içine kendi kabuğuna çekiliyorsun. Yani haber noktası nedir dediğimizde aslında belki o kişinin sesinin toplumsallaşması ve başkasına sesini duyurabilmesidir aslında. Ve ortaklaşabilmesidir, dayanışabilmesidir yani (Avjin, 04.07.2017 / Diyarbakır).

2.2.1.3. Gazetecileri Dönüştüren Güç: Kadın Odaklı Habercilik

Kadınların kadın odaklı haberciliği niçin yaptıklarına, kadın odaklı gazetecilikle kurdukları ilişkiye dair fikir verecek bu bölümde kadın odaklı haberciliğin gazetecilerin kendilerinde gerçekleştirdiği dönüşüme bakılacaktır.

Araştırmada çoğunluğu genç kadınlardan oluşan *Gazete Şûjin* gazetecilerinden birçoğunun gazeteciliği ilk kez kadın odaklılıkla deneyimlediği görülmüştür. Bu, genç olanlarda kadınlık bilinci oluşturmuş, daha evvel başka medyalarda çalışanlarda ise, onların ifadesiyle yaşama dair bütüncül algı değişikliği yaratmıştır.

Kadın gazetecilerin, kadın odaklı habercilik deneyimleri şöyledir:

...Tam olarak bir kadınlık deneyimi aslında. Yani kadınlık deneyiminin içinde oluyorsun. Genelin içerisinde de kendini bulabiliyorsun kişisel hikâyenin içerisinde de kendini bulabiliyorsun. Yani yazdığın her haber aslında biraz senin. Ya vermek, etmek, duyurmak, tanıtmak. Belki ondan öncesiylen fark buydu biraz. Ondan öncesinde haber yaptım, verdim, gördüm biraz pozitif destek gibi yani öyle algılıyorsun. Ama Şûjin deneyiminin içine girdiğin zaman şey oluyorsun direk, yani yazdığın her biraz sensin. Her haberde kendini buluyorsun (Ferze, 30.06.2017 / Diyarbakır).

...Bunları gördüğün zaman şey oluyorsun hani daha hassas oluyorsun insana karşı doğaya karşı kadına karşı bir hassasiyetiniz geliyor. Dediğim gibi yani hem duygusal zekânız ön plana çıkıyor hem analitik zekânız daha çok ön plana çıkıyor (Mihriban, 04.07.2017/ Diyarbakır).

Daha önce başka mecralarda çalışan gazeteciler, *Gazete Şûjin*'da yapılan kadın odaklı gazeteciliğin farklı olduğunu, haberin daha işelleştirildiğini ve kendilerinde dönüşüme sebep olduğunu belirtiyorlar. Genç olan, haberciliği ilk kez kadın odaklı habercilikle deneyimleyen gazeteciler de bu habercilik deneyimiyle kadın bilinci yaşamışlardır. Gazetecilerin bu konuda aktardıkları şöyledir:

Eskiden bu kadar kadın bilincine sahip değildim. Bazı farkındalıklar var ama onu yaşamsallaştırmada biraz eksiktim ve yaşamsallaştıramadım açıkçası. Ama Şûjin'dan sonra aslında kadın oluşumun daha fazla farkına vardım. Yani bir kadın olduğumu hissetmeye başladım... Ve ben kendime "ben kadınlık" dedikten sonra gerçekten kadın olarak yaşamaya başladım. Kadın olarak bakmaya başladım, kadın olarak görmeye başladım, kadın olarak hissetmeye başladım. Ve bu çok güzel bir şey yani, bir kadın olarak her şeye yaklaşmak çok çok daha farklı çünkü daha fazla görüyorsun, daha fazla önemsiyorsun (Berçem, 21.06.2017 / İstanbul).

...Kadın bilinci anlamında çok dönüştürdü. Hani kadının gücünü gerçekten görmüş oldum, kendi gücümü de gördüm. Ne yapabildiği kadınların, ne yapabildiğinin farkına vardım... Mesela kadına laf attıklarında ben susardım ama şimdi susmuyorum. Ben konuşunca diğer kadınlar da konuşuyor. Hani bir kadın konuşunca diğerleri de onun devamını getiriyor (Mizgin, 03.04.2017/Diyarbakır).

Kadın odaklı habercilik deneyimiyle, haberin her aşamasında kadının olması her işi kadının yapması kadının gücünü açığa çıkartmış oluyor. Bu deneyimin içinde yer alan gazeteciler de kendini güçlü hissediyor ve kendine güven duyuyor. Bununla da kadın mücadelesinde özne haline gelmiş oluyor.

Avjin, kadınların söz sahibi olmasından güç aldığını şöyle belirtiyor:

Kadınların konuşması bana güç verdi o güçle aslında kendi kadın bilincimi daha yüksek bir mertebeye getirdim ve bu şekilde adım adım mesela bu erkekleşmiş halimden, aslında Şûjin ile birlikte bir kadın bilincine ulaştırdım ve bu şekilde ilerledi yani (Avjin, 04.07.2017/Diyarbakır).

2.2.1.4. Jineoloji Merkezli Kürt Kadın Anlatısı

Bu bölüm Kürt kadın anlatısının çerçevesinin nasıl belirlendiğini, yaygın olandan farklı sorunları olan kadınları haberde özne yaparken başvurdukları kılavuzun jineoloji olduğunu ispatlamaya çalışacaktır. Bu, kadın odaklı haberciliğin nasıl yapıldığı sorusuna da kısmi olarak cevap verecektir.

Jineoloji, kadın bilimidir. Mezopotamya uygarlığı dönemindeki anaerki yapıyı referans göstererek, o uygarlığın yıkılışıyla kadınların yönetimden ve ekonomik hayattan alıkonulmasını bugünkü sorunların (Kürt-Kürdistan, kadın-cinsiyet kimlikleri) kaynağı olarak görmekte ve bugün bu bilimin Ortadoğu ve Kürt coğrafyasında çıkmasının nedenini ilk sorunun ortaya çıktığı yerden çözüm getirmeyi önermektedir. Feminizmi Batı merkezci bulan bu bilim, tüm toplumlar için geçerli olabilecek bir kaynak olduğunu iddia etmektedir (Jineoloji, 2015).

Gazete Şûjin jineolojinin bu tarihsellik, köken ilişkisini kendine uyarlıyor. Kadın odaklı habercilik deneyiminin bu kadar kapsamlı haliyle ilk olarak Kürtler tarafından deneyimlenmesine, Kürt kadın hareketinin etkisine de değinerek bu noktadan bakmaktadır. **Nujin**'in bu konuda aktardıkları bu ilişkiyi göstermesi açısından önemlidir:

Şimdi böyle bir deneyim neden daha önce batı daha beyaz, daha Avrupalı bir yerde çıkmadı, imkânları mı yoktu? Belki bize göre kat kat imkânları vardı ama kadın odaklı habercilik deneyimi dediğimiz şey, Ortadoğu'da Türkiye'de savaşın çok çok yoğun olduğu bir ortamda çıktı. Evet, o dönem bir süreç vardı 2012-2013. Ama daha sonraki zamanda tüm Kürt medyasının üzerinden devlet geçti yani. Ama ona rağmen o deneyim bir şekilde kendini ayakta tuttu. Şimdi baktığımız zaman doğduğu toprak Kürt kadınlarının kendini var etme çabasının da olduğu toprak. Rojava toprağı aslında, onun bir fikir olarak doğduğu topraklar. O yüzden de evet yani, hangi kadınları haber yapıyoruz, bütün kadınları yapıyoruz ama bütün kadınlara dair bir doğuşun nereden çıktığını hatırlatarak haber yapıyoruz (Nujin, 17.06.2017, İstanbul).

Jineoloji, Ferze'nin de aktardığı üzere *Gazete Şûjin* için Doğu, Kürt toplumundaki kadınların sorunlarına cevap verebilecek başvurdukları ilişkilendikleri bir kaynaktır:

Bir göç olgusunu ele alırken feminizmin bu konuda çok kaynakları yok mesela göçün kadınlaşması üzerine, zorunlu göçün kadınlaşması üzerine dünyada maalesef çok fazla kaynak yok. Hep genel içerisinde. Ama mesela jineolojide demografya, ayrı bir bölüm olarak ele alınmış. Mesela biz demografyadan beslenmek zorundayız ve biz dolayısıyla buradan besleniyoruz yani. Bu sebeple ilişkimiz birebir, birçok noktada bizim dilimizi yöntemimizi belirlemede başvuruyoruz (Ferze, 30.06.2017 / Diyarbakır).

Bu aynı zamanda tüm kadınların sorunlarının aynı olmadığı başka toplumlarda başkalaşan sorunların görüldüğü ve bu sebeple de farklılıkların esas alındığı, 3.dalga feminizmi akla getirmektedir.

Feminizmin kendileri için kaynak olduğunu ancak Batı merkezci kaldığından tam olarak kendilerini bulamadıkları söyleyerek jineolojinin bu eksikliği gideren kendilerini, kültürlerini yansıtan bir bilim olduğunu Ferze şöyle belirtmiştir:

Doğu'daki hareketlerin Batı feminizmine temel eleştirisi odur, daha oryantalist. Herkes feminizmi miras olarak kabul ediyor o başka bir şeyde. Ya mesela Clara Zetkin benim anneannemdir ondan çıkamazsın da, şey diyorlar gelip durduğumuz noktada çok oryantalist kalıyorlar. Bizim yerel yaşantımızı çok gözetmeyen yerel kaygılarımızı çok kapsamayan, kendini de şey yapan, ister istemez kendi yaşam önermesini dayatan... Ama bizim başka bir kültürümüz var. Yani topluma daha fazla yedirilmesi gerekiyor. O noktada jineoloji şeydir aslında daha kapsayıcıdır ve ön açıcudur. Bu tartışmaların önünü açabilir (Ferze, 30.06.2017, Diyarbakır).

Gazete Şûjin, **Mihriban**'ın aktardığı üzere jineolojiden beslendiğini, jineolojiyle aralarında etkileşim olduğunu belirtiyor, haber anlatılarını bu bilimin perspektifiyle olayların tarih ve kökeni ön plana çıkararak oluşturuyor:

Jineoloji... Bizim açımızdan çok önemli bir kaynak. Çünkü yeni şeyleri öğreniyoruz orada, çok yeni şeyler görüyoruz orada. Yani okuduğunuz zaman siz de "aa şunlar mı, bunlar mı var?" diyorsunuz. O yüzden hani birbirinden bağımsız şeyler değil. Gerektiği zaman o bizden besleniyor, gerektiği zaman biz onlardan besleniyoruz... Hani böyle birbirini besleyen etkileşim söz konusu (Mihriban, 04.07.2017 / Diyarbakır).

Kürt kadınları ağırlığında kadın odaklı habercilik yapan *Gazete Şûjin*, jineolojiyi kendi toplumunun kılavuzu olarak görüyor, jineoloji ekseninde eril dili yıkıp kadın anlatısını oluşturuyor.

2.2.1.5. Eril Dili Yapı Söküme Uğratma: Kadın Yazısı Yazma

Bu bölümde, "medyanın diline çuvaldız niyetine" sloganının denk geldiği eril dille mücadelenin nasıl verildiği ortaya konmaya çalışılacaktır. *Gazete Şûjin*'in eril dile çuvaldız batırarak eril anlatıyı dönüştürme pratiğinin Fransız feministlerin edebiyatta kullandıkları "kadın yazısı yazma" tekniğine denk geldiğini ispatlamaya çalışacak bu bölüm, aynı zamanda kadın odaklı metnin nasıl oluşturulduğuna da cevap olacaktır.

Patriarkaya karşı kadın dili oluşturma, mit ve tarih eleştirmeni Mary Daly tarafından ortaya atılmış bir fikirdir (Daly, 1978'den akt. Öğüt, 2017).

Bir başka kadın dili, yazısı önerisi de Fransız feministlerinden gelmiştir. İkinci dalgayı üçüncü dalgayla buluşturacak bir eşikte duran ve Hélène Cixous, Luce Irigaray ile Julia Kristeva'nın mimarları olduğu Fransız feminizmi, dişil sesin bastırıldığı fikrinden yola çıkan; edebiyat eleştirisine taşıdığı bir teknik olan "écriture féminine" (kadın yazısı) eril dili yıkmayı hedefleyen bir başkaldırı dilidir.

Kristeva, Cixous ve Irigaray, yapı sökümü dayanarak dil üzerine odaklanmakta, bir kadın yazısı yaratmaya çalışmaktadır. Amaçları erkek/ dişil karşıtlıklarının dil tarafından nasıl üretildiğini ve de kadının her zaman nasıl olumsuz ya da tamamlayıcı terim hâline geldiğini sorgulamaktır (Öğüt, 2017).

“Kadın yazısı yazma” tekniği, *Gazete Şûjin*’da, kadın gazeteciler tarafından “eril dile çuvaldız batırmak” sloganından hareketle eril anlatıdan farklı içerik üretimi ve yaygın medyanın hak ihlali içeren haber kodlarının reddiyle pratik edilmektedir.

Gazete Şûjin haberde “kadın yazısı yazma”ya kadını soyadından kurtararak başlamaktadır. *Gazete Şûjin*, kadınları haber yaparken bir kez soy ismi ile verip tanıttıktan sonra artık öznenen her bahsettiğinde ismiyle hitap etmektedir. Bilindiği gibi bu haber dilinde tam tersine, ilk isim ve soy isim verildikten sonra öznenen daha sonra hep soy ismi belirtilerek bahsedilmektedir. Gazetecilerin soyadı kullanmamaya dair söyledikleri şöyledir:

En temel özelliğimiz soy ad kullanmamak, sonrasında kadını önceleyen kadını esas alan bir dille yazmak (Berçem, 21.06.2017 / İstanbul).

...Ona öznellik atfetmen gerekir. Ona öznellik atfedebilmen için de bir kere onu soyadından soydan kurtarman gerekiyor. İsimle hitap etmen gerekir, Hatice ise Hatice, Fatma ise Fatma, Zübeyde ise Zübeyde. O, onu özneleştirir ancak. Onu soydan soptan soyadından, toplumsal cinsiyet rollerinden sıyrıldığın zaman o öznedir. Ancak öyle özneleştirirsin (Ferze, 30.06.2017/Diyarbakır).

Kadını ikincilleştiren, nesneleştiren yaygın dilden farklı olarak kadını kendi başına özne yapmak için, özneleştirmenin yolu olarak soyadı kullanımını reddedilmektedir. **Ranya**, başlangıçta bu pratiği ilginç bulduğunu belirterek soyadı kullanmamalarının gerekçesini de açıklamıştır:

Bu, biraz bana tuhaf geldi ilk başlarda biz niçin soyadını kullanmıyoruz diye. Sonra işte soyadını erkeğın soyunu devam ettirebilmesi kullanılan bir argüman erkekten kadına gelen... Babadan oğula şeklinde ilerleyen. Bu yüzden soyadının kullanılmaması bence birçok şeyi kırdı. Bir dönemi kapatıyorsun ve başka bir döneme başlıyorsun ve o dönem içerisinde cins bilincine yavaş yavaş adım attığını görüyorsun (Ranya, 16.06.2017 / İstanbul).

Şimdiye kadar var olan eril dil hâkimiyetindeki haber dili dönemine, alternatif kadın haber diliyle kadın yazısı yazma pratiği yeni bir dönem olarak görülmektedir.

Cinsel istismar ve tecavüz olayları haberlerinde yaygın olandan farklı olarak haberciliğin formülü 5NİK (ne, niçin/neden, ne zaman, nasıl, nerede, kim), 3NİK (ne, ne zaman, nerede, kim)’ e dönüştürülmekte “nasıl?” ve “niçin/neden?” soruları kaldırılarak yeniden haber yazma pratiği ortaya konmaktadır. Bu, kadınlar tarafından kadın bakışıyla yaygın kodların reddiyle eril dil sorgulanarak mutabakata varılan “kadın yazısı yazma” eylemidir.

Gazete Şûjin, cinsel istismar ve tecavüz olaylarında “niçin/neden?” sorusunu reddetmektedir. Çünkü onlara göre bir cinsel tacizin ya da tecavüz olayının sebebi olamaz ve buna yer verilerek bir suç meşru hale getirilemez. *Gazete Şûjin*’a göre “Cinsel istismar suçtur, bunun gerekçesi olamaz, tartışması da yapılamaz”dır. Bu konuda **Mihriban** şunları aktarmıştır:

Mesela neden kısmı var ya, mesela kadınlar katledildi diyor ki: “Neden?”. Diyor ki: “Şort giydi, mini etek giydi.” Mesela biz o nedeni çıkarıyoruz oradan diyoruz ki “Katliamın bir nedeni olamaz. Bu erkek sisteminin bir sonucudur.” (Mihriban,04.07.2017/ Diyarbakır).

Gazete Şûjin’ın aynı yöntemi “nasıl?” da uyguladıklarından emek ve kadın hakları bölümünde yer verilmişti. Bahsedildiği üzere, cinsel istismar ve tecavüz olaylarında “nasıl?” sorusunun cevabı suçun yapılma yöntemi bilgisini içerdiğinden medyaya taşınmasıyla da çok kişiye ulaşan gerçeklik, beraberinde olayın başkalarına yol yöntem göstermesinden dolayı başkalarınca yapılması potansiyelini ortaya çıkarmaktadır. Kadının medyaya katılım çalıştayında bu konu üzerinde durulmuştur:

Nasıl okuyucuya hedef kitleye yol yöntem gösteriyor. Biz bunu reddediyoruz (29.07.2017, Kadının Medyaya Katılımı Çalıştayı, İstanbul).

Bu, hak ihlaline zemin hazırlayan bir husus olarak görülmekte ve yaygın medyanın daha fazla okunmak için öyküleştiren abartarak verdiği temel iki kod *Gazete Şûjin* tarafından sonuçları düşünülerek kullanılmamaktadır.

Benzer bir pratik cinsel istismara uğrayanların ismi kodlanarak, çocuklarda kodlara bile yer vermeyerek, mağdur olanın fotoğrafı gizlenip, faili teşhir ederek yaygın ve eril pratik ve haber dili yapı söküme uğratılmaktadır. Bununla mağdurun yanında konumlandıklarını ancak bu dilin oluşturulmasının benzer örneği olmadığından çok zorlandıklarını **Ferze** şöyle aktarmaktadır:

“Tecavüze uğradı ama eşi sahip çıktı, kocası sahip çıktı” gibi rollerden sıyrın, sade ona odaklanan onun hikâyesini bir yerden tutman gerekir. Bunu verirken de aynı zamanda koruyup kollaman da gerekir. Hani toplumda teşhir edilmemesini, hedef haline getirilmemesini senden sonra da hayatını sürdürebilmesini sağlamalısın. Genel habercilik de, eril habercilik de, yaygın habercilik de şöyle bir şey var: Haberi verir geçer. O kadının, o insanın hayatının öncesi sonrası çok da önemli değildir. Onun için önemli olan an’dır, nesnedir... O hayatın öncesi sonrasını hesaba katarak o insanın hayatını sürdürülebilirliğini sağlayacak dili de tutturman gerekir. Hani o yüzden diyorum şey çok zor, işleme kısmı alma kısmından çok daha zor (Ferze, 30.06.2017/ Diyarbakır).

Bahsedildiği üzere kadınlar haber yapılırken, onlara dair oluşturulan dil çok önemli görülmektedir. Kadının uğradığı haksızlık dile getirilmekte ama onun hakları gözetilerek, yaşanan olaydan sonraki hayatı göz önüne alınarak kadın haber yapılmaktadır. Yaygın haber dilinin ve haber anlayışının aksine haber öznesi haberi yapmayı mümkün kılan bir özne, bu bakışın sonucu olarak da kadın, haber nesnesi olarak görülmemektedir. Kadın, haber öznesi olarak korunmakta, dayanışma görülmektedir.

Kadınlar eril dilden farklı olarak mağduriyet üzerinden değil, her alanda özne olabilen her işi yapabilen özneler olarak görülmekte haber kurgusu da buna göre yapılmaktadır. **Mihriban** bunu şöyle anlatmıştır:

...En baştan kadını mağduriyet üzerinden ele almıyoruz. Mesela eril dil kadını daha çok mağdur eden, yani kadın mağdurdur. Mağduriyet üzerinden ele alır. Bazı işler sıklıkla "erkek işi" olarak belirtiliyor... Ya aslında kadın isterse onları da yapabileceğini, her alanda gerekirse siyaset de yapabilir, futbol da oynayabilir, uçak da kullanabilir. Hani otobüs de tur da sürebilir yani. Hani kadına biçilen bir misyon var ya sanki kadın bunları yapamaz. Biz kendi haberciliğimizde bu algı yani var olan algıların hepsini yıktık aslında (Mihriban, 04.07.2017/ Diyarbakır).

Sonuç olarak, *Gazete Şûjin*'in, kadına öznellik atfeden, kadını haklarıyla ele alan bunun aksini yapan eril dile "çuvaldız" batıran, yaygın kodları reddedip yapı sökümlü "kadın yazısı" yazan bir pratik olduğu görülmektedir.

2.2.1.6. Kürt Medyası İle Bağ: Tarihsel Ama Özgün

Kürt medyasının başlangıç noktası Osmanlı Devleti'nin yıkılış yıllarına dayanmaktadır. O zaman devlet baskısıyla diasporada faaliyet sürdüren Kürt medyası bu geleneğini 1990'lara kadar aynı sebeple devam ettirmiştir. Kürt medyası, Kürtlerin hakikati odağında haber yaptığından sürekli baskı ve kapatmalara maruz kalmıştır. Bunların izini bugün görmek de mümkündür.

Kürt medyası içinde konumlanan *Gazete Şûjin*, bu gelenekten beslendiğini aktarmıştır:

...Kürt basını açısından da söylüyorum hani belki onlar olmasaydı bugün işte Şûjin olmayabilirdi. Birbirinin devamı şeylerdir aslında, birbirini etkileyen şeylerdir diye düşünüyorum. Yani hiç olmasaydı da belki yine kurardınız ama belki altını dolduramayacaktınız. Hani birbirini güçlendire güçlendire, yani böylesi bir yapı olabildi (Mihriban, 04.07.2017 / Diyarbakır).

Kürt medyası, *Gazete Şûjin* için temel oluşturmuştur, onun üzerinden bugünkü formunu ve farklılığını kurabilmiştir. Kadın medyası olarak da 1990'lardan beridir var olan Kürt kadın yayıncılığı içinde konumlanan *Gazete Şûjin*, tarihsel arka plan kısmında detaylı yer verilen *Roza, Jujin* vb. dergileriyle ilişkilerinin olduğunu belirtmiştir.

Kendilerinin daha özgün bir yapı olduğunu Diyarbakır'da görüşülen Ferze şöyle açıklamıştır:

...Onlarla şöyle. Özgür Kadın'ın Sesi vardı, Jujin vardı Roza vardı, dergiler vardı. Ama şimdi dergide sadece sana ait bir alan ve sen sadece sana ait bir söz söylüyorsun orda. Ama şey Şûjin çalışması öyle değil, genele dair söz söylemek istiyorsun. Yani kadın haberciliğini, kadın bakış açısını, kadın işlediği her meseleye dair dünyaya dair ya bugün mesela diyelim Ortadoğu Meselesi'ne dair. Kadının sözünü genele yayan bir yerde olmak istiyorsun. Yani oradan, o daralmış alandan çıkarmak istiyorsun, o bir yere kadar ihtiyaç görüyor. Yoksa ama sen toplumsallaştıkça geliştikçe o artık tek meselen hani kadın meselesi olmuyor kadına dair tüm sözleri söyleme meselesi oluyor... Bizim çıkış noktamızda bu, bunların ve Gündem'in kadın sayfasının yetmediği genele dair söz söyleme fikriyle daha büyük bir yapıya Şûjin'e ihtiyaç duyduk (Ferze,30.06.2017/ Diyarbakır).

Geçmişteki Kürt kadın dergileri ve yayıncılığından farklı olarak, Kürt kadınları olarak kadınların kendi dünyasının yanında hem konu, hem yer sınırı olmaksızın her şeye dair kadın sözü söyleme kaygısı taşıdıkları belirtilmektedir. Bu, Kürt kadın medyasında kurumsallaşmanın örneği *Gazete Şûjin*'in varlık nedenini de ortaya konmaktadır.

Bu bölümde kadın odaklı habercilik pratiği olarak *Gazete Şûjin*'in, onu özgün kılan taraflarının ne olduğu ve bunu nasıl yaptığına saha verileri, literatür ve tarihsel arka plan desteğiyle yer verilmeye çalışıldı.

Gazete Şûjin'in aynı zamanda dayanışma odaklı bir habercilik pratiklediğini iddia eden ikinci bölümde bu tespit ortaya konmaya çalışılacaktır.

2.2.2. Dayanışma Odaklı Habercilik

Gazete Şûjin, ataerkil kodların hâkim olduğu bir ülkede ve iş alanında kadın çalışması pratik etmektedir. Muhalif bir yerde duran gazetenin sürekliliğini sağlayan gücün kendi çabası ve mücadelesi olduğu ortadadır. Fakat bu çaba; gazeteci, okur, kadın kurumları dayanışmasıyla desteklenmektedir. Tez çalışmasının son bölümü olarak bu bölümde, dayanışmanın tarafları ve biçimleri ortaya konmaya çalışılacaktır.

2.2.2.1. Motivasyon Olarak Gazeteci Dayanışması

Gazetecilerin kadın odaklı habercilik pratiği olarak *Gazete Şûjin*'i niçin seçtikleri sorusu sorulduğunda cevap olarak kurumun özgünlükleri yanında kurumda çalışan arkadaşları gösterilmiştir. Gazeteciler, *Gazete Şûjin*'da gazetecilik yaparken dayanışma ile birbirlerinden güç aldıklarını, burada çalışmanın bir sebebi de arkadaşlıkları ve bununla kurdukları ortam olduğunu yapılan görüşmelerde belirtmişlerdir:

Arkadaşlarım. Kesinlikle hani şeydir, hiç yani bırakmayı düşünmedim, hani bırakmayı düşündüğümde aklıma gelen ilk şey de arkadaşlarım oluyordu. Ben bir habere gittiğimde onların arkamda olduğunu biliyorum (Mizgin, 03.04.2017/ Diyarbakır).

...Ya benim açımdan şey, bu kadar kadının bir arada olması çok çok önemli. Yani ben daha önce karma yapıda çalışıyordum. Karma yapıda çok fazla, diyelim ki çok bir iletişim olmuyor. Oturup mesela bir derdiniz varsa bir sıkıntınız varsa çok konuşamıyorsunuz. Kendi işinizi iyi yaptınız mı, işte akşam oldu mu gidiyorsunuz. Çok samimi bir arkadaşınız varsa sıkıntılarınızı o arkadaşınızla paylaşıyorsunuz. Ama mesela şimdi 10-20 kadın arkadaşın olduğu bir ortamdasınız. O an zaten moraliniz motivasyonunuz bozuk olduğu zaman zaten diğerlerine yansıyor (Mihriban,04.07.2017, Diyarbakır).

...Yani çünkü orda biz artık oradaki arkadaşlarımızla editörlerimizle bir aileyiz, bir kadın mücadelesi var ve bizim kendi içimizde bile verdiğimiz bir mücadele var o mücadele bile bizi aslında motive ediyor (Berçem, 21.06.2017/ İstanbul).

Gazeteciler için *Gazete Şûjin*'daki arkadaşları, birbirleriyle kurdukları ilişkiler ve ortaklıklar bu pratiği sürdürmedeki temel etkenlerdendir. Çalışmalarında motivasyon olarak gördükleri bu ilişki, aralarında kurdukları diyalog ve dayanışma *Gazete Şûjin*'da kadın odaklı habercilik nasıl yapılıyor sorusunun da cevaplarındandır.

2.2.2.2. Haber Kaynağı İle İlişki: Mekanik Değil

Haber kaynakları ile kurulan ilişki, pozitivist bakış açısında temellenen, karşıdakinin insan olma durumuna karşı her koşulda "tarafsızlık" yaklaşımıyla araya ciddi mesafe koyan bir bakıştan uzaktır. Haberin doğru aktarılması, olaydan etkilenenlerin kimler olduğu, ne ölçüde olduğu saptamasını doğru yapma adına konulan, sınırlı ve denge temelli bir mesafeden bahsedilmektedir. **Nujin**, haber kaynakları ile ilişkilerini şöyle anlatmıştır:

Yani bir mesafe var ve onu korumaya çalışıyoruz. Bu çok net. Neden? Çünkü bu böyle ideolojik olarak bir yerden olmaktan ziyade gazeteciliğin bu mesleğin getirdiği bir şeydir. Bir yerde

sınırını korumak zorundasın. Ama bir noktada da bizim koyduğumuz sınır “profesyonel bir yaklaşım” gibi böyle soğuk mesafeli karşıdakinin duygu durumundan hiçbir şekilde etkilenmeden yaptığın bir şeyden bahsetmiyorum. Bizim koyduğumuz mesafe daha çok o haberin önüne geçmemesini sağlayacak bir mesafe. O yarattığın ilişkinin o haberin ortaya koyduğun o gerçekliğin o ürünün önüne geçmemesini sağlayacak mesafe. Ama şu bir gerçektir. Bizim haber kaynaklarımızla kurduğumuz ilişki kesinlikle mekanik bir ilişki değil (Nujin,17.06.2017 / İstanbul).

03.07.2017’de **Mizgin** ile Diyarbakır’da gidilen Sur haberinde bahsedilen dengeli mesafenin pratiği görülmüştür. Sur’daki yıkımın gündemleştirilmesindeki katkıları daha önce toplumsal hareketler, alternatif medya ilişkisi bağlamında ele alınmıştı. **Mizgin**’in Sur’da yaşayanlarla kurduğu ilişkinin dayanışma temelinde olduğu gözlem sırasında görülmüştür. Oradakilerin **Mizgin**’in kendi haklarını gözetken haber yapacağını bilerek diyalog geliştirmesi de bu anlamda dikkate değer bir pratiktir. **Mizgin**’in haber özneleri ile kurduğu bu ilişki, bahsedilen mekanik olmayan ilişkinin de örneğidir.

2.2.2.3. Kürt Kadın Hareketi Özelinde Kadın Hareketleriyle İlişki

Gazete Şûjin’in, Kürt kadınları tarafından pratik edilen bir yapı olduğu bilinmektedir. **Ferze**, Kürt kadın hareketinin kendileri için haber kaynağı olduğunu, ondan model olarak etkilendiklerini şöyle açıklamıştır:

...Biz bunun neresinde duruyoruz dersen, e şimdi Kürdistan’da Kürdistan coğrafyasında bağımsız bir kadın gazetesi. Sadece kadınların çalıştığı, işte aşçısından şoförüne tamamen kadınların. Yayın politikasını kadınların oluşturduğu bir gazete. E bu, ben 15 yıl önce baksam bu bir ütopyaydı, benim için ütopyaydı. Hani bugün içinde yaşıyorum onun. E bunun buradaki mücadeleden bağımsız olduğunu varsayabilir miyiz? Etkilenmeleri organik olmasa bile inorganik etkilenmeleri mutlaka ki var. Model alıyorsun, görüyorsun. Ya bir TJA’nın KJA’nın oluşturduğu biçim senin için bir model oluyor, diyorsun ki “Bende aynısını yapabilirim.” (Ferze, 30.06.2017 / Diyarbakır).

Gazete Şûjin’dakiler, model olarak görülen Kürt kadın mücadelesine “direnen her kadının mücadelesi bizim mücadelemizdir” temeliyle yaklaştıklarını ve dünyadaki tüm kadın hareketleriyle ilişkili olduklarını da belirtmiştir. Ayrıca daha önce de bahsedildiği gibi *Gazete Şûjin*, Kürt kadın hareketinin beslendiği bir kaynak olarak kadın bilimi olan jineolojiyle de ilişkilendirilmektedir. Gazetecilerin bu konuda aktardıkları şöyledir:

...Yani mesela dünya kadın tarihinde kadının verdiği mücadele örneklerine bakıyoruz. Yani çok fazla mesela mücadele örnekleri var. Kadının mesela sisteme karşı direnişi, mesela

feminist hareket özellikle hani tarihsel bir şey var. İlk mesela onları okuyorduk. İşte mesela geldiğiniz zaman, işte dediniz jineoloji var. Onun yanı sıra işte Kürt kadınları var, onların mesela vermiş olduğu bir direniş var 30-35 yıldır. Ya bunlar hepsi bizim açımızdan şeydir, yani hani çerçevemizi belirleyebileceğimiz alanlar yani alanlardır (Mihriban, 04.07.2017 / Diyarbakır).

...Bütün kadın hareketlerinin bir parçasıyız. Hani en temelinde şöyle diyoruz, dünyada gelmiş geçmiş ta ilk çağlardan itibaren bütün kadınlar, hani portre köşemiz var. Bütün kadınların deneyimleri bizim deneyimimizdir bizim mirasımızdır, hepsi. Yani diyelim mesela bir Süfrette'nin hikâyesi de bizim hikâyemizdir ama sadece o değil... Direnen her kadın bizim hikâyemizdir. O yüzden biz kadın hareketinin içindeyiz, tam merkezindeyiz. Kendimizi dışında görmüyoruz. Belki gazetecilik faaliyeti, hani gidip eylemlerde pankart taşıtmıyoruz öyle bir şey yapmıyoruz. Aktivist değiliz ama kadın hareketinin bir parçasıyız (Ferze, 30.06.2017 / Diyarbakır).

Kadın hareketlerine kadın haklarının mücadelesi olarak yaklaşılmaktadır. Onlar, kadın hakları mücadelesini kadının haklarını gözeterek ve savunarak haber üzerinden vermekte, direnen kadınlarla mücadelesini ve dayanışmasını haberle göstermektedir. Haber sitelerinde dünyadan kadınların hayatlarına yer verilen portre bölümü, direnen kadınlarla dayanışmanın bir göstergesi olmaktadır. Dil konusunda kadın hareketlerinden ve kaynaklarından beslendiklerini **Ferze** şöyle anlatmıştır:

Dil olarak da şeyden çok etkileniyoruz, kadın hareketlerinin dilinden. Oradan besleniyoruz. Mesela içinden çıkmadığımız konular oluyor nasıl ifade edeceğini bilemiyorsun. Sözcükler kirlenmiş, eril bir dil hâkim. Sunum üzerine her şey. Medyada her şey sunum üzerine, pazarlama üzerine dolayısıyla bir dil yerleşmiş. Diyor ki: "Cinnet geçirdi, bilmem ailesini kesti." Ya bu cinnete sığınamazsın, bu artık erkek sistematik erkek cinayetlerinin bir parçasıdır, katliamların bir parçasıdır. Dolayısıyla sen onu nasıl kullanman gerektiği noktasında gidiyorsun feminist hareketlere soruyorsun. Bu meseleye kafa yormuş kadınlara soruyorsun, jineoloji eksenli çalışan kadınlara soruyorsun ve onlarda bulduğun ortak dili şeye yansıtıyorsun yayıncılık anlayışına yansıtıyorsun. O yüzden tam içindeyiz yani dışında değiliz (Ferze,30.06.2017 / Diyarbakır).

Kadın hareketleri, onların kadın dili oluşturması açısından bir kaynak olarak görülmektedir. Yaygın haber dilinin çok yerleşik hale geldiğini, o dille haberi hak ihlali yapmaksızın vermenin olanaksız olduğunu, kadın dili kurmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Bu noktada feminizm ve jineoloji eksenli çalışan kadınlardan kadın dili oluşturmakta danışma ve dayanışmada bulunmaktadır.

2.2.2.4. Diğer Alternatif Medyalarla İlişki: Etki-Dayanışma-Eleştirel

Feminist medya çalışmalarının birinci ve içsel işlevi olan kadın bilinci oluşturma ve kadınlar arasında dayanışma ve etkileşim oluşturmaktan daha önce bahsedilmişti.

Barbara Marshall'ın feminist medyaların ikinci ve dışsal işlevi olarak gördüğü, feminist bakışını topluma yansıtabilmek (Timisi, 1996), *Gazete Şûjin*'in diğer medyalar üzerinde etkide bulunması ve onların haber dili ve pratiklerinde değişiklik oluşturmaları, feminist alternatif medyanın ikinci işlevinin yerine getirdiğini göstermektedir. **Mizgin**, diğer medyalarda dönüşüm gerçekleştirebildiklerine değinmiştir:

...Mesela Şûjin ortaya çıktığından beri anaakım medya onların dilinde bile bir düzelme yaşandı. Hani görüyorlar çünkü her habere eleştiri yapıyor. Her mesela yaptıkları bir habere eleştiri yapıyoruz. Mesela "Böyle haber değil böyle haber" diye. Bu sadece anaakım olmaz, Birgün olur, Cumhuriyet olur yani Dihaber bile olur. Yanlış gördüğünde söylüyorlar. Kadın, mesela kadın haberlerinde yanlış gördüler mi söylüyorlar. (Mizgin, 03.07.2017/Diyarbakır).

Alternatif ve muhalif noktada konumlanan gazetelere doğrudan bir etkileri olmuş, dönüşüm gerçekleştirebilmiştir. Aynı zamanda alternatif medyalarla aralarında bir etkileşim ve dayanışma da bulunmaktadır. **Nujin**, feminist ve toplumsal cinsiyet odaklı yayın yapan oluşumların dokümanlarından etkilendiklerini ve onları kadın dili oluşturmada referans aldıklarını aktarmıştır:

... Yani biz mesela Uçan Süpürge'nin kitapçıları var güzel faydalandık, epey bir okuyoruz. Yani ne bilim Film Mor'un vardı mesela kadın medyasıyla alakalı bir sözlüğü çıktı. Kılavuz gibi bir şey hazırlamışlardı. Onlardan yararlanıyoruz mesela. Kaos GL hazırlamıştı küçük bir kılavuz onlardan yararlanıyoruz. Hani bunları okuyoruz, hepsini tartışıyoruz ve haber diline yansıtıyoruz (Nujin, 17.06.2017, İstanbul).

Alternatif her medyanın kendi iddiasını gerçekleştirmediğini, alternatif olmakla muhalif olmanın aynı olmadığını bunun sorunlu bir pratik olduğunu söyleyen **Nujin** bunu eleştirerek *Gazete Şûjin*'i böyle bir noktadan alternatif görmediğini belirtmiştir:

...Yani pratiğe bakıyorum, alternatif medya dediğimiz şey zaten anaakımlaşmış bir ruh hali var. Bir şeyin alternatifi oluyorlar ama sadece anaakımın teknik olarak alternatifi oluyorlar. Kocaman bir kamerayla dolaşmıyor, elinde bir iphone ile gidiyor, haber takip ediyor. Böylece alternatif oluyor bir şeylere... Ama baktığın zaman içerik olarak muhalif değil, hakikatten yana değil, gerçeklerden

yana değil. Alternatif medyanın birazcık böyle bir problemi var. Yani bu sebeple ben Şujin'i alternatif olarak tanımlamıyorum açıkçası. Şujin özgür basın geleneğini devam ettiren bir basın organı.

...Dışarda yani daha erkek alanı gibi bir yerde çalıştığımızda alternatif medya olmasına rağmen kendisini daha eril gösteren bir medyada çalıştığımızda şeyi fark ediyorsunuz. "Ya ben düşündüklerimle zıtlıyorum, düşündüklerimle çelişiyorum" diyorsunuz. Çünkü dışarda en fazla emek mücadelesi, kadın hakları mücadelesi veren insanlar içerde en fazla bunun ihlalini yapan insanlar haline dönüşüyordu (Nujin, 17.06.2017, İstanbul).

Yapılan bazı görüşmelerde *Gazete Şujin*'ın alternatif medya olarak görülemeyeceği dile getirilmiştir. Alternatif medyanın küçük ölçekli, sermaye ve iktidar temelli medyadan farklı olarak sesi duyulamayanların medyası olarak işleyen bu çalışmada *Gazete Şujin*'ın alternatif medya olduğu görülmektedir. Fakat onların kendilerini öyle tanımlamıyor olmasının altındaki neden; bu alternatifliğin teknik donanım üzerinden yapılıyor olması, içerik açısından alternatiflik/muhaliflik geliştirememe ve iddiasını gerçekleştirememe durumundan kaynaklandığı görülmektedir.

Sonuç

Medya etnografisi yöntemiyle, katılımcı gözlemci, derinlemesine görüşme, eleştirel söylem analizi teknikleriyle incelenen *Gazete Şûjin*'in internet gazetesi statüsünde kadın odaklı habercilik yapma girişimi, başlı başına feminist bir eylem olarak nitelendirilebilir. Bir haber sitesi olarak *Gazete Şûjin*, medyanın eril yapısına haber kaynağı konumuyla doğrudan ve dönüştürücü mahiyette müdahale etme imkânına sahiptir (Tokdoğan, 2013).

Medyanın dilini dönüştürme imkânını kullanan *Gazete Şûjin*, kadın dilini oluşturma ve kadın yazısı yazmada farklılık oluşturmuştur. Onların haber yazmada öne çıkan özgünlükleri: Soyadı kullanmamak, cinsel taciz-tecavüz haberlerinde 3N1K kullanmak, haber öznelerini korumak, kadını herşeyin merkezine almak'tır.

Gazete Şûjin'in hangi alanlarda karşıt kamusalılık oluşturduğu sorusuna cevap olarak, karşıt kamusalılık kuramından hareketle Kürt kadın gazeteci kimliğinde çoklu bir karşıt kamusalılık pratiği olduğu sonucuna varılmıştır. Çünkü *Gazete Şûjin*, özellikle Ortadoğu ve Kürt kadınları alanına odaklı olsa da, yaygın medya anlatısının dışında hareket etmektedir. Dünyanın birçok yerinden cinsiyet ve küresel karşıt özgürlük hareketlerinin görsel işitsel bilgi ağlarına dâhil olan yapısıyla sesi kısıtlan, esamesi duyulmayanların (Sustam, 2015) sesine kulak vermektedir. Dünya kadın yayıncılığı ile ilişkilenmekte, diğer ülkelerdeki Kürt kadın yayıncılığıyla etkileşim kurmaktadır. Bu medyalarla ortak özellikleri olduğu gibi farklılaşan özellikleri de bulunmaktadır.

Ulus-aşırı bir pratikle dışlananların sesi olarak hareket eden *Gazete Şûjin* susmak zorunda kalanların dilinin söylem gücünü açığa çıkarmayı denemekte, medyada yer almayan kodlanmış temsilleri yıkıp önemsizleştirilen, ikincilleştirilen kadınları, olumlu haberlerin öznesi yapıp yer vererek haberde hak ihlali ile özne yapılan hâkim kadın kodlanışına da karşıt kamusalılık oluşturmaktadır.

Yayın politikasını neyin oluşturduğu sorusuna cevap olarak, kadının günlük hayatının anlatısı temelinde kadını merkeze almak olduğu görülmüştür. Bu, *Gazete Şûjin*'a kadın odaklı gazetecilik pratikleleyen bir yapı özelliği kazandırmaktadır. Kadın odaklı habercilik, kadınların hâkim kodlanışına ve belli başlı konu başlıklarına sıkıştırılmışlığına karşı, olumlu haberlerin öznesi olarak ele alınmasını, medyada daha fazla kadının kadın bakışıyla yer almasını izah eder. Bu özellikleri taşıyan *Gazete Şûjin* örneğindeki gibi kadınların kendi medyalarını

kurmaları, var olan eril evrenin kalıplarını kırmaya dönük etkili bir çaba olarak değerlendirilebilir.

Öyle ki; egemenliğin içine yerleşmiş herhangi bir iktidar biçiminin kurguladığı eril medya anlatısı (Sustam, 2015), *Gazete Şûjin* tarafından kadın bakışıyla bozulmakta, haber anlatısının çerçeveleme ve öne çıkarma özellikleriyle yeniden kurgulanıp, kadın yazısı olarak kadın haber anlatısına dönüştürülmektedir.

Gazete Şûjin, kadınların uğradıkları hak ihlallerini ve kadına yönelik şiddeti, kadınlar lehine bir dil kullanarak haberleştirmeye çalışıyor. Tüketim yerine kadın emeğini ve üretimi esas alan bakışıyla; her kadının güçlü ve başarılı olabileceğine dair mesajlar vererek, kadının hayatın her alanında var olduğunu göstererek, dayanışma ve kadın odağında hak haberciliğini pratiklemektedir.

Bahsedildiği gibi, *Gazete Şûjin* kadın hak haberciliğini yalnızca cinsiyet temelli yapmıyor, aynı zamanda ezilen, ötekileştirilen, bir halk olarak Kürtlere ve Kürt kadınlara daha çok yer vererek yaptığı haberlerde Kürt olmaya, kadın olmaya, Kürt ve kadın olmaya dair yeni bir çerçeve çiziyor; Kürt kadınlığını yaygın medyada gördüğümüz temsillerinden azade biçimde, yeniden ve başka türlü kuruyor (Tokdoğan, 2013).

Gazete Şûjin'da çalışan gazeteciler, yapılan görüşmelerde kendilerini feminist alternatif medya olarak isimlendirmediklerini belirtmiştir. Feminizmden hareket olarak etkilense ve feminizmi kadın mücadelesinin bir tarafı olarak kabul edip paydaş olarak görse de; Batı merkezci bir hareket olduğunu belirterek ona eleştirileri olduğunu söyleyen bir pratiktir. Kürt toplumunun içinden çıkan bir pratik olarak, feminizmin kendilerini tam yansıtmadığını belirtmiştir.

Gazete Şûjin'da gazetecilik, Kürt kadınları olarak Türkiye kadınlarından farklılıkları bulunanlar tarafından yapılmaktadır ve bu kadınların toplumsal, siyasal dokusunun Batı'dan doğan bir hareket olarak Türkiye'deki feminist hareketle tam uyuşmadığını düşünmesi kabul görecektir. Çalışma kapsamında, *Gazete Şûjin*'in feminist hareketin kesişimsellik kavramında konumlanan, kadın olarak; toplumsal cinsiyet, Kürt olarak; etnik kimlik mücadelesi verdiği, bu sebeple de toplumsal cinsiyet temelli Türkiye'deki kadın hareketinden farklılaştığı da ortaya konmuştur.

Ancak, kadınlar tarafından kurulan, kadınların çalıştığı, kadın bakışında üretilen haberlerde kadınları konu eden bir gazete olarak, örgütlenmesinde feminist alternatif medya özellikleri;

katılım, etkileşim, otoritenin sorgulanması, olumlu ayrımcılığı esas alan, feminist alternatif medyanın temel iki işlevi olan; kadınlar arasında dayanışma, bilgi akışı sağlama ve feminist bakışı toplumun geneline taşıma özellikleriyle *Gazete Şûjin*'in feminist alternatif medya özelliği taşıdığı görülmektedir.

Kadın odaklı haberciliğin nasıl deneyimlendiği, bahsedildiği üzere kendilerine özgün haber yazma pratiğinin yanında kadın hareketleri ve dayanışmadan alınan güçle yapıldığı görülmüştür. Ülkenin doğusundan, yaygın haber kodlanışında olumlu haberlere konu edinmeyen Kürt kadınlarının pratiği olarak *Gazete Şûjin*'in Türkiye'deki feminist dernek ve kurumlarıyla ilişki ve dayanışma içinde olduğu çalışma kapsamında ele alınmıştır.

Farklılıklara saygı temelinde kadın odağında bir araya gelebilen bu dinamikler, geçmişte keskin sınırlarla ayrılmış Kürt kadın hareketi ve Türkiye'deki beyaz Türk feminizminin kırılmasına zemin hazırladığı, ortak kadın mücadelesi paydasında buluşmasında yapıcı bir noktada konumlandığı söylenebilir.

Araştırma süresince internet haber sitesi olmasına karşın ajans gibi büyük çaplı bir pratik olduğu görülen *Gazete Şûjin*, bunu İstanbul gibi fazla muhabir ve gazetecisinin olduğu kentte bürosuz olarak internet üzerinden alışılmışlığın dışında bir habercilik deneyimiyle gerçekleştirmektedir. Yaptığı haberler sebebiyle baskı ve erişim engeli alan gazetenin, kadın odaklı haberciliğin yapılmasındaki ısrarı, kadın mücadelesinin haklılığına olan inançları ve kadın dayanışmasından aldıkları güçle sürdürülebilmektedir.

Feminist alternatif medya olarak tamamı kadınlardan oluşan, kadın bakışıyla haber yapan *Gazete Şûjin*, bu özelliğiyle radikal feminist medya, profesyonelleşmeye karşı amatörce herkese eşit ücret prensibindeki örgütlenmenin esas alınmasıyla sosyalist feminist medya, özgünlüğünü koruyarak üretimi esas alan, kurumlarla işbirliği ve dayanışma kurmak üzere alternatif reklam almaya sıcak bakmasıyla koşulları adaptasyonu öneren özelliğiyle de rizom alternatif medya özelliği taşımaktadır.

Sonuç olarak; medya etnografisi yöntemiyle yapılan araştırma verileri ve literatürdeki kuramsal temelden hareketle *Gazete Şûjin*'in Türkiye'de Kürt kadınları tarafından jineoloji perspektifinde Kürt ve kadınların ağırlığında dezavantajlı tüm toplumsal kesimlerin karşıt kamusallığını pratik eden, başarılı bir feminist alternatif medya deneyimi olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR:

1. Açık, Necla (2002). Ulusal Mücadele, Kadın Mitosu ve Kadınların Hareket Geçirilmesi: Türkiye'deki ağdaş Kürt Kadın Dergilerinin Bir Analizi. Bora, Aksu & Günal, Asena (Der.), *90'larda Türkiye'de Feminizm* içinde. İstanbul: İletişim.
2. Akgökçe, Necla. & akır, Serpil.(1995). *Farklı Feminizmler Açısından Kadın alışmalarında Yöntem*, İstanbul: Sel.
3. Akkaya, Hamdi Ahmet & Jongerden, Joost (2010). 2000'lerde PKK: Kırılmalara Rağmen Srklilik?. *Toplum ve Kuram Dergisi*, Sayı:4.
4. Akturan, Ulun (2007). Tüketicici Davranışına Yönelik Araştırmalarda Alternatif Bir Teknik: Etnografik Araştırma. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:11, 237-252.
5. Algül, Figen (2012). *Rizomatik Yaklaşım Bağlamında Karşıt Kamusalılığın Sesi Olarak Topluluk Medyası'na Türkiye'den Bir Uygulama rneği: Nor Radyo*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Anabilim Dalı Doktora Tezi.
6. Altuntaş, Nezahat (2012). *Feminen İslam, Küresel ağ'da Alternatif Kadın Kimliği*, Ankara: Orion.
7. Aslan, Mesut (2014). *Di Dewra Osmaniyan de Weşangeriya Kitabn Kurd (1844-1923)*, Zanīngeha Mardīn Artukluy Enstītya Zimann Zindī yen Li Tirkīyey şaxa Makezanista Ziman  anda Kurdī Tza Lisansa Bilind.
8. Atabek, Necdet (1992). Kuramcılara Göre Anlatı. *Kurgu Dergisi*, sayı:11, 339-347.
9. Atabek, Gülseren şendur & Atabek, mit (2007). *Medya Metinlerini zmlemek: İçerik, Göstergibilim ve Söylem zmleme Yöntemleri*, Ankara: Siyasal.
10. Ayna, Emine (2010). İktidara Karşı Muktedire Rağmen: 1990lardan Bugüne Kürt Kadın Hareketi. *Toplum ve Kuram Dergisi*, Sayı:4.
11. Aykol, Hüseyin (2014). Özgür Basın Geleneği. oban, Savaş. & İnceoğlu, Yasemin (Der.), *Azınlıklar, tekiler ve Medya*, içinde. İstanbul: Ayrıntı.
12. Bailey, Olga & Cammaerts, Bart & Carpentier, Nico (2015). Ataman, Bora & oban, Barış (Ed.), *Alternatif Medyayı Anlamak*, ev. Öztürk, iğdem. İstanbul: Kafka.
13. Belge, Burçin (2007). Bianet ve Kadın Odaklı Habercilik. Alankuş, Sevda (Der.), *Kadın Odaklı Habercilik*, içinde, İstanbul: IPS İletişim Vakfı.
14. Berktaı, Fatmagül (2004). Kadınların İnsan Hakları Gelişimi ve Türkiye. *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları*, No:7

15. Bora, Aksu & Günal, Asena (2002). *90'lerde Türkiye'de Feminizm*, 7-11, İstanbul: İletişim.
16. Bora, Tanıl (2017). *Cereyanlar*, İstanbul: İletişim.
17. Bozgan, Özgen Dilan. (2011). Kürt Kadın Hareketi Üzerine Bir Değerlendirme. Sancar, Serpil (Der.) *Birkaç Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar*, içinde. İstanbul: Koç Üniversitesi.
18. Cengiz, Ayşe & Çağlar, Şebnem. Anlatı Olarak Haber. *İletişim Fakültesi Dergisi*, 167-176.
19. Ceyhan, Çağdaş (2013). Alternatif Değil Anarşist: Ahali Gazetesi ve Haber Odasında Etnografi. Ergül, Hakan (Der.), *İletişim Araştırmalarında Etnografik Yöntem*, içinde. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
20. Çalışlar, İpek & Mater, Nadire (2007). Medyadaki Durumu Tersine Çevirmek. Alankuş, Sevda (Der.), *Kadın Odaklı Habercilik*, içinde, İstanbul: IPS İletişim Vakfı.
21. Çağlayan, Handan (2007). *Analar, Yoldaşlar, Tanrıçalar: Kürt Hareketinde Kadınlar ve Kadın Kimliğinin Oluşumu*, İstanbul: İletişim.
22. Çağlayan, Handan (2009). Politik Katılım-Özgürleşme Geriliminde Kürt Kadınları. *Toplum ve Kuram Dergisi*, Sayı:2
23. Çoban, Barış (2011). Toplumsal Hareketler ve Yeni Alternatif Medyalar, *Academia*.
24. Devran, Yusuf (2010). *Haber, Söylem, İdeoloji*, İstanbul: Başlık.
25. Dikici, Erkan (2016). Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marksist ve Radikal Feminizm Teorileri, *The Journal of Academic Social Science Studies*.
26. Downing, John & Ford, Tamara Villareal & Gil, Geneve (2017). *Radikal Medya: İsyancıların İletişimi ve Toplumsal Hareketler*, çev. Doğanay, Ülkü. & Taş, Oğuzhan. & Taştan İnan, Özdemir. Ankara: İmge.
27. Dursun, Çiler (2011). Gazetecilik Çalışmalarında Kadın Sorunlarına Bakış. Sancar, Serpil (Der.), *Birkaç Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar*, içinde. İstanbul: Koç Üniversitesi.
28. Erdoğan, Deniz (2014). Radikal Feminizm ve Marksist Feminizmin Orta Yolu Olarak Sosyalist Feminizm, *Academia*.
29. Güçlü, Sevinç (2012). Feminist Metodoloji Tartışmaları. *Mediterranean Journal of Humanities*, 107-120.
30. Güneş, Demir Cevriye (2013). Michel Foucault'da Söylem ve İktidar. *Kayı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, sayı:21.

31. Habermas, Jürgen (2015). Kamusal Alan. Özbek, Meral (Der.), *Kamusal Alan*, içinde. İstanbul: Hil.
32. Habermas, Jürgen (2012). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*, çev. Bora, Tanıl & Sancar, Mithat. İstanbul: İletişim.
33. İssı, Murat (2013). Kürt Basını ve Kürdistan Gazetesi. *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, sayı:9, 127-147.
34. İlhan, Vahit (2014). Feminist Alternatif Medyanın İşleyişi Üzerine. *Erciyes İletişim Dergisi*, sayı:3, 2-10.
35. İnal, M, Ayşe (1996). *Haberi Okumak*, İstanbul: Temuçin.
36. Jineoloji Akademisi (2015). *Jineolojiye Giriş*, İstanbul: Aram.
37. Kışanak, Gültan (2010). Prangalarla Koşmak: 1990’larda Özgür Basın Deneyimi, Türkiye’de Derin Devlet ve Demokratik Özerklik. *Toplum ve Kuram Dergisi*, sayı:4.
38. Köker, Eser (2007). Kadınların Medyadaki Hak İhlalleriyle Baş Etme Stratejileri. Alankuş, Sevda (Der.), *Kadın Odaklı Habercilik*, içinde. İstanbul: IPS İletişim Vakfı.
39. Kulaber, İrem (2017). *Dijital Gazetecilik Pratikleri ve Medyascope Üzerine Etnografik Bir Çalışma*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Medya İletişim Sistemleri Bölümü Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
40. Kümbetoğlu, Belkıs. (2015). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*, İstanbul: Bağlam.
41. Lievrouw, A. Leah. (2016). *Alternatif ve Aktivist Yeni Medya*. Ataman, Bora & Çoban, Barış (Ed.) , Çev. Temizalp, İ. İstanbul: Kafka.
42. Minic, Danica (2016). *Feminist Medya Teorisi ve Aktivizmi*, çev. Kurt, Deniz. İstanbul: Sub.
43. Mutlu, Erol (2008). *İletişim Sözlüğü*, Ankara: Ayraç.
44. Nancy, Fraser (2015). Kamusal Alanı Yeniden Düşünmek: Gerçekte Var olan Demokrasinin Eleştirisine Bir Katkı. Özbek, Meral (Der.), *Kamusal Alan*, içinde. İstanbul: Hil.
45. Negt, Oskar & Kluge, Alexander (2015). “Kamusal Alan ve Tecrübe”ye Giriş. Özbek, Meral (Der.), *Kamusal Alan*, içinde. İstanbul: Hil.
46. Ova, Nalan & Tahincioğlu, Nevin Yıldız (2016). *Bir Alternatif Feminist Medya Örneği Olarak Kürt Kadın Roza'nın Karşıt Kamusal Alanı* (Yayınlanmamış Makale).
47. Özbek, Meral (Ed.) (2015). *Kamusal Alan*, İstanbul: Hil.
48. Özgökçe, Zozan. Bağımsız Kürt Kadın Örgütlenmelerine Karşı Politik Hazımsızlık, *Academia*.

49. Pala, Asena. Metodolojik Bir Tartışma: Feminist Etnografya, *Academia*.
50. Sancar, Serpil. Türkiye’de Kadın Hareketinin Politiği: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler. *Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi*.
51. Schroeder, Süheyla. H. (2007). *Popüler Feminizm: Türkiye ve Britanya’da Kadın Dergileri*, İstanbul: Bağlam.
52. Serfiraz, Mesut (2012). Kovara Hetawî Kurd: Nasandin û Naveroka wê. *Zend*, İstanbul, 66-72.
53. Serfiraz, Mesut (2013). Osmanlı’da Kürt Basın Tarihi’ne Genel Bakış, *Kürt Tarihi Dergisi*, İstanbul, 30-37.
54. Sezgin, Sevil (2014). *Türkiye’de Feminist Söylem ve İslami Feminizm*, Karadeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Bölümü Yüksek Lisans Tezi.
55. Sustam, Engin (2015). Biopolitika Çağında Post-Medya ve “Alternatif” Kürt Medyası. Ataman, Bora & Çoban, Barış (Der.), *Direnış Çağında Türkiye’de Alternatif Medya*, içinde (345-379). İstanbul: Kafka.
56. Taylan, Ahmet (2012). *Alternatif Medya ve Bianet Örneği: Türkiye’de Alternatif Medyaya Dair Etnografik Bir Çalışma*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Bölümü Doktora Tezi.
57. Timisi, Nilüfer (1996). *Medyada Cinsiyetçilik*. İstanbul: Kadın Eserleri Kütüphanesi.
58. Tokdoğan, Nagehan (2013). Kürt Kadınların Sesi: Bir Karşıt Kamusal Pratiği Olarak Hêviya Jinê Dergisi. *Ankara Üniversitesi KASAUM*, Ankara.
59. Tokdoğan, Nagehan (2013). Hak Haberciliğinde Temel Bir Uğrak: Kadın Odaklı Gazetecilik ve JİNHA Örneği. *Mülkiye Dergisi*, sayı.37, 9-35.
60. Toplumsal Mücadele ve Politik Şiddet Hattında Kürt Hareketi (2010). *Toplum ve Kuram*, sayı:4.
61. Tümnüklü, Abbas (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Bir Araştırma Tekniği: Görüşme, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, sayı:24, 543-559.
62. Yanıkkaya, Berrin (2014). Türkiye’de Feminist (Alternatif) Medya: Duvarları Aşmak. Çoban, Barış & Yanıkkaya, Berrin (Der.), *Kendi Medyanı Yarat: Alternatif Medya-Kavramlar, Tartışmalar, Örnekler*, içinde. İstanbul: Kalkedon.
63. Yarkın, Gülistan (2015). Ergun Aydınlioğlu’nun Fis Köyü’nden Kobanê’ye Kürt Hareketi Kitabına Dair Eleştirel Bir Değerlendirme, *Academia*.

İnternet Kaynakları:

64. Akten, Samet (2012, 3 Ağustos). İlk Kürt Kadın Web Gazetesi Yayında. *Bianet*, <http://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/140118-ilk-kurt-kadin-web-gazetesi-son> görüntüleme: 10.08.2017.
65. Bodrum'da Denize Girenlere Caretta Caretta Saldırısı (2017, 10 Ağustos). *Duvar*, <http://www.gazeteduvar.com.tr/turkiye/2017/08/10/bodrumda-denize-girenlere-caretta-caretta-saldirisi/>, 11.08.2017.
66. Burkay, Kemal (2004). Jiyan Dergisi ve Kadın Yazarlar. *PSK Bülten*. https://kurdistan.nu/psk/psk_bulten/kemal_burkay_jiyan_dergisi.htm son görüntüleme: 11.07.2017.

Comunicación e Información de la Mujer, CIMAC, <http://www.cimac.org.mx/>, son görüntüleme: 10.08.2017.

67. Çaylı, Emek. (2010). *Kamusallık, Toplumsal Katılım ve Medya: Kadın Programları Etnografisi*,
file:///C:/Users/Windows10/Downloads/Documents/Kamusall_k,%20Toplumsal%20Kat_1_m%20ve%20Medya-%20Kad_n%20Programlar_%20Etnografisi[%2396448]-82715_4.pdf, son görüntüleme: 12.08.2017.
68. Çakmakçı, Savaş Gülşah & Kaya, İlhan & Yalçın, Enver (2015). Osmanlı Dönemi Kürt Basın Tarihi, *Academia*,
https://www.academia.edu/12125226/Osmanli%C4%B1_D%C3%B6nemi_K%C3%B9rt_Bas%C4%B1n_Tarihi, son görüntüleme: 09.08.2017.
69. Çelik, Hilal & Ekşi, Halil. Söylem Analizi,
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/%20maruacbd/article/viewFile/1012001642/1012001372> son görüntüleme: 10.08.2017.
70. Devletin Harabeye Çevirdiği Evleri Esrarcılar Kullanıyor (2017, 4 Temmuz). *Gazete Şûjin*, <https://www.instagram.com/p/BWHcOkejXGz/?taken-by=sujingazete>, son görüntüleme: 10.07.2017.
71. Dünya'nın İlk Kadın Televizyonu Afganistan'da Kuruldu: Zan TV (2017, 22 Mayıs). *Gazete Karınca*, <http://gazetekarinca.com/2017/05/dunyanin-ilk-kadin-televizyonu-afganistanda-kuruldu-zan-tv/> son görüntüleme: 06.07.2017.

72. Etha Gündem (2017, 16 Haziran). *Etha*,
<http://www.etha.com.tr/Haber/2017/06/16/guncel/etha-gundem-16-haziran-2017/> , son görüntüleme: 10.08.2017.
73. Gazete Şûjin’in İnternet Sitesine Erişim Engellendi (2017, 15 Haziran). *Bianet*,
<https://m.bianet.org/bianet/medya/187460-gazete-sujin-in-internet-sitesine-erisim-engellendi> son görüntüleme:10.08.2017.
74. Gülcan, Emel (2012, 19 Kasım). 20 Gazeteci 20 Hikâye. *Öldürülen Gazeteciler Cezasızlık Dosyası Bianet*, <http://bianet.org/bianet/hukuk/142154-20-gazeteci-20-hikaye> son görüntüleme:21.07.2017.
75. Hukukçulardan Figen Yüksekdağ Davasına Katılım Çağrısı (2017, 16 Haziran). *Gazete Şûjin*, <https://www.gazetesujin.net/tr/2017/06/hukukculardan-figen-yuksekdag/> son görüntüleme: 10.08.2017.
76. Iran’s women news agency to be launced (2004, 24 Kasım). *Payvand*,
<http://www.payvand.com/news/04/nov/1207.html> son görüntüleme: 06.08.2017.
77. İstanbul’da “Kadının Medyaya Katılımı” Çalıştayı Düzenlenecek (2017, 26 Temmuz). *Gazete Şûjin*, <https://www.gazetesujin.net/tr/2017/07/istanbulda-kadinin-medyaya-katilimi-calistayi/> son görüntüleme: 10.08.2017.
78. Kadın Gazetecilerden Gazete Şûjin’e Destek (2017, 14 Temmuz). *Bianet*,
<https://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/188298-kadin-gazetecilerden-gazete-sujin-e-destek> son görüntüleme: 10.08.2017.
79. Kadın Gazetecilerden Şûjin’e Destek Mesajları (2017, 16 Temmuz). *Gazete Şûjin*,
<https://www.youtube.com/watch?v=tM8lM23yuvo> , son görüntüleme: 10.08.2017.
80. Kayış, Ezgi (2017, 9 Haziran). Feminizm Niçin Kesişimsel Olmalı?. *KaosGL*,
<http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=23958> son görüntüleme: 10.08.2017.
81. Kivılcımdan Hakikat Meşalesine Uzanan Yol (2016, 22 Nisan). *ANHA*,
<http://tr.hawarnews.com/kivilcimdandan-hakikat-mesalesine-uzanan-yol/> ,son görüntüleme: 10.08.2017.
82. Knight Fellow Creates the First TV News Agency for Bangladeshi Women (2011, 7 Ocak). *ICFC*, <https://www.icfj.org/news/knight-fellow-creates-first-tv-news-agency-bangladeshi-women> , son görüntüleme: 05.08.2017.
83. Koçak, Ecc (2013, 3 Temmuz). Devletin Kürt Medyasına İhtiyacı Var. *Bianet*,
<http://bianet.org/bianet/medya/148163-bayram-balci-devletin-kurt-medyasina-ihtiyaci-var> , son görüntüleme: 06.08.2017

84. Mexican Women's Communication and Information Service [Comunicación e Información de la Mujer (CIMAC)] (2010, 2 Şubat). *The Communication Initiative Network*, <http://www.comminit.com/content/mexican-womens-communication-and-information-service-comunicaci%C3%B3n-e-informaci%C3%B3n-de-la-mujer> , son görüntüleme: 10.08.2017.
85. Öğüt, Hande (2017, 8 Mart). Edebiyatta Feminizm ve Feminist Edebiyat Eleştirisi. *K24*, <http://t24.com.tr/k24/yazi/edebiyatta-feminizm,1120> , son görüntüleme: 10.08.2017.
86. Rojava'nın Kadın Radyosu Jin Fm Yayında (2015, 18 Ekim). *Evrensel*, <https://www.evrensel.net/haber/263073/rojavanin-kadin-radyosu-jin-fm-yayinda> son görüntüleme: 10.08.2017.
87. Tahaoğlu, Çiçek (2012, 8 Mart). İlk Kadın Haber Ajansı: JİNHA. *Bianet*, <http://bianet.org/bianet/bianet/136697-ilk-kadin-haber-ajansi-jinha> , son görüntülenme: 12.06.2017.
88. Women's eNews, <http://womensenews.org/> son görüntüleme: 10.08.2017.
89. Yaşam Alanlarına Saldırılan Caretta Carettalardan Öz savunma (2017, 11 Ağustos). *Gazete Şüjin*, <https://www.gazetesujin.net/tr/2017/08/yasam-alanlarina-saldirilan-caretta-carettalardan-oz-savunma/> , son görüntüleme: 11.08.2017.
90. 668 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (2016, 25 Temmuz). *Resmi Gazete*, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/07/20160727M2.htm> son görüntüleme, 21.06.2017.
91. 675 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (2016, 29 Ekim). *Resmi gazete*, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161029-5.htm> son görüntüleme: 06.06.2017.